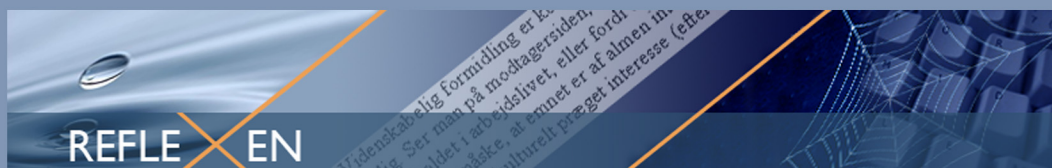

Reflexen

Tidsskrift for uddannelser ved
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

SÆRNUMMER

Mobiltelefonens betydning for online fællesskaber og læringsrum i et multikulturelt perspektiv

---

Red. Ann.Katrine Lloyd Jørgensen
Britta Møller
Emilie Nielsine Munkø Lindholdt
Helle Krogh
Ida Andrea Nilsson
Ida Holm
Line Line Mohr
Maja Bugge
Sabine Pedersen
Iben Jensen
Karen Egedal Andreasen

Vol. 12, nr. 2, 2017
ISSN 1901-5992

Reflexen

Tidsskrift for uddannelser ved Institut for Læring og Filosofi
Oktober 2017, vol. 12, nr. 2.

© 2017 – **Forfatterne**

Ved citat fra artiklerne bedes denne reference benyttet sammen med øvrige artikeloplysninger: <http://www.learning.aau.dk>

Udgiver:

Reflexen
Institut for Læring og Filosofi
Kroghstræde 3
9220 Aalborg Øst
reflexen@learning.aau.dk

Redaktører på dette nummer:

Ann-Katrine Lloyd Jørgensen
Britta Møller
Emilie Nielsine Munkø Lindholdt
Helle Krogh
Ida Andrea Nilsson
Ida Holm
Line Lind Mohr
Maja Bugge
Sabine Pedersen
Iben Jensen
Karen Egedal Andreasen

Layout:

Sanne Almeborg

Distribution:

<http://www.learning.aau.dk>

Tidsskriftet findes udelukkende online på denne webadresse, hvor alle artikler er tilgængelige til udskrivning.

ISSN: 1901-5992

Indhold

Ann-Katrine Lloyd Jørgensen, Britta Møller, Emilie Nielsine Munkø Lindholdt, Helle Krogh, Ida Andrea Nilsson, Ida Holm, Line Lind Mohr, Maja Bugge, Sabine Pedersen, Iben Jensen & Karen Egedal Andreasen

Mobiltelefonens betydning for online fællesskaber og læringsrum i et multikulturelt perspektiv 4

Emilie Nielsine Munkø Lindholdt

Mobiltelefonen bruges forskelligt i Danmark og Grønland:
Et medieetnografisk studie af kulturelle forskelle i mobilpraksis.....6

Maja Bugge Hansen

”Når jeg er i Grønland, så glemmer jeg min mobiltelefon”:
En praksisteoretisk analyse af, hvordan grønlændere bosat
i Danmark bruger deres mobiltelefon.....14

Ida Holm

Mens vi venter...:
En undersøgelse af brugen af smartphonen i *ventetids*-praksissen 23

Helle Krogh

Den digitale navlestreng:
En undersøgelse af, hvordan færinger i Danmark
gør deres nationalitet på Facebook.....29

Ann-Katrine Lloyd Jørgensen

Praksissen styrer de unges mobilforbrug:
Et medieetnografisk studie 37

Ida Andrea Nilsson

Digitalt indfødte eller digitalt forskellige:
Et kritisk blik på begrebet digital natives
som beskrivelse af unges digitale praksisser.....45

Line Lind Mohr

Smartphones som værktøj for empowerment:
En undersøgelse af mobiltelefonens empowermentpotentiale
for etniske minoritetskvinder i Danmark 53

Britta Møller

”Det er ikke i medarbejdernes interesse at sidde her i dag”:
Et spændingsfelt af kulturelle logikker i strategiarbejde.....60

Britta Møller

Samskabelsens fem fede fif!:
Et pragmatisk perspektiv på uddannelse til samskabelse.....68

Gitte Smidt Blytt & Mette Gram Rugholm

Kære organisation. Drop nu bare den fælles identitet...? 73

Mobiltelefonens betydning for online fællesskaber og læringsrum i et multikulturelt perspektiv

Stud.mag. Ann-Katrine Lloyd Jørgensen, stud.mag. Britta Møller, stud.mag. Emilie Nielsine Munkø Lindholdt, stud.mag. Helle Krogh, stud.mag. Ida Andrea Nilsson, stud.mag. Ida Holm, stud.mag. Line Lind Mohr, stud.mag. Maja Bugge, stud.mag. Sabine Pedersen, professor mso Iben Jensen & lektor Karen E. Andreasen

Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

Velkommen til dette særnummer af Reflexen. Nummeret her beskæftiger sig med mobiltelefoner og sociale mediers læringspotentialer i og på tværs af forskellige sociale og etniske grupper i Danmark. Det belyses, hvilke fællesskaber der dannes og hvilke læringsmuligheder, der tilbydes gennem mobiltelefonen som platform blandt forskellige grupper. Artiklerne tager alle deres afsæt i en række medieetnografiske interviews, der blev udført i foråret 2017 som led i et større forskningsprojekt. Forskningsprojektets formål var at belyse mobiltelefonens betydning for læring i multikulturelle kontekster.

Mobiltelefonen er et medium, der i disse år udbredes hurtigt blandt befolkningsgrupper verden over. Det åbner for en række nye digitale muligheder, hvor eksisterende fællesskaber videreføres og nye opstår. Men hvilken betydning har etnicitet samt social og kulturel baggrund, for de praksisser der etableres online gennem diverse sociale medier – og hvilke fællesskaber og læringsrum understøttes herigennem? Det er disse spørgsmål, der udforskes i artiklerne i dette nummer ud fra en forestilling om, at kultur ikke er en fast definerbar størrelse, men snarere en række sammenkædede praksisser der konstant er til forhandling og under udvikling.

Således beskæftiger artiklen **Mobilen bruges forskelligt i Danmark og Grønland - et medieetnografisk studie af kulturelle forskelle i mobilpraksis** af Emilie Nielsine Munkø Lindholdt sig med de forskelle, der ligger i grønlandske kvinders mobilbrug, når de befinder sig i henholdsvis Danmark og Grønland. I den efterfølgende artikel **Når jeg er i Grønland, så glemmer jeg min mobil** undersøger Maja Bugge, med udgangspunkt i en praksisteoretisk analyseramme, ligeledes den forskel der gør sig gældende, i den måde grønlandere bosat i Danmark anvender deres mobiltelefon på i Grønland og i Danmark, og der redegøres for mulige årsager til denne forskel.

I artiklen **Mens vi venter...** ser Ida Holm på, hvordan fire færinger bruger deres smartphones i forskellige ventetidspraksisser. Her udforskes, hvornår det er legitimt at sidde med hovedet begravet i skærmen, og på hvilke tidspunkter det betragtes som upassende ikke at være til stede i nuet. Med udgangspunkt i Edward Saids teori om eksilmennesket ser Helle Krogh i artiklen **Den digitale navlestreng – en undersøgelse af, hvordan færinger i Danmark gør deres nationalitet på Facebook** på, hvilken betydning færingers kulturelle baggrund har for deres praksisser online. Artiklen redegør ud fra et praksisorienteret perspektiv for, hvordan eksilmennesket er evigt splittet mellem to kulturer. Artiklen argumenter, at denne splittelse ikke viser sig som en stabil kategori, men det at gøre 'færing i eksil' må ses som en performance i forandring.

I artiklen **Praksissen styrer de unges mobilforbrug – Et medieetnografisk studie** af Ann-Katrine Lloyd Jørgensen undersøges, hvilke praksisser unge gymnasiepigter med anden etnisk baggrund end dansk indgår i. Der fokuseres på brug af smartphones i læringsammenhænge og digitale fællesskaber med veninder. Ida Andrea Nilsson beskæftiger sig i artiklen **Digitalt**

indfødte eller digitalt forskellige? – et kritisk blik på begrebet digital natives som beskrivelse af unges digitale praksisser med begrebet digital natives. Det diskuteres med udgangspunkt i interviews med unge danske piger om deres brug af mobiltelefonen, hvorvidt dette begreb kan danne grundlag for en udvikling af en digital pædagogisk praksis i forhold til denne gruppe.

Endelig afsluttes dette særnummer af Reflexen med artiklen **Smartphones som værktøj for empowerment – en undersøgelse af mobiltelefonens empowermentpotentiale for etniske minoritetskvinder i Danmark** af Line Lind Mohr. Denne artikel beskæftiger sig med hvilke empowermentpotentialer, platforme tilgængelige fra smartphones kan tilbyde etniske minoritetskvinder i Danmark. Der fokuseres på empowermentprocesser i relation til sprogudvikling og styring af privatøkonomi.

Artikler uden for særnummeret

Tema: Læring i organisationer – samarbejde og fællesskab

Ud over artiklerne i særnummeret indgår yderligere tre artikler, der alle behandler læringsproblematikker mere generelt i forhold til organisationer. I artiklerne **”Det er ikke i medarbejdernes interesse at sidde her i dag” - Et spændingsfelt af kulturelle logikker i strategiarbejde** og **Samskabelsens fem fede fif! - et pragmatisk perspektiv på uddannelse til samskabelse** behandler Britta Møller læring i organisationer og i artiklen **Kære organisation. Drop nu bare den fælles identitet...?** diskuterer og analyserer Gitte Smidt Blytt og Mette Gram Rugholm fællesskab, identitet og engagement i organisationer.

Rigtig god læselyst!

Mobiltelefonen bruges forskelligt i Danmark og Grønland - et medieetnografisk studie af kulturelle forskelle i mobilpraksis

Emilie Nielsine Munkø Lindholdt

Stud.mag. i Læring og forandringsprocesser v/AAUCPH
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

Abstract

Denne undersøgelse belyser forskellene mellem, hvordan grønlandske kvinder anvender mobiltelefonen, herunder de sociale medier samt hvad, hvor ofte, hvorfor og med hvem de deler informationer. Desuden berøres den værdi mobiltelefonen og de sociale medier tillægges, afhængigt af om informanterne befinder sig i Danmark eller i Grønland. Undersøgelsen er baseret på tre kvalitative interviews med tre grønlandsk-danske kvinder, alle bosat i Danmark. Gennemgangen af empirien viste en markant forskel i kvindernes mobilpraksis afhængigt af, om de befinder sig i Danmark eller Grønland. Dette kan forstås på forskellige måder og analyseres i artiklen

Introduktion

”Din bedste ven bor i lommen”. Sådan skriver DR i deres nyeste rapport om medieudviklingen i Danmark (Wieland og Thaarup 2015, 48). Citatet beskriver den udvikling der er sket fra fastnettelefon, til smartphone, til noget den danske befolkning ikke kan undvære; en ven. I dag er det ikke kun de sociale medier, men også andre funktioner og applikationer – musik-tjenester, GPS og netbank – som har vundet indpas, og har medført, at mobiltelefonen er blevet så vigtig en del af de ting, vi foretager os; vores hverdagspraksisser (ibid.).

I Grønland sker den samme udvikling og der findes på nuværende tidspunkt flere mobiltelefoner i Grønland end mennesker (Europas Lande, 2017). Udviklingen er ligesom i Danmark fremadskridende, men i Grønland har den endnu ikke toppet – blandt andet fordi anvendelsen af internettet er dyrt, mens forbindelsen er langt fra danske tilstande (ibid.). Faktum er, at udbredelsen af mobiltelefoner og smartphones er stigende i både Danmark og Grønland, men der er i de to lande forskel på måden hvorpå den bruges.

I denne undersøgelse er der foretaget interviews med tre grønlandske kvinder, bosat i Danmark, med henblik på at undersøge, om der er forskel i anvendelsen af mobiltelefonen og de sociale medier, afhængigt af hvor de befinder sig. Desuden undersøges, hvorledes mobiltelefonen anvendes som et læringsredskab med henblik på at begå sig i Danmark. Empirien har vist, at der er en markant forskel på, hvordan de grønlandsk-danske kvinder anvender mobiltelefonen, hvilket umiddelbart ikke skyldes de begrænsninger der kan være i forhold til internettet i Grønland. Derfor finder jeg det interessant at undersøge, hvad der ligger til grund for forskellene i mobilpraksis, for derigennem at få indsigt i flere måder, hvorpå hverdagsliv og mobiltelefon kan spille sammen. Ved at undersøge, hvad der ligger til grund for forskellene i mobilpraksis kan der skabes et indblik i, hvordan de omkringliggende strukturer får indflydelse på den enkeltes brug af mobiletelefonen.

Forskning på området

Denne undersøgelse er en af de få, som tager udgangspunkt i, hvordan grønlandske danskere bruger mobiltelefonen og de sociale medier i hverdagen.

Troels Fibæk Bertel udgav i 2013 en artikel om, hvordan unge danskere bruger mobiltelefonen som informationskanal i hverdagen, samt hvilke konsekvenser det har. Han fandt ud af, at mobiltelefonen altid er ved hånden og derfor er det for de unge danskere muligt at søge information uafhængigt af tid og sted, hvilket hjælper dem til at tilpasse sig forskellige situationer (Bertel, 2013). Det kalder Troels Fibæk Bertel for *flexible alignment*, hvilket medfører, at de unge danskere i større grad orienterer sig om den givne situation, mens de står i den. Disse situationer afgrænses til informationssøgning i form af 'fact checks', skoleskemaer, rejseplaner eller vejret. Behovet for forberedelse – både i form af paratviden og geografi – er således reduceret med mobiltelefonens udvikling (ibid.). Bertels artikel kan belyse, hvordan mobiltelefonens funktioner i dag kan bruges som læringsredskab. Desuden giver Bertels artikel indblik i, at det ikke kun er grønlændere der bruger mobilen til at begå sig i det danske samfund – danskere gør også.

Chris Patons masterprojekt fra 2011 undersøger potentialet for sociale medier til at hjælpe grønlændere med at skabe og dele lokal viden (Paton, 2011). Resultaterne i masterprojektet anvendes til at få svar på, hvordan grønlændere deler oplysninger på de sociale medier, hvilke ting de deler og med hvem. Svaret herpå lyder, at grønlændere i høj grad deler lokal viden og anser det som fremmede i brugen af det grønlandske sprog og kultur (ibid., 57-58). Patons undersøgelse er primært baseret på kvantitative data, indhentet ved spørgeskemaundersøgelser hvormed det formodes, at en kvalitativ undersøgelse i højere grad kan belyse, hvad der ligger til grund for grønlænderes anvendelse af blandt andet Facebook. Paton fandt desuden, at Facebookpraksis ikke er toppet i Grønland endnu, som det er i Danmark (ibid., 31-33).

Desuden er der en mængde rapporter omhandlende grønlænderes ringe integrationsvilkår i Danmark, samt de mange udsatte grønlandske befolkningsgrupper. Dette vidner om, at området er overforsket, men at man ikke har tænkt så meget den anden vej; i undersøgelser, der kunne skabe positive lærings- og forandringsprocesser. På baggrund af dette ønskes denne artikel at inspirere til mere specificerede undersøgelser på området.

Teoretisk perspektiv

Undersøgelsen er foretaget med inspiration fra Pierre Bourdieu som praksisteoretiker, hvilket også skaber analyserammen for bearbejdning af empirien. Herunder inddrages begreberne felter, kapitaler og doxa.

Ifølge Bourdieu består samfund af felter, som ikke nødvendigvis er fysiske rum, men samfundsmæssige områder, hvori bestemte socialt konstruerede regler gælder (Bourdieu, 1997, 57-58). Hermed anskues undersøgelsen med et socialkonstruktivistisk blik, hvormed det formodes, at informanterne handler på baggrund af de socialt konstruerede regler, som Bourdieu betegner som doxa (ibid., 136-138). Doxa er således en fælles forståelse af, for eksempel hvordan man bør agere i et givent felt og betingelserne er forskelligartede afhængigt af, hvilket felt et individ befinder sig i (ibid.). Doxaen bestemmes af, hvilke kapitaler der har værdi i det givne felt. Kapitalerne eksisterer i tre hovedformer; økonomisk, kulturel og social kapital, der udgøres af både symbolske og materielle ressourcer (ibid., 55-56).

Et praksisteoretisk perspektiv kan ses som parallelt med Bourdieus perspektiv. Det vil sige, at der i dag også er tale om en praksisteori, der blandt andet trækker på Bourdieu, men egentlig

stammer fra inspiration fra andre teoretikere, herunder Wittgenstein og Schatzki. Med et praksisteoretisk perspektiv, kan kulturen beskrives som en række praksisser. Disse er handlinger som skal ses i forhold til de socialt konstruerede betingelser, der gør sig gældende for de enkelte praksisser, set i relation til feltets strukturer (Jensen, 2013, 47). Det undersøges, hvordan informanternes mobilpraksis afspejles i de kulturelle felter, informanterne begår sig i. Med en praksisteoretisk inspiration medfølger, at der ses på kultur som noget man *gør*, frem for noget man *er* (ibid., 43). Fokus flyttes dermed fra kultur som en samlet helhed, der definerer det enkelte menneskes adfærd og i stedet tages der udgangspunkt i, at det er det enkelte menneske, der definerer sin egen kultur. Mit fokus er på informanternes bestemte praksisser i bestemte felter. Jeg tager afsæt i et komplekst kulturbegreb hvilket betyder til at jeg tager afstand fra de mange rapporter om grønlandske danskere som socialt udsatte (ibid., 27-30). Med det komplekse kulturbegreb fokuseres på de konkrete praksisser der er medvirkende til at påvirke informanternes adfærd i forbindelse med deres brug af mobiltelefonen. Derfor ses der bort fra, at informanterne er bærere af den grønlandske kultur og at kulturen former deres handlinger (ibid., 48).

Metode

Undersøgelsen er baseret på tre kvalitative etnografiske interviews med kvinder på henholdsvis 32, 43 og 61 år, som alle er af halv grønlandsk afstamning, bosat i Danmark. De har alle børn i Danmark og en familie, der lever i Grønland. Førstnævnte informant er opvokset i en lille by med cirka 350 indbyggere, mens de to af kvinderne har boet i en by med cirka 4000 indbyggere. På nuværende tidspunkt bor de i København, Amager og Helsingør.

Formålet med interviewene var, at opnå viden om informanternes mobilpraksis og anvendelse af sociale medier og de tre interviews blev gennemført med tre forskellige interviewere forskellige steder – henholdsvis på en café, en hotelloobby og i en informants hjem. Til hvert interview var der to interviewere; den primære interviewer stillede spørgsmålene fra interviewguiden, mens den sekundære interviewer noterede og tjekkede op på, om de planlagte spørgsmål blev besvaret tilstrækkeligt (Jensen 2013, 192).

De planlagte spørgsmål er struktureret i en interviewguide, som er opdelt i *briefing*, *indhold* og *debriefing* for at skabe et overblik over interviewets forskellige dele (Kvale og Brinkmann, 2015, 154-155). Som en del af interviewguiden blev der brugt henholdsvis en vigtighedsskala og et døgnrytmeskema. Vigtighedsskalaen er en skala fra et til ti, der under interviewet blev brugt til, at informanterne kunne udpege, hvor vigtig mobiltelefonen var for dem afhængigt af om de var i Danmark eller i Grønland. Skalaen skulle skabe refleksion hos informanterne og havde til formål at illustrere forskellene på vigtigheden afhængigt af felt. Døgnrytmeskemaet er en tabel med felter inddelt i en-times-intervaller, der ligeledes blev brugt som et redskab til at skabe refleksion over, og indsigt i, informanternes mobilpraksis.

Udvælgelsen af informanter er foregået ved anvendelse af et gruppemedlems familiære kontakter. Dette var nødvendigt efter et mislykket forsøg på at søge informanter på relevante Facebookgrupper¹.

Efter interviewenes udførelse er de transskriberet med henblik på, at simplificere analyseprocessen (Kvale og Brinkmann, 2015, 238-239). Transskriptionerne er udført på baggrund af optagelser, der er foretaget under interviewene og der har været opmærksomhed på, at noget af det samlede budskab går tabt, i skiftet fra mundtlig til skriftlig form (ibid.). Bearbejdning af

---

¹ Herunder gruppen *Kalaallit KBH-miut/grønlændere i KBH*

empirien er foretaget med en praksisteoretisk analyseramme, inspireret af Bourdieu (jf. Teoretisk perspektiv). Der søges, at skabe en forståelse for de praksisser, informanterne gør.

Som udgangspunkt kan der ikke generaliseres på baggrund af tre kvalitative interviews, men empirien kan formodentlig anvendes til at beskrive de praksisser, der gælder for informanternes brug af mobiltelefonen og de sociale medier (Jensen, 2013, 187-188). Idet de egentlige praksisser ikke er observeret, er analysen udelukkende baseret på det, informanterne siger, de gør. Som forsker kan jeg derfor ikke undgå, at bidrage med en tolkning af udsagnene. Med et socialkonstruktivistisk blik på empirien kan jeg ikke afgøre, hvorvidt informanternes udtalelser gælder for deres sociale virkelighed, men ved anvendelse af åbne, ikke-ledende, spørgsmål, er der søgt at skabe et udgangspunkt for, at validiteten opretholdes (Kvale og Brinkmann, 2015, 154-155).

Resultater

Der er flere forskelle i mobilpraksis, samt den værdi mobilen tillægges, afhængigt af om informanterne befinder sig i Danmark eller Grønland og i analysen vil der derfor være fokus herpå. De praksisser der undersøges er, hvad informanterne bruger mobilen til, hvem de er i kontakt med, hvorfor samt hvad de deler på de sociale medier. Af empirien fremgår det, at Facebook er det hyppigst anvendte sociale medie blandt informanterne, hvorfor det primært vil være Facebook-delinger og -kontakt, der undersøges. Informanternes mobilpraksis undersøges også i forhold til, hvordan de bruger applikationer på mobilen til læring. På den måde sammenholder jeg, hvad de siger de gør, samt det de reelt gør i de felter de begår sig i. I analysen vil Grønland og Danmark betragtes som overordnede felter og der vil ikke gås dybere ned i, hvilke delfelter informanterne indgår i. Da der ikke observeres på informanternes mobilpraksis findes der sammenhænge i deres udtalelser, der kan medvirke til beskrivelser af deres praksis.

Informanterne vil i analyseresultaterne fremgå som henholdsvis IF1, IF2 og IF3. I figuren herunder illustreres, hvem der er hvem.

	IF1	IF2	IF3
Alder	32	43	61
År bosat i Danmark (hvor)	16 (København)	20 (Amager)	45 (Helsingør)
År bosat i Grønland (hvor)	16 (Littoqortoormiit, Nordøstgrønland, cirka 350 indbyggere)	23 (Aasiaat, Midtvestgrønland, cirka 4000 indbyggere)	16 (Aasiaat, Midtvestgrønland, cirka 4000 indbyggere)

Mobiltelefonen skaber tryghed

Gennemgående for informanterne er, at de bruger mobilen til kontakt med familien i Grønland. IF1 udtaler, at de sociale medier har åbnet op for nærkontakt med familien, da det ellers er dyrt at ringe til Grønland. Det kræver således økonomisk kapital at kunne være i kontakt med familien i Grønland (Bourdieu, 1997, 55-56). Med de sociale mediers udbredelse kan hun, uafhængigt af økonomisk kapital, følge med i familiens liv i højere grad end hun ville kunne uden. På den måde er mobiltelefonen et middel til at pleje de sociale relationer hun ikke møder så ofte. Både IF2 og IF3 deler opfattelsen af Facebook som vigtig for kontakt med familien – både i Danmark og Grønland.

Det fremgår, at deres mobile praksisser er baseret på tryghed. IF2 udtaler, at mobilen skaber tryghed for hende i form af kontakt med sine børn. Hun lider af en sygdom, der gør, at hun indimellem har perioder, hvor hun har behov for at trække sig væk. Det afspejles i hendes brug af Facebook; hvor hun på gode dage deler billeder, er der stille på de dårlige dage. Hun udtaler selv, at ”folk kender mig igennem mine vaner på Facebook” og hendes nærmeste relationer kan derigennem tolke, om hun har brug for dem. Derved anvendes mobilen til at trække på den sociale kapital IF2 har (Bourdieu, 1997, 55-56).

IF1 understreger, at mobiltelefonen skaber tryghed når hun er i Danmark, ved at hun kan komme i kontakt med familien. Hun beskriver den som sin ”vagthund” og sover med den under hovedpuden, så hun kan reagere hurtigt, hvis der skulle ske familien noget. Hun forklarer, at der ikke er det samme behov når hun er i Grønland, fordi der hun bekymrer sig om er i nærheden.

Selvom der lægges op til, at mobiltelefonen bruges mindre i Grønland, peger IF2 alligevel på, at mobiltelefonen for hende er en 10’er på vigtighedsskalaen (jf. Metode) uanset hvilket land hun er i. Som nævnt bruger hun telefonen meget i Danmark til at skabe tryghed i form af at holde kontakt med sine børn, men den er mindst ligeså vigtig i Grønland når det kommer til tryghed:

”[...] i Grønland er det jo ikke i forhold til at jeg skal kigge på den hele tiden, i Grønland er det mere i forhold til, at hvis der sker noget, så skal jeg bare kunne få fat i nogen.” (Citat IF2)

IF2 giver her udtryk for, at mobilen skaber tryghed i Grønland af sikkerhedsmæssige årsager. I Danmark er mobilen en 10’er på vigtighedsskalaen for IF2 af flere tryghedsskabende årsager end blot kontakten med familien, hvilket fremgår af hendes anvendelse af andre applikationer end blot de sociale medier. Særligt Google Maps² anvendes til at kunne finde rundt i for eksempel København. Både IF1 og IF3 deler IF2’s opfattelse af, at mobiltelefonen er vigtig i forhold til at finde vej. De tyer til mobilen så snart de er i tvivl om, hvilken vej de skal gå. Det samme gør sig gældende, hvis de er i tvivl om noget:

”I Danmark [...] når vi sidder og diskuterer ‘hvad er det nu han hedder ham der?’ eller sådan, så skal de Google det ... det gør vi ikke i Grønland.” (Citat IF2)

De beskrevne ’fact checks’ ses også blandt danske gymnasieelever og det er således en tendens der ses i flere grupper af det danske samfund (Bertel, 2013). Denne tendens er endnu ikke kommet til Grønland, hvilket måske kan skyldes det langsomme og dyre internet. IF2 beskriver, at danskere googler sig kloge, frem for at tænke sig om, mens Troels Fibæk Bertels undersøgelse viser, at mobiltelefonen kan virke som et læringsredskab, fordi den via ’flexible alignment’ giver danskere god mulighed for at tilpasse sig situationer i dagligdagen (ibid.). Det antages, at mobiltelefonen ligeså vel kan anvendes som læringsredskab for de grønlandske kvinder.

Passende og upassende mobilpraksis

Der er altså forskellige betingelser for hvad der er ideel mobilpraksis i henholdsvis grønlandske og danske felter. Betingelserne for ideel praksis i et felt er ofte implicite og derved ligger det som en selvfølgelighed i de enkelte felters doxa, hvordan informanterne bør handle i for-

---

² Applikation til smartphones med detaljerede og nøjagtige kort, GPS-navigation, rutevejledninger til offentlig transport, street views og oplysninger om mere end 100 millioner steder (Google Play 2017).

hold til deres mobiltelefon (Bourdieu, 1997, 136-138). Af udsagnene udleder jeg, at det betragtes som upassende, at dukke uanmeldt op hos en ven i Danmark, mens det i Grønland betragtes som upassende at ringe i forvejen. IF2 udtaler for eksempel:

”[...] vi besøger hinanden meget uanmeldt. I Danmark der har man, ’okay du har klokken 14.00 der lørdag den 25. om 2 måneder’-agtigt, ikke. I Grønland, der er vi meget sådan, i hvert fald der hvor jeg kommer fra, der er det okay vi kommer lige forbi, det ser ud til at de er hjemme, ikke. [...] jeg formåede engang at ringe til en veninde; ’Er du hjemme?’ ’Hvad er det der for noget nymoderne pis du går og laver, ikke?’ [...] ’Altså nå, er du ved at blive dansker?’ ’Nej det er jeg ikke’. Ikke fordi der var noget galt ved at være dansker.” (Citat IF2)

Citatet afspejler den doxa, der gælder i forhold til aftaler i henholdsvis Grønland og Danmark. Det er tydeligt, at IF2 og hendes omgangskreds ikke bruger mobilen til at lave aftaler i Grønland på samme måde som i Danmark. Af citatet fremgår ligeledes, at IF2 er kommet til blande doxaerne for at lave aftaler og besøge hinanden i Danmark og Grønland, hvilket skaber forvirring – både for IF2 selv, men også for hendes veninde.

IF1 lægger også vægt på, at der er forskel på, hvad der er passende mobilpraksis i Danmark og Grønland. Hun anvender udtryk som ”den er ikke nødvendig” og ”der er ikke plads til den”, når hun beskriver sin mobil i Grønland, mens hun giver udtryk for, at hun bruger mobiltelefonen meget, når hun er i Danmark. Dette understreges af, at hun på vigtighedsskalaen valgte en 3’er i Grønland og en 8’er i Danmark. Én af begrundelserne for forskellene i mobilpraksis, skyldes for IF1 de kulturelle forskelle:

“Jeg tror også de kulturelle forskelle er så store. På Grønland forholder man sig til mennesket uanset hvordan du ser ud, men her (Danmark, red.), der går man op i hvordan man klæder sig og viser sig. [...] En grønlænder kunne ikke være mere ligeglad med hvad du spiser.” (Citat IF1)

Citatet peger på, at IF1 fremhæver forskellene i kulturene, frem for lighederne. Hun viser her sin forestilling om danskerne som en samlet gruppe og hendes kulturforståelse er derved beskrivende (Jensen, 2013, 27-29). Hun markerer danskere som ’dem’ og grønlændere som ’os’ og hun tager tydeligt afstand fra det ’de’ deler på de sociale medier. Hun fremstiller danskerne som overfladiske, men alligevel forklarer hun i løbet af interviewet, at hun selv deler billeder af sin morgenmad når hun er i Danmark. Det stemmer ikke overens med den afstandtagen hun også udtrykker. Paradokset er interessant at betragte fra et Bourdieusk perspektiv, idet der identificeres en uoverensstemmelse mellem det hun siger og det hun gør. Dette viser, at strukturerne omkring hende, i Danmark, har indflydelse på hendes mobilpraksis (Bourdieu, 1997, 57-58). Doxaen for mobilpraksis er altså forskelligartet afhængigt af, om informanterne befinder sig i Danmark eller Grønland som overordnet felt. Ifølge Bourdieu vil informanterne og de felter de indgår i, påvirke hinanden gensidigt og der findes inden for hvert felt en doxa om, hvad der er passende (ibid.). Hvad der betragtes som passende og upassende, at dele på de sociale medier kan forklares med, at kulturel kapital i det givne felt er af stor betydning for informanternes mobilpraksis (ibid., 37-38). Sammenhængen mellem kulturel kapital og passende og upassende adfærd baseres på, at den type kulturel kapital der anses som af høj værdi i de forskellige felter, bestemmes af hvad der vurderes som passende i det givne felt. Af interviewet med IF1 fremgår, at hun primært deler naturbilleder på de sociale medier, når hun befinder sig i Grønland, mens hun deler billeder af for eksempel sin morgenmad, når hun befinder sig i Danmark. Det er således mere legitimt at dele billeder af mad, når man befinder

sig i danske felter og IF1 har gjort sig overvejelser om, hvordan hun vil fremstå på de sociale medier i henholdsvis Grønland og Danmark.

IF3 forholder sig neutralt i beskrivelsen af forskellene mellem grønlændere og danskere. Omvendt er hun også den informant, der har boet i Danmark i længst tid og hun besøger sjældent Grønland; tre gange på de 45 år hun har boet i Danmark. Hun ser ikke forskelle i kulturerne som bestemmende for mobilpraksis og hun betragter ikke kulturen som formende for sine handlinger (Jensen, 2013, 48). IF3 anerkender, at der er forskel i mobilpraksis, men hun forklarer den ved, at når hun er i Grønland, så holder hun ferie og vil derfor hellere nyde besøget, frem for at sidde med mobilen fremme. På den måde ændres doxaen i de grønlandske felter til den doxa der gælder for hendes måde at holde ferie på. Der kan derfor være flere forklaringer på hvordan de omkringliggende strukturer styrer informanternes mobilpraksis i Danmark og Grønland.

Konklusion

Undersøgelsens formål var, at identificere de forskelle der er i grønlandske kvinders mobilpraksis i henholdsvis Danmark og Grønland, samt hvad, der ligger til grund herfor.

Det kan konkluderes, at der er nogle kapitaler, der har høj værdi i de forskellige felter, informanterne indgår i, hvilket får betydning for den måde de bruger deres mobil på afhængigt af, hvilket felt de begår sig i. I denne undersøgelse ses der primært på Grønland og Danmark som overordnede felter og derved ikke de delfelter, der hører derunder. Undersøgelsen anskues med en kompleks kulturforståelse, hvormed informanterne ses som bærere af en fælles kultur, og at grønlandsk kultur dermed ikke er bestemmende for informanternes praksis. Denne kulturforståelse stemmer overens med at empirien peger på, at informanterne ændrer mobilpraksis afhængigt af, hvor de befinder sig. Derved kan det konkluderes, at jeg gennem undersøgelsen har set de forskelligartede doxaer illustreret i informanternes konkrete brug af mobiltelefonen.

I Danmark er mobiltelefonen integreret i stort set alle praksisser. Den er blevet en stor del af den danske hverdag og betegnes af informanterne som meget vigtig. Den bruges til at skabe tryghed i form af kontakt med familie og venner, at finde vej, 'fact checks', netbank, rejseplaner og meget mere. Desuden er mobiltelefonen en vigtig faktor, når der skal laves aftaler i Danmark, da det betragtes som upassende ikke at have kontakt via mobilen før man mødes. Desuden betragtes det som legitimt at dele billeder på de sociale medier, der ikke har noget egentligt formål – som for eksempel et billede af morgenmaden. Der er således nogle socialt konstruerede betingelser for, hvad der er ideel mobilpraksis på de sociale medier i Danmark.

I Grønland bruges mobiltelefonen i mindre udstrækning end i Danmark. Det kan først og fremmest forklares ved, at internetforbindelsen i Grønland er dårligere og dyrere end i Danmark, hvormed for eksempel 'fact checks' og GPS kræver tålmodighed. I Grønland skaber mobilen tryghed via muligheden for at kontakte nogen hvis uheldet er ude. Desuden bruges mobiltelefonen også til kontakt med familie og venner og til at tage billeder. Der gives udtryk for, at det ikke er passende, at dele billeder af, hvad man har spist til morgenmad eller lignende, fordi grønlændere ikke synes det er interessant. Dette understreger, at der hersker forskellige doxaer for, hvad der er legitimt at dele på de sociale medier.

Informanterne forklarer overvejende forskellen i mobilpraksis med de kulturelle forskelle mellem danskere og grønlændere. Med deres beskrivelser af mobilpraksis skiller mobiltelefonen mere kulturerne ad, end den binder dem sammen. Dog er der mulighed for, at forskellene

i mobilpraksis ligeledes kan skyldes, at informanterne er på ferie når de er i Grønland, hvor med betingelserne for ideel mobilpraksis ændres.

Afslutningsvist konkluderes, at kvalitative interviews var ideelle til frembringelse af den tilsigtede viden. For at imødekomme, at mennesker har en tendens til at fremstille sig selv, som de gerne vil være (Jensen 2013, 185-186), kunne jeg med fordel have inddraget observation i undersøgelsen, for at undersøge sammenhængen mellem det de gør og det de siger de gør.

Referencer

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). **Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk**. 3. Udgave, 2. Oplag. Hans Reitzels Forlag, København 2015
- Paton, C. (2011). **Sharing Local Knowledge with Social Media: Exploring the potential for sharing Greenlandic Local knowledge on Facebook**. Masterprojekt, AAU – maj 2011
- Bourdieu, P. (1997). **Af praktiske grunde – omkring teorien om menneskelig handlen**. 1. Udgave, 5. Oplag. Hans Reitzels Forlag, København 1997
- Bertel, T.F. (2013). **“It’s like I trust it so much that I don’t really check where it is I’m going before I leave”**: Informational uses of smartphones among Danish youth. SAGEpub, August 2013 Tilgængelig på: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2050157913495386?legid=spmme%3B1%2F3%2F299&patientinform-links=yes> (besøgt 23.02.2017)
- Google Play (2017). **Maps**, Google Inc. Tilgængelig på: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.android.apps.maps&hl=da> (besøgt 27.02.2017)
- Jensen, I. (2013). **Grundbog i kulturforståelse**. 2. Udgave, 2. Oplag. Samfundslitteratur 2013
- Wieland, J.L. & Thaarup, R. (2015). **Din bedste ven bor i lommen**. I: *Medieudviklingen 2015*, DR Medieforskning
- Europas Lande (2017). **Grønland er et højteknologisk samfund**. Informationsteknologi, erhverv og økonomi. Tilgængelig på: http://europas-lande.dk/dan/Lande/Gr%C3%B8nland/Erhverv%20og%20%C3%B8konomi/Informationsteknologi/Sv%C3%A6r/#para_65172 (besøgt 25.02.2017)

”Når jeg er i Grønland, så glemmer jeg min mobiltelefon” - en praksisteoretisk analyse af, hvordan grønlandere bosat i Danmark bruger deres mobiltelefon

Maja Bugge Hansen

Stud.mag i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet – København

Abstract

Formålet med artiklen er at belyse, hvordan grønlandere bosat i Danmark benytter deres mobiltelefon, når de henholdsvis er i Danmark og Grønland samt at belyse, hvilke årsager, der kan være til eventuelle forskelle. Artiklen bygger på tre semi-strukturerede interviews analyseret ud fra Schatzkis praksisteori.

Undersøgelsen viser forskel i den måde grønlanderne anvender deres mobiltelefon på. Mobiltelefonen bruges i mindre grad og findes mindre vigtig, når de er i Grønland til forskel fra, når de er i Danmark. Årsagerne til forskellene kan findes i infrastruktur, økonomi, alder, opbyggelse af identitet og opfattelse af nationalkultur.

Artiklen er opdelt i tre dele. I første del afgrænses undersøgelsens problemstilling, der redegøres for forskning på området, og det teoretiske perspektiv beskrives og begrundes. I anden del beskrives og begrundes, hvordan undersøgelsen metodisk er blevet gennemført, og i tredje del præsenteres analysen og undersøgelsens resultater, og herefter følger konklusionen.

Del 1:

Indledning

Artiklen er del af et større forskningsprojekt omkring mobiltelefon og læring i multikulturelle kontekster. Formålet med forskningsprojektet er at undersøge, hvordan mobiltelefon, herunder sociale medier, bruges i forhold til læring i forskellige etniske grupper i 2017. Det undersøges herunder, hvordan mobiltelefon bruges til læring i og på tværs af forskellige sociale og etniske grupper samt hvilke udviklingsmuligheder, der er for læring i forhold til mobiltelefoner.

I artiklen er der fokus på, hvordan grønlandere bosat i Danmark bruger mobiltelefon. Mobiltelefonen er som i resten af verden også udbredt i Grønland. I 2007 fandtes der således flere mobiltelefoner i Grønland end indbyggere, hvilket indikerer, at flere må have mere end en mobiltelefon (Europa-lande.dk. u.å.). På verdensplan forventes, at der i 2020 vil være flere mennesker, der har mobiltelefon end vand og elektricitet (Breinstrup, T, 2016). Den massive udbredelse af mobiltelefonen har bevirket, at mobiltelefonen er blevet en del af menneskers hverdagspraksisser. I de fleste tilfælde er der tale om smartphones, der er dog stadig mobiltelefoner af ”feature” typen, som kun kan ringe og sende sms’er. I 2016 var 7 ud af 10 mobiltelefoner i Vesteuropa smartphones, og på verdensplan var halvdelen af mobiltelefonerne smartphones, og udviklingen går i retning mod stadig flere smartphones (Leif Shows, 2016). Med udbredelsen af mobiltelefoner og i særdeleshed smartphones med diverse funktioner er brugen af mobiltelefonen og her igennem de sociale medier en voksende kilde til læring.

Trods den massive udbredelse af brugen af mobiltelefon, har der ikke tidligere været forsket specifikt i grønlænderes brug af mobiltelefonen, hverken i Grønland eller i lande, hvortil de er flyttet. Artiklen vil derfor dykke ned i, hvordan grønlændere, der er flyttet til Danmark, benytter deres mobiltelefon henholdsvis i Danmark og i Grønland og dernæst forsøge at belyse mulige forklaringer på denne forskel. Interessen for at undersøge denne forskel er opstået, da der i den indsamlede empiri viste sig at være en tydelig forskel på, hvorledes mobiltelefonen bruges, og hvilken betydning mobiltelefonen tillægges, alt efter om grønlænderen bruger den i Danmark eller i Grønland.

Forskning på området

Der er som sagt begrænset forskning indenfor området omhandlende grønlænderes brug af mobiltelefon herunder sociale medier. Et master projekt skrevet på Aalborg universitet fra 2011 af Chris Paton omhandler grønlænderes brug af Facebook til at skabe og dele grønlandsk lokal viden (Paton, 2011). Projektet bygger på kvantitative data indsamlet via spørgeskema blandt grønlændere i Grønland. Resultaterne viser blandt andet, at grønlænderene anvender Facebook som platform til at skabe og dele viden. Projektet viser således, hvordan nogle grønlændere benytter Facebook og kan derfor være med til at nuancere de resultater, som denne artikel præsenterer ved at bibringe andre perspektiver på, hvorledes Facebook benyttes.

En anden artikel omhandler danske gymnasieelevers brug af smartphones. Artiklen er skrevet af Troels Fibæk Bertel fra IT Universitet i København (Bertel, 2013). Artiklen bygger på et kvalitativt studie bestående af 31 semistrukturerede interviews med gymnasieelever. Formålet med studiet har været at undersøge unges brug af smartphones til instrumental informations adgang og brug. Resultaterne viser, at instrumental brug af information på smartphones er blevet en integreret og troværdig del af de unges hverdagsliv, og at den allestedsnærværende adgang til information har konsekvenser på både individuelle og sociale niveauer. Artiklen adskiller sig fra denne artikel ved at se på danske unge, men den kan give et billede af, hvordan smartphones bruges af danskere i Danmark og dermed være med til at understrege den brug og betydning, som mobiltelefonen har i Danmark.

Teoretisk perspektiv

Tilgangen til at se på kultur er i artiklen konstruktivistisk og knytter sig til det komplekse kulturbegreb. Der ses på kultur som praksis, som noget man gør, i stedet for noget man er. Det er menneskets handlinger, som er formende og forandrende for praksis, og dermed er praksis med til at forme kulturen. Dette kultursyn betyder, at det er menneskets handlinger, der er i centrum. Det er, hvad man gør, som er betydningsfuldt og disse handlinger er netop det, som påvirker praksis og dermed kulturen. Ud fra dette kultursyn forholder man sig undersøgende til praksis. Man dykker ned i de enkelte praksisser og undersøger betydningen af forskellige erfaringer, herunder ses på de magtrelationer, der udspiller sig i praksisserne (Jensen, 2014).

For at understøtte dette perspektiv tager artiklen udgangspunkt i Theodore Schatzkis praksisteori (Schatzki, 2012), hvormed man kan sætte fokus på praksis, undersøge praksis og menneskers adfærd i denne praksis. Ved at benytte en praksisteoretisk tilgang ses netop på kultur som bestående af forskellige praksisser. Mennesker forholder sig til strukturerer i praksisser, tager stilling til dem og de handlinger, som mennesker udfører, er med til at forandre og/eller vedligeholde strukturerne i praksisser (Jensen, 2014).

Schatzki definerer praksis som ”an open-ended, spatially-temporally dispersed nexus of doings and sayings” (Schatzki, 2012). For at undersøge praksis (grønlandernes brug af mobiltelefon) analyseres empirien, og der ses netop på ”doings”, hvad der gøres i praksis og ”sayings”, hvad informanterne siger om praksis. Der ses på skrevne og uskrevne regler, forstået som både eksplicite udtalelser og som usagte principper, definitioner og instruktioner om, hvad der er rigtigt og forkert i brugen af mobiltelefonen. Der ses på teleoaffektive strukturer forstået som følelsesmæssige normer, altså hvilke følelser, der er passende at vise og have i forhold til brugen af mobiltelefonen, og der ses på passende praksis forstået som konkrete og abstrakte opfattelser af, hvad den korrekte udførelse af brugen af mobiltelefonen er (Jensen, 2011).

Del 2:

Metode

Undersøgelsen er foretaget af en studiegruppe på fem medlemmer. Der er foretaget tre medietnografiske interviews (Drotner, 1993) med grønlandere bosat i Danmark. Dette for at få en dybdegående og konkret indsigt i deres oplevelser og erfaringer med brug af mobiltelefon. Fra starten blev egen forforståelse gjort klar, og der var opmærksomhed på, at forforståelsen havde betydning for, hvordan informanternes fortællinger blev forstået og fortolket.

Udvælgelse og beskrivelse af informanter

Der blev fundet tre informanter blandt en af gruppemedlemmernes familiære netværk. I første omgang forsøgte at finde frem til informanter gennem netværk på Facebook, men det lykkedes ikke.

De tre informanter er kvinder mellem 32 og 61 år, som er opvokset i Grønland og siden er flyttet til Danmark. Alle har familie, som lever i Grønland. Informanterne er i artiklen omtalt I1, I2 og I3.

Struktur i interviewene

Interviewene er bygget op som semistrukturerede interviews ud fra forskningsspørgsmål og tilhørende interviewspørgsmål. Dette er valgt, for at holde interviewene indenfor rammen af problemstillingen, men samtidig også have mulighed for at forfølge informanternes tanker om deres brug af mobiltelefonen (Brinkmann & Tanggaard, 2015, kap.1). Der er suppleret med et døgnrytmeskema og en vigtighedsskala. Døgnrytmeskemaet er et skema, delt op i døgnets 24 timer og informanterne har i dette skrevet deres forbrug af mobiltelefon ned gennem det sidste døgn. Døgnrytmeskemaet er valgt for at få et billede af informanternes gøremål og for at give mulighed for et mere konkret, detaljeret og dybdegående interview. Vigtighedsskalaen er en talskala fra 1-10, hvor 10 gives, hvis det er yderst vigtigt og 1 gives, hvis det ikke betyder noget. På denne vigtighedsskala har informanterne bedømt deres brug af mobiltelefon henholdsvis i Danmark og i Grønland. Vigtighedsskalaen giver mulighed for at få et indtryk af, hvor stor værdi de knytter til deres mobiltelefon henholdsvis i Danmark og i Grønland.

Udførelse af interviewene

Ved interviewene var to interviewere tilstede. Den ene foretog primært interviewet og den andens rolle var at spørge ind og samle op på ting, som ikke blev belyst tilstrækkeligt. Interviewene fandt sted på steder udvalgt af informanterne, steder som kunne være medvirkende

til, at informanterne kunne føle sig bedst muligt tilpas. Alle interviews er anonymiseret og informanterne orienteret om dette. Informanterne er desuden orienteret om, hvad interviewene skal bruges til, herunder hvad undersøgelsen i grove træk handler om. Alle interviews blev optaget og efterfølgende transskriberet.

Del 3:

Analyseramme

Der er foretaget en praksisteoretisk analyse for at belyse, hvordan grønlændere, der bor i Danmark, benytter deres mobiltelefon henholdsvis i Danmark og i Grønland. For at stille skarp på, hvad der skal belyses, er praksis først afgrænset til praksissen: ”Brug af mobiltelefon”. Denne praksis udspiller sig forskellige steder. De to steder, som artiklen ser på, er henholdsvis i Danmark og i Grønland. Derefter er praksis beskrevet og herunder set på materialitet og krop, da disse komponenter er en del af praksis. Derefter analyseres praksis ud fra ”doings”, hvad informanterne siger, de gør, hvilket kan ses ud fra døgnrytmeskemaet og ”sayings”, hvad informanterne siger, måden de taler om praksis på. Kodning af interviewene har været fokuseret på Facebook, kontakt til familie og venner samt læring. Der er i analysen fundet frem til mønstre og sammenhænge og set på hvilke skrevne og uskrevne regler, teleoaffektive strukturer og passende praksis, der gør sig gældende. (Schatzki, 2012; Jensen, 2011)

Analyse

I de følgende afsnit beskrives praksissen ”Brug af mobiltelefon” og derefter er der ud fra analysen trukket de områder frem, hvor der har vist sig mønstre og sammenhænge. Der diskuteres til sidst i afsnittet mulige årsager til de forskelle, der ses i brugen af mobiltelefon.

Beskrivelse af mobilpraksis

Mobilpraksis består i anvendelsen af mobiltelefonen med de anvendelsesmuligheder denne har. Alle informanterne har smartphones med funktioner, som en smartphone er kendt for³ og tilhørende abonnement, så materialiteten omkring deres mobiltelefoner er ens⁴. Det kræver en vis kropslig herunder kognitiv forståelse at kunne bruge smartphones.

I Danmark er der mobildækning i hele landet dog med svingende kvalitet (Mobildækning. u.å.), mens der i Grønland er en ringere dækningsgrad specielt i bygderne (Telepost. u.å.). Derudover er priserne på at ringe og anvendelsen af data gennem det mobile netværk væsentligt dyrere i Grønland end i Danmark (Nanoq. u.å.).

Kontakt til familie og venner

Informanterne bruger i Danmark mobiltelefonen til at være i kontakt med familie og venner både i Danmark og i Grønland. De er primært i kontakt med dem via Facebook. I1 fortæller, at hun særligt bruger mobilen til at kommunikere med sin familie i Grønland, så hun kan følge med i sine nevøer og niecers opvækst. Hun beskriver, hvordan Facebook har åbnet op for nærkontakten til familien i Grønland, da det er dyrt at ringe til og fra Grønland. I2 beskriver,

---

³ Smartphones er en mobiltelefon med et mobilt styresystem. Den kombinerer de klassiske egenskaber fra mobiltelefonen så som at foretage og modtage telefonopkald, SMS og MMS med egenskaber fra andre mobile computere såsom kalender, GPS, kamera, internetadgang samt mulighed for mobilapplikationer.

⁴ Informanten 1 har en Sony Z3, informanten 2 en Iphone 5S og informanten 3 en Nokia Lumia.

at mobiltelefonen giver hende en tryghed, idet hun kan vise sine veninder og børn, at hun har det godt og omvendt, at hun kan se, at hendes børn har det godt. Hun udtaler:

“... det jeg gerne vil, er at vise mine børn at, nu laver jeg det, nu er jeg der, ikke. Altså det er mest for at give tryghed...”

I forhold til sin familie og venner i Grønland, er hun stort set i kontakt med dem hver dag. Hun beskriver, at de er blevet tættere gennem Facebook, fordi de nu kan følge med i hinandens liv på en måde, som ikke var mulig før. I3 beskriver, at hun gennem Facebook kan se, hvordan hendes familie og venner har det. Derudover ringer hun sammen med sin familie og venner, specielt sine børn. Hun beskriver, at hun har søskende i Grønland, som hun et par gange om ugen snakker med over mobiltelefonen. Den praksis som er gældende for alle tre informanter er således, at mobiltelefonen i Danmark bruges til at holde den sociale kontakt til familie og venner og følge med i hinandens liv. Ud fra informanternes udtalelser fremstår dette til at være en passende praksis for brugen af mobiltelefonen i Danmark.

Mobiltelefonens brug i Grønland

Alle tre informanter beskriver, at de bruger mobiltelefonen meget forskelligt, alt efter om de er i Danmark eller i Grønland. I Grønland giver de udtryk for, at de bruger den i meget mindre grad eller slet ikke bruger den. I2 udtrykker det således:

“... når jeg er i Grønland, så lægger jeg min telefon, der ved den fastnettelefonen. Så lægger jeg den, og så glemmer jeg den bare faktisk...”

For I2 er det at være i Grønland altså ikke forbundet med at bruge mobiltelefonen. I1 beskriver, at der ikke er plads til den, fordi hun er ude i naturen, og at den ikke er nødvendig for hende. De har begge udtalelser om, hvordan naturen og socialt samvær betyder meget i Grønland og ikke hænger sammen med det at bruge mobiltelefon. I deres udtalelser fremgår der at være uskrevne regler for, at mobilen ikke bruges, når man er ude i naturen, og der lader til at herske følelsesmæssige normer om, at mobiltelefonen helst skal glemmes og lægges væk til fordel for socialt samvær, ansigt til ansigt og naturoplevelser. I3 beskriver, at hun ikke bruger mobiltelefon særlig meget, når hun er i Grønland. Hun siddestiller det at være i Grønland med at være på ferie og giver udtryk for, at hun ikke gider at bruge mobilen, når hun er på ferie. I3 har boet længst tid i Danmark og rejser sjældent til Grønland, hvorimod I1 og I2 begge giver udtryk for at rejse til Grønland jævnligt og at være glade for dette. I3 ytrer ingen ønsker om at rejse oftere til Grønland. Det vurderes derfor, at I3 i forhold til I1 og I2 har en anden tilknytning til Grønland, og at hun derfor betegner det at være i Grønland udelukkende som en ferie.

Hvornår er det passende praksis at ringe?

I2 giver udtryk for, at det ikke er passende at bruge mobiltelefon i Grønland. Hun fortæller således om en situation, hvor hun i Grønland ringede til en veninde for at høre om, hun var hjemme:

”Altså jeg formår engang at ringe til en veninde; er du hjemme? Hvad er det der for et ny moderne pis, du går og laver, ikke? Altså Gud ja, ikke. Jeg er jo ikke i Danmark. Altså nå, er du ved at blive dansker? Nej, det er jeg ikke. Ikke fordi der var noget galt ved at være dansker...”

Citatet indikerer, at der er en uskreven regel om, at man i hendes generation ikke bruger mobiltelefonen til at ringe til hinanden i Grønland og aftale besøg. Det sidestilles med at være dansker og nymoderne, hvilket ikke er velset i Grønland. I2 beskriver, at det i Grønland er almindeligt, at man bare går på besøg hos hinanden uden at ringe først, hvor man i Danmark

skal aftale besøget flere måneder i forvejen. Det er altså ikke en passende praksis at bruge mobiltelefonen i Grønland til aftaler om besøg.

Vigtighed og brug af mobilen

I forhold til vigtighedsskalaen, vurderer alle informanter, at mobiltelefonen har en anden og/eller ringere værdi i Grønland end i Danmark. I2 giver udtryk for, at mobiltelefonen er lige vigtig for hende, men at der er en anden årsag til dette. I Grønland er årsagen, at den kan bruges til nødopkald, mens den i Danmark er grundlaget for hendes kontakt med omverden. I1 giver udtryk for, at mobiltelefonen er langt mindre vigtig for hende i Grønland end i Danmark. I Danmark er den hendes vagthund, hun sover med den under hovedpuden, hvis der skulle ske noget med familien, mens hun i Grønland har alle dem, hun bekymrer sig om i nærheden. I3 tillægger også mobiltelefonen mindre værdi i Grønland end i Danmark. Dette begrundes hun med, at hun i mindre grad benytter telefonen, når hun er i Grønland, da hun ser sig selv som værende på ferie i Grønland.

Samlet set giver informanterne udtryk for, at mobiltelefonen i Grønland primært bruges til at kunne ringe efter hjælp eller til at tage billeder med, mens den i Danmark bruges til at holde kontakt med venner og familie samt til læring, idet den eksempelvis bruges til at finde relevante oplysninger, slå ord op i ordbog, finde vej og til sparring omkring uddannelse. Den måde mobiltelefonen anvendes på i praksis er således væsentlig forskellig alt efter om den anvendes i Danmark eller i Grønland.

Hvorfor denne forskel i brug af mobiltelefon i Danmark og i Grønland?

En forklaring på forskellen i brug og vigtighed af mobiletelefonen kan skyldes infrastrukturen i Grønland specielt i de mindre bygder, som betyder, at det er dyrt at bruge mobiltelefonen, og at der er dårlig forbindelse til internettet. En anden årsag kan for I3 være, at hun betegner det at være i Grønland som ferie og vælger ikke at bruge mobiltelefonen, når hun er på ferie. For de to andre informanter må forklaringerne på denne forskel findes i andre forhold, da de ikke ser sig selv som feriegæster i Grønland, men mere som at være kommet hjem. De giver begge udtryk for, at praksis i Grønland ikke indbyder til brug af mobiltelefonen. De teleoaffektive strukturer omkring brugen af mobilen er, at den ikke bruges og ikke savnes i Grønland. Den ene har direkte fået besked på, at det ikke er passende at anvende mobiltelefonen, når hun er i Grønland. De oplever således, at den praksis, som er gældende i Danmark omkring brugen af mobiltelefon, direkte er i modstrid med den praksis, som er gældende i Grønland. At der er forskel på deres måde at bruge mobiltelefon på, kan derfor forklares ved, at de forsøger at følge de praksisser, som gør sig gældende alt efter, hvor de befinder sig. En anden forklaring på forskellen kan ligge i informanternes alder. Informanterne er fra 32 til 61 år. Da de voksede op i Grønland var der ikke smartphones og de har først fået disse i deres voksenliv i Danmark. Mobiltelefonen har derfor ikke været en del af deres hverdag i Grønland. Dette kan derfor også være en af forklaringer på, hvorfor de ikke bruger deres mobiltelefon, når de er i Grønland. De er vant til, at livet i Grønland foregår uden brug af mobiltelefon.

Monologisk opfattelse af kulturer

Set med kulturteoretiske briller kan man sige, at den måde I1 og I2 forholder sig til brugen af deres mobiltelefon på og taler om denne udtrykker en forståelse af kultur som monologisk til forskel fra dialogisk (Gholamian & Jensen, 2014). Danskere ses som stereotyper i brugen af

mobiltelefonen. I1 udtrykker, at danskere bruger mobiltelefonen til at iscenesætte sig selv og eksempelvis vise, hvad de har på af tøj og hvad de spiser til morgenmad. Hun forklarer, at dette er modsat i Grønland:

”... en grønlænder kunne ikke være mere ligeglad med, hvad du spiser” ... ”på Grønland forholder man sig til mennesker uanset, hvordan du ser ud, men her går man op i, hvordan man klæder sig og viser sig”.

Der er altså tale om en forskellig konstruktion af det at være dansker og det at være grønlænder. Der lægges vægt på forskellene i stedet for ligheder ved de to kulturer. I informanternes udtalelser idealiseres det at være grønlænder på bekostning af det at være dansk, og deres udtalelser vidner om en national identitetsopbygning, hvor man italesætter sig selv som så forskellig fra danskere som muligt og hvor man beskriver danskere, som det man ikke selv er. Der er tale om et beskrivende kulturbegreb. Dette er, hvad multikulturalismen er kritiseret for, at forsvare en monologisk enstemmig forståelse af kultur (Gholamian & Jensen, 2014). Dette syn kan være medvirkende til, at medlemmerne af de forskellige kulturer distancerer sig fra hinanden i stedet for at lære af hinanden.

Identitetsopbygning

Det, at forskellen på brug af mobiltelefon bliver fremhævet så udtrykkeligt af I1 og I2, kan ses som en del af deres identitetsarbejde mellem at være grønlandsk og dansk. I dette identitetsarbejde bygges der tilsyneladende fællesskaber op om den grønlandske kultur og lægges distance til det danske.

Ifølge Stuart Hall, som arbejder med kulturel identitet set ud fra et komplekst kulturbegreb, har mennesket flere identiteter, som skabes i de relationer, man har til andre mennesker (Jensen, 2014). Set i dette perspektiv aktualiserer informanterne deres identitet og deres praksisser alt efter, hvem de er sammen med. De kan derfor i Danmark have en identitet og bruge deres mobiltelefon på den måde, som er passende praksis i Danmark, mens de i Grønland kan have en anden identitet og bruge deres mobiltelefon på den måde, som der er passende praksis i Grønland. Der, hvor de kan opleve, at der kommer en uoverensstemmelse, er, når disse praksisser krydser hinanden, som eksempelvis er tilfældet, når de danske normer om brug af mobiltelefonen tages i brug i Grønland.

Konklusion

Samlet set ses forskelle i grønlændere bosat i Danmarks brug af mobiltelefon henholdsvis i Danmark og i Grønland. Informanterne bruger alle mobiltelefon i mindre grad, til begrænset formål og finder den mindre vigtig, når de er i Grønland. I Grønland bruges mobiltelefonen primært til at tage billeder med eller til at kunne ringe efter hjælp. I Danmark bruges mobilen primært til at være i kontakt med familie og venner samt aktiviteter, som kan give et læringsudbytte eksempelvis at finde vej, bruge ordbog og sparre med studiekammerater. For den ene informant er den mindre brug af mobiltelefonen relateret til, at hun ikke bruger mobiltelefon, når hun er på ferie og for hende, er det at være i Grønland som at være på ferie. De to andre informanter ser ikke sig selv som værende på ferie, når de er i Grønland, så forklaringer på forskellen må her søges andre steder.

En af årsager kan hænge sammen med infrastrukturen i Grønland specielt i de mindre bygder, hvilket bevirker, at det er dyrt at bruge mobiltelefon og at der er dårlig internet forbindelse.

En anden årsag kan ligge i informanternes alder. Da de voksede op i Grønland var der ikke smartphones, og det var derfor ikke en del af deres hverdag i Grønland. De forbinder det at være i Grønland med at være ude i naturen og med at snakke med familie og venner og er vant til, at det i Grønland foregår uden brug af mobilen.

Endnu en årsag, som lægger sig op ad den ovenstående, er, at kulturen opfattes forskellig i Danmark og i Grønland, og der ses en forskellig passende praksis for, hvordan brugen af mobiltelefonen er i henholdsvis Danmark og i Grønland. Informanterne forbinder det at bruge mobiltelefon med at være i Danmark. De fremhæver, at i Danmark skal man lave aftaler om besøg, man googler sig til svar ved diverse tvivlsspørgsmål og man iscenesætter sig selv ved at poste billeder af sin mad og hvordan man klæder sig. I Grønland derimod går man på besøg hos hinanden uden forudgående aftaler, man kommer sammen frem til svar på spørgsmål, og man er ligeglad med, hvad ens venner spiser. Forklaringen på denne beskrivende fremstilling kan findes i opbyggelsen af identitet. Ifølge Stuart Hall, har mennesket flere identiteter, som skabes i de relationer, man har til andre mennesker. Set i dette perspektiv aktualiserer informanterne deres identitet og deres praksisser alt efter, hvem de er sammen med. I Danmark kan de således have en identitet og bruge deres mobiltelefon på den måde, som er passende praksis i Danmark, mens de i Grønland kan have en anden identitet og bruge deres mobiltelefon på den måde, som der er passende praksis i Grønland. Dette er således endnu en forklaring på forskellene i brugen af mobiltelefonen henholdsvis i Danmark og i Grønland.

Referenceliste

- Bertel, T.F. (2013). It's like I trust it so much that I don't really check where it is I'm going before I leave: Informational uses of smartphones among Danish youth. **Mobil Media & Communications**, 1 (3), s. 299-313.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). **Kvalitative metoder, en grundbog** (kap 1). (2.udgave). København: Hans Reitzels Forlag
- Breinstrup, T., Berlingske Business (2016, 19. februar). **Snart har flere mobiltelefon end el og vand**. Lokaliseret d.25.02.17 på World Wide Web: <http://www.business.dk/digital/snart-har-flere-mobiltelefon-end-el-og-vand>
- Drotnet, K. (1993). Medieetnografiske problemstillinger – en oversigt: **Tidsskrift for Mediekultur**, 21, s. 5-20.
- Europas-lande.dk. (u.å.). **Informationsteknologi i Grønland**. Lokaliseret d.21.02.17 på World Wide Web: http://europas-lande.dk/dan/Lande/Grønland/Erhverv%20og%20økonomi/Informationsteknologi/Svær/#para_65172
- Gholamian, J., & Jensen, I. (2014). Fra multikulturalisme til transkulturalisme. I Bilfeldt, A., Jensen, I., & Andersen, J. (red.): **Rettigheder, empowerment og læring** (Kapitel 7, s. 134-159). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jensen, I. (2014). **Grundbog i kulturforståelse** (2.udgave). København: Samfunds litteratur.
- Jensen, I. (2011). Kommunikation og praksisteori. I: Almund, P. & Andersen, N.B. (red): **Frametateori til kommunikation** (s. 35-55). København: Hans Reitzels Forlag.
- Leif Shows (2016, 25. november). **Smartphones er slet ikke så udbredte, som vi går og tror**. Lokaliseret d.25.02.17 på World Wide Web: <http://www.leifshows.dk/smartphones-er-slet-ikke-saa-udbredte-som-vi-tror>

Mobildækning. (u.å.). **Mobildækning, dækningskort, netværk og guides – alt om dækning.** Lokaliseret d.28.02.17 på World Wide Web: <http://mobil-daekning.dk>

Nanoq. (u.å.). **Telefoni, internet og post.** Lokaliseret d. 28.02.17 på World Wide Web: <http://dk.vintage.nanoq.gl/Service/Job/Information%20til%20jobsogere/Oplysninger%20til%20brug%20i%20dagligdagen/Telefoni,%20internet%20og%20post.aspx>

Paton, C. (2011). Sharing Local Knowledge with Social Media: Exploring the potential for sharring Greenlandic Local Knowledge on Facebook. Aalborg Universitet. Masterprojekt

Schatzki, T. (2012). A Primer on Practices. I: Biseth H.& Holmarsdottir H.B. (red): **Practice, Education, Work and Society: Practice-Based Education – Perspectives and Strategies** (s. 13-27). Rotterdam: Sense Publishers

Tele-post. (u.å.). **Mobildækning.** Lokaliseret d. 28.02.17 på World Wide Web: <https://telepost.gl/da/privat/mobil/om-mobil/mobildaekning>

Mens vi venter...

- en undersøgelse af brugen af smartphonen i *ventetids*-praksissen

Ida Holm

Stud.mag. i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet CPH

Abstract

Denne undersøgelse tager udgangspunkt i fire medieetnografiske interviews med færinger bosat i Danmark. Jeg har set på, hvordan de gør brug af deres smartphone i hverdagen. Fokus har været på, hvordan de bruger smartphonen i *ventetids*-praksisser, og jeg har set på, hvad informanterne ser som passende performance i disse praksisser. I undersøgelsen ses ligheder omkring, hvad der er passende performance i forhold til *morgen mobil*-praksissen, mens der i de to andre undersøgte praksisser ses uoverensstemmelser omkring, hvad der ses som passende og ikke passende. Herudover er der indikationer på, at smartphonens berøvelse af vores pauser kan medføre det, der i denne artikel omtales som technostress.

Introduktion

Hvornår tjekkede du sidste din smartphone? For manges vedkommende vil det have været for få minutter siden, da de lige havde et par frie minutter, der skulle bruges, inden de skulle videre i dagens program. Smartphonen er blevet en del af hverdagen, og i dag ejer ca. 84% af Danmarks befolkning en smartphone (Danmarks Statistik: 2016). Da telefonen blev opfundet af Alexander Bell i 1876, havde han sikkert ikke forestillet sig, at hans opfindelse, lidt over hundrede år senere, var blevet parret med en anden, og folk nu kunne ringe fra deres lommer, tracke deres børn og finde kærligheden med noget, man ville kalde for en smartphone. I de danske medier har der for nyligt været debat om, at smartphonen stjæler vores daglige pauser. Albert Gjedde, professor i neurobiologi og farmakologi, mener, at smartphonen nedlægger den dagdrømmeriske funktion, hjernen før i tiden påbegyndte, når vi fx ventede på, at vandet skulle koge, eller vi var på vej mod Vanløse i bussen. Det fører til, at vi i dag er i evig "akut"-tilstand, klar til alt hvad verden (de sociale medier) bringer os, hvilket kan medføre stress, hvis ikke vores hjerne får de pauser, den har brug for (Bentzen: 2017: 20 Feb). I artiklen præsenteres en undersøgelse af, hvordan fire færinger gør brug af deres smartphone. Undersøgelsen er en del af et større projekt om forskellige etniske gruppers brug af mobiltelefoner. Jeg har set på fire færinger, der er bosat i Danmark.

Jeg vil i denne artikel tage udgangspunkt i, hvordan de bruger deres smartphone i *ventetids*-praksisser, og hvad de generelt siger om deres daglige brug af smartphonen. Herudover ser jeg ind i, hvad de betragter som passende performance i deres *ventetids*-praksisser.

State of the art

I det følgende gør jeg rede for anden forskning på området, særligt omkring smartphones og de vaner brugeren kan danne omkring dem, samt hvilke konsekvenser dette kan føre med sig.

I artiklen "*Helpful-stressful cycle? Psychological links between type of mobile phone user and stress*" fra 2015 skriver Lee et al. om, hvordan smartphonebrugere generelt har større chance for at komme til at lide af technostress, frem for folk der bruger traditionelle telefoner. Technostress er et term, der bruges om folk, der får stress på grund af deres brug af teknologi. Stressniveauet hos brugeren bliver forhøjet af intensivt brug af informations kommunikations teknologi⁵. Oulasvirta et al. forsøger i deres artikel fra 2012 at klarlægge, hvilke vaner der dannes omkring smartphonen⁶ via et logging studium. Smartphonen er i deres perspektiv afhængighedsdannende, og derfor er det vigtigt at forstå de vaner, mennesker opbygger, for at kunne forebygge afhængigheden. Oulasvirta et al. ser gennem deres undersøgelse, at interaktionen generelt er kort, men er hyppig for de studerende. De ser også, at unge hovedsageligt benytter sig af smartphonen til undervisning, under transport og morgen/aften derhjemme (Oulasvirta et al.: 2012: 111).

Teoretisk perspektiv

I denne undersøgelse defineres kultur igennem et komplekst kulturbegreb, hvor kultur ses som praksisser (Jensen 2014). Ved at gøre brug af et praksisteoretisk perspektiv har vi set på mikroprocesserne i færingernes hverdagsliv, og hvad de konkret gør og bruger deres smartphones til. Ved at se kultur som praksis bliver det nemmere at studere de konkrete processer, der foregår i dagligdagen (Jensen: 2014). I denne undersøgelse tages der udgangspunkt i Schatzkis definition af praksis. Ifølge Schatzki består praksis af det *vi siger* og det *vi gør*, og bliver organiseret i en ramme af: *forståelser* for hvad praksis er og hvor den skal udføres, *regler* og *uskrevne regler* samt *teleoaffektive strukturer*, der forstås som normative følelser, som er knyttet til praksis (Schatzki: 2001). I praksisteorien etableres samfundets sociale orden ud fra praksisser og opretholdes gennem disse på forskellige niveauer (Jensen: 2011: 40). Der er fokus på kroppen i det praktiske teoretiske perspektiv, da det er kroppen, der gør alle aktiviteter. Kroppen kan derfor, i mine øjne, beskrives som menneskets memorykort, hvori vores vaner og rutiner er lagret. Ifølge Reckwitz er kroppen trænet gennem rutineprægede procedurer og for at kunne "lære" en praksis, skal vores kroppe kunne performe "rigtigt" i den praksis (Reckwitz: 2002: 252). Reckwitz beskriver også, hvordan kroppen kan udføre ubevidste handlinger, som hjernen sætter den til. Det ser man fx, når vi griber ned i lommen efter telefonen uden at have et konkret formål med at tage den op af lommen (Reckwitz: 2002: 251). I og med at praksisser er det, der skaber social orden, lærer kroppen at agere og udføre praksisser, så det opfattes som passende i forhold til en given praksis. Fx hvordan man gør brug af smartphonen, mens man spiser: tager man den hvis den ringer eller ej? Jeg vil ud fra et praksisteoretisk perspektiv se på, hvad informanterne konkret gør i praksis, og hvordan de taler herom. Jeg vil i denne artikel også benytte begrebet *Passende Performance*. Passende performance er, som ordet indikerer, hvordan vi betegner det passende at performe i en given praksis (Halkier & Jensen: 2008). Hver praksis er knyttet til en normativitet, omkring hvad der er korrekt performance i praksissen, og det er altid til forhandling, hvad der er passende i forhold til praksissens forståelser, regler og uskrevne regler (Jensen: 2011: 42). Jeg vil derfor i undersøgelsen se på, hvad informanterne giver udtryk for er passende performance i de praksisser, de tager del af.

I undersøgelsen beskæftiger jeg mig med en praksis, jeg har valgt at kalde *ventetids*-praksis og hvordan smartphonen bruges i denne praksis. Ifølge Schatzki kan praksis afgrænses ved at se på, hvad praksis består af. Her skal man se på de forståelser, der er inden for praksis, de regler der er og hvilke normer for følelser, der hører til en given praksis. *Ventetids*-praksissen

⁵ Teknologi der konstant bringer nye informationer til brugeren, som de der med skal forholde sig til.

⁶ Jeg er bevidst om at undersøgelsen er lavet med henblik på firmaers udvikling af digital markedsføring.

vil i denne undersøgelse hovedsageligt indgå i sammensatte praksisser, da ventetid ofte opstår i forbindelse med anden praksis. Sammensatte praksisser bliver af Schatzki beskrevet som mere komplekse praksisser, der består af flere enkeltstående praksisser (Jensen: 2011). I denne undersøgelse bliver *ventetids*-praksissen blandt andet set i den praksis, jeg har valgt at kalde "*Fra A til B*". Her er informanterne i situationer, hvor de venter på at kunne komme videre til det næste punkt på deres dagsorden. Jeg ser blandt andet på, hvordan deres brug af smartphonen kommer i spil i transporten hjem fra skole, når datteren afhentes fra fritidsaktiviteter, samt hvordan smartphonen får betydning for deres morgen rutiner.

Metode

Til undersøgelsen har jeg, sammen med fem medstuderende, foretaget fire medieetnografiske interviews med færinger bosat i Danmark⁷. Medieetnografien bruges i denne sammenhæng til at forstå smartphoenens betydning for brugeren i hverdagen, og hvilke rutiner den fører med sig (Drotner, 1993). De fire færinger har alle forskellige professioner og er i alderen mellem 25-61 år. De interviewede blev valgt ud fra deres etnicitet, altså at de var færinger. De har alle boet på Færøerne og i Danmark, og taler alle Færøsk og Dansk. Da jeg ikke ser på kultur med et beskrivende kultursyn, altså kultur som noget vi er, men kultur som noget vi gør gennem praksis, har jeg valgt at omtale de interviewede som informanter og ikke som færinger. Dette gøres, da jeg ikke beskriver deres handlinger ud fra deres kulturelle baggrund, men ud fra deres gøren i praksisser (Jensen: 2014). Vores⁸ interviewpersoner har dog vidst, at de er valgt på baggrund af deres etnicitet, derfor kan vi heller ikke frasige os, at det muligvis har påvirket deres svar omkring smartphonen. Interviewene blev foretaget udelukkende med fokus på, hvordan og hvad de bruger deres telefon til. Vi gjorde brug af semistrukturerede interviews, med basis i en interviewguide, med mulighed for at interview personen og interviewer kunne skabe en mere dynamisk proces, hvis dette var nødvendigt (Brinkmand & Tanggaard: 2010). I interviewene blev interviewpersonen opfordret til at tage sin smartphone frem, så det blev lettere at tænke over, hvad den blev brugt til. Dette viste sig nyttigt, da flere hen ad vejen kom i tanke om apps, de brugte, og tidspunkter de brugte dem på. Medieforsker Kirsten Drotner angiver, at man bør følge sine informanter over en længere periode for at få et mere præcist indblik i deres praksis (Drotner: 1993: 11-12). Dette har ikke været muligt i denne undersøgelse, derfor kan der være dele af informantens smartphonepraksis, vi ikke har fået indblik i.

Ud fra empirien har jeg foretaget en analyse med fokus på *ventetids*-praksissen. Her ser jeg på de forskellige *ventetids*-praksisser, som de interviewede tager del i, og ser på hvad de gør og siger i praksisserne. Herefter ser jeg på, hvad de interviewede betragter som passende performance i den givende *ventetids*-praksis. I følgende afsnit ser jeg nærmere på tre nedslag fra analysen: henholdsvis *morgen mobil*-praksissen, *jeg tjekker lige*-praksissen samt *fra A til B*-praksissen.

Analytiske fund

"Morgenstund har mobil i mund"

I analysen tegnede der sig hurtigt et billede af, at "*morgen mobil*" var en praksis, informanterne gjorde brug af. Tre ud af de fire informanter tjekkede deres mobil som det første om morgen, efter de havde slukket for vækkeuret, som de også brugte deres smartphone til. Som

⁷ Alle informanter er anonymiseret i denne artikel.

⁸ Vi har i en gruppe på fem, foretaget fire interviews, der efterfølgende er blevet brugt til fremstilling af fem individuelle artikler med forskellige fokusområder.

det første besøgte de Facebook og læste nyheder for at blive opdateret på, hvad der var sket i løbet af natten. En beskriver det således: *"Jeg slukker vækkeuret som det allerførste.... Og så tror jeg rigtig tit at jeg lige lukker den op når man er i gang med at vågne og tjekker hvad der er sket"* (Interview IP1). I og med han siger, at han tit gør dette, kan det tyde på, at hans krop har lagret denne vane. Kroppen er blevet programmeret til at gøre dette hver morgen. *Morgen mobil*-praksissen kan ses som en inkrementel⁹ udvikling af *morgen avis*-praksissen. Før i tiden stod man op, gik i bad, og derefter hentede man sin avis på dørtrappen, hvorefter man blev opdateret ved morgenbordet (Shove & Pantzar: 2005). Nu er praksissen blevet rykket tidligere frem på dagsordenen, men er principielt det samme, og derfor er der en forståelse for, at man gerne vil opdateres, inden man forsætter til næste punkt.

Vores sidste informant benyttede sig ikke af smartphonen med det samme om morgen, men først når hun sad i bussen på vej til arbejde. I og med hun ikke har telefonen liggende på sengebordet, er det ikke en daglig vane for hende at gå ind i stuen, gribe smartphonen i tasken og blive opdateret på nattens nyheder. Hun opdateres derimod, når hun har tasken på sig og er på vej på arbejde. Hendes krop har altså lagret en vane der siger, vi tjekker smartphonen i bussen, ikke lige når vi er steget ud af sengen. Ingen af informanterne kritiserer denne vane, hvorfor jeg tolker, at de finder dette som passende performance i *morgen mobil*-praksissen.

"Jeg tjekker lige"

En anden praksis, der også kom til udtryk, er praksissen *"Jeg tjekker lige"*. En praksis der også bliver omtalt i artiklen af Lee et al., som en praksis der kan lede til technostress (Lee et al. 2015). *Jeg tjekker lige*-praksissen er det moment, hvor vores informanter tjekker deres smartphone for at se, om der er sket noget på deres smartphone, siden sidst de tjekkede. Dette udspiller sig for vores informanter på blandt andet kaffebaren, når de "slapper af", er i skole, eller når der er et par frie minutter på arbejdet (Interview IP1, IP2, IP3 & IP4). I en anden undersøgelse ses det, at folk tit tjekker de samme ting såsom Snapchat, Facebook og den browser de har på deres smartphone (Oulasvirta et al.: 2012). Særligt én informant udtrykte, at han tit tjekkede de samme ting, men var på samme tid bevidst om at chancen for, at der var sket noget på hans smartphone, siden sidst han tjekkede, var lille. *".... Og tjekker de samme ting det er fuldstændigt vanedannende og sindssygt altså"* (Interview IP1). Hans gøren er altså blevet en vane, der er indlejret i hans krop, på samme måde som ved *morgen mobil*-praksissen. Forskellen fra denne er, at informanten ikke opfatter dette som passende performance, da hans holdning omkring denne *jeg tjekker lige*-praksis ikke giver mening for ham. *"Man bliver jo drevet rundt i den der jungle hele tiden... det er vildt stressende"* (Interview med IP1). I og med informanten selv omtaler dette som stressende, kan det være en indikation på technostress. IP1 bliver konstant ramt af informationer gennem sin smartphone, som han skal tage stilling til. Baseret på hans udtalelser, såsom *"det er helt hul i hovedet"*, *"jeg gider ikke"* og *"det spilder en masse tid"*, er han bevidst om, at det ikke gør ham godt. Men hans krop har lagret den regel, der hedder, når der er et øjeblik, jeg ikke skal bruge, så skal smartphonen frem. IP1's krop gør altså det, som hans memory-kort har programmeret ham til at gøre.

I de tre andre interviews forklarer de også, hvordan de lige tjekker særligt Facebook eller Snapchat, for at se om der er sket noget nyt. Den ene informant fortæller om, hvordan han bruger den, når han er i skole. *"Jeg tager den frem sådan måske efter to timer eller tre eller mindre .... Og så er det også det samme der bliver lidt kigget på Facebook"* (Interview IP3). Igen er det de samme sociale medier, der bliver tjekket. I undersøgelsen fra Oulasvirta et al.

---

⁹ En inkrementel proces er videreudvikling af produkt eller proces, ved tilføjelse til allerede eksisterende løsninger.

(2015) så de også, at de unge studerende hovedsageligt tjekkede deres smartphones, når de var i skole, på vej fra A til B eller derhjemme. Dette stemmer overens med den brug, vores informanter har fortalt om. Oulasvirta et al. betegner disse momenter, hvor brugere tjekker deres smartphones, som "empty" moments, altså øjeblikke hvor de ikke har andet at tage sig til (Oulasvirta et al.: 2012: 111). IP3 bruger sin smartphone, mens han er i skole, hvilket er passende performance for ham og andre unge. Der er en fælles forståelse mellem de studerende, at det er okay at være på de sociale medier i løbet af en time.

"Fra A til B"

"*Fra A til B*" er en sammensat praksis, hvor det at bevæge sig til sit næste punkt på dagsordenen er det væsentlige. Vi venter altså på at kunne gøre det næste, vi skal. I denne form for praksis var der forskellige holdninger blandt informanterne omkring, hvad der var passende performance. En af informanterne så det som upassende at sidde og kigge ned i sin smartphone, mens han kørte i metro og tog. Han ville ikke være en zombie ligesom alle andre, som han beskrev det (Interview IP2). To af de andre informanter gjorde meget brug af deres smartphones i *fra A til B*-praksissen. Den ene brugte smartphonen til at holde pause fra sin læsning i toget, hvor han brugte den til at tjekke sociale medier (Interview IP3). Den anden benyttede den i bussen på vej til arbejde til at tjekke op på forskellige medier og arbejde (Interview IP4). For de tre informanter er det altså ikke det samme, de ser som passende performance i *fra A til B*-praksissen. Det kan skyldes, at deres forståelse af praksis ikke er den samme. IP3 har langt til sit studie og tilbringer derfor længere tid i tog og bus end IP2, hvis studie ligger tættere på. I og med at deres *fra A til B*-praksis er tidsmæssigt forskellige, kan man forestille sig, at IP2 havde haft et andet forhold til *fra A til B*-praksissen, hvis den havde set ud ligesom IP3's.

Vores sidste informant omtalte ikke det at benytte telefoner i forbindelse med transport. I stedet kommer han ind på *fra A til B*-praksissen i forhold til, når hans datter skal afhentes fra fritidsaktiviteter. Han beskriver ventesituationen således;

"hvis vi tager til noget fritidsaktivitet og sådan noget mens man venter, så kan jeg også godt sidde med den og igen lave ingenting du ved det er bare tidsfordriv... ja så sidder man der med de andre forældre og ingen snakker sammen de sidder bare alle og kigger på (læs. deres smartphone)..." (Interview IP1).

Informanten lader ikke til at synes, dette er en passende måde at vente på, men han agerer ikke selv anderledes. Det kan være fordi, der i denne praksis er en uskrevet regel om, at man ikke taler sammen, mens man venter på, at børnene bliver færdige eller at andre ikke må henvende sig, når man ser ned i smartphonen.

I *fra A til B*-praksissen er vores informanter altså ikke enige om, hvad passende praksis er.

Afrunding

For at opsummere er forskellige fund i undersøgelsen følgende:

- *Morgen mobil*-praksissen udføres af alle informanterne, og ses af alle som passende. Denne praksis kan muligvis ses som en teknologisk udvikling på foregående informationspraksisser som *morgen avis*-praksissen.
- *Jeg tjekker lige*-praksissen har gjort et grundigt indtog i informanternes kroppe. Den ene informant viser tegn på at have symptomer på technostress.
- I *fra A til B*-praksissen så vi, at informanterne havde forskellige holdninger til, hvornår det var passende at smartphonen kom i brug, og hvornår den helst skulle gemmes væk.

Fælles for de fire informanter er, at de passer godt ind i den generelle diskurs omkring brugen af smartphonen, og de vaner den kan føre med sig (jf. Gjedde, Oulasvirta et al. & Lee et al.). De gør brug af den i deres *ventetids*-praksisser, og deres kropes memorykort husker hver eneste bevægelse og lagrer den til næste gang, kroppen oplever samme situation. De er enige om, hvad der er passende performance i *morgen mobil*-praksissen, men i *jeg tjekker lige- og fra A til B*-praksissen står det stadig til forhandling, hvad der er passende og ikke-passende performance. De fire informanter bruger deres smartphone ofte i *ventetids*-praksissen. Dette indikerer, at der hos dem ikke er mange pauser, der afholdes uden selskab af en smartphone. Dette kan skyldes de vaner og rutiner, kroppen har indlejret, der er bygget på forståelserne og reglerne i de tre *ventetids*-praksisser.

Referencer

- Bentzen, H. (2017). <http://www.bt.dk/forbrug/mobil-fix-er-skidt-for-din-hjerne> - 20.02.2017
- Danmarks Statistik. (2016). <http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=20738&sid=itbef2016> - 27.02.2017
- Drotner, K. (1993). **Medieetnografiske problemstillinger – en oversigt i Mediekultur**, Vol. 9, No 21: 5-22
- Halkier, B. & Jensen, I. (2008). **Det sociale som performativitet – et praksisteoretisk perspektiv på analyse og metode**. Dansk Sociologi nr. 3/19: 50-68
- Jensen, I. (2011). Kommunikation og praksisteori. I: Almlund, P. & B. Andersen, N. (red.). **Fra Metateori til Kommunikation**. Hans Reitzels Forlag, s. 35-58
- Jensen, I. (2014). **Grundbog i Kulturforståelse** (2. Udgave). Samfunds litteratur.
- Lee, Y-K. (2015). **Helpful-stressful cycle? Psychological links between type of mobile phone user and stress**. Taylor & Francis. Behavior & Information Technology: 75-85
- Oulasvirta, A., Rattenbury, T., Lingyi, M. & Raita, E. (2012). **Habits Make Smartphone Use More Pervasive**. Journal of Personal Ubiquitous Computing 16 (1): 105-114
- Reckwitz, A. (2002) **Toward a Theory of Social Practices - A Development in Culturalist Theorizing**. SAGE. European Journal of Social Theory 5(2): 243–263
- Schatzki, T., K. Cetina, K., & V. Savigny, E. (2001). **The practice turn in contemporary theory**. Routledge: 50-64
- Shove, E. & Pantzar, M. (2005). **Consumers, producers and practices – understanding the invention and reinvention of Nordic Walking**. SAGE. Journal of Consumer Culture vol. 5 (1): 43-64

Den digitale navlestreng

- en undersøgelse af, hvordan færing i Danmark gør deres nationalitet på Facebook

Helle Krogh

Stud.mag. i Læring og forandringsprocesser.

Institut for Læring og Filosofi

Aalborg Universitet, København

Abstract

Færing har en lang tradition for at studere i Danmark, og denne artikel redegør ud fra et praksisorienteret perspektiv for, hvordan færing 'gør' deres nationalitet på Facebook, mens de opholder sig Danmark. Der tages afsæt i Edward Saids teori om eksilmennesket, hvis vilkår er en evig splittelse mellem to kulturer. Med begrebet agency argumenteres der for, at færingernes forskellige performances og krydsende praksisser influerer på, hvordan der 'gøres' færing, og at kategorien 'færing i eksil' ikke kan bestemmes som en stabil kategori, men må ses som en performance i forandring.

Problemstilling

Globalisering består af både en global og en national proces. I den nationale proces er vi sammen om det, der adskiller os fra andre, hvor vi i den globale proces ser, at flere mennesker får dele af deres hverdag fælles med hinanden. I flere lande ses en tendens til øget national bevidsthed hos borgerne, men nationale fællesskaber er med Benedict Andersons ord et forstillet fællesskab, som opbygningen af nationalstater har været medvirkende til at skabe. Det er en konstruktion, som vi bliver oplært til at tro på (Jensen, 2013, s.127). Sideløbende med en øget national bevidsthed trives en global bevidsthed, hvor vi på tværs af nationer gør utrolig mange ting ens. Vi køber blandt andet de samme telefoner, bruger Skype og Facebook (Jensen, 2013, s. 129).

Formålet med denne artikel er, at undersøge på hvilke måder mennesker med brug af mobiltelefoner performer deres nationalitet i en globaliseret verden. Undersøgelsen tager afsæt i en færøsk gruppe, bestående af tre mænd og en kvinde, og deres nationale tilhørsforhold, som det kommer til udtryk bosiddende i en fremmed nation. Færing har en lang tradition for at studere i Danmark, og antagelsen forud for projektet var, at der findes et fællesskab for færing i Danmark, som er centreret omkring fælles nationalitet og det at være fremmed i et land. Det viste sig at være noget mere komplekst. Med Schatzkis praksisteoretiske perspektiv som afsæt blev det hurtigt tydeligt, at hvad vi gør, også afspejler andet af vores identitet end kultur, som derved også indvirker på praksis. Dette argumenteres der for med brug af begrebet agency.

Undersøgelsens ramme er inspireret af Edward Saids teori om eksilmennesket, som bruges til at understøtte, hvordan mennesker i eksil 'gør' deres nationalitet. Dette er et vidt begreb, og undersøgelsen afgrænser sig til kun at undersøge den praksis, der udfolder sig på Facebook.

State of the art

Forskningsfeltet omkring brugen af mobiltelefoner er bredt, og denne artikel skriver sig ind i, hvad blandt andet Cecilia Gordano Peile og Adela Ros Hijars peger på i artiklen: "Immigrant and mobile phone uses: spanish-speaking young adults recently arrived in London". De har undersøgt, hvilke forhindringer og fremmede processer, der er i spil, når spanske unge studerende immigrerer til London. Deres fokus er på selve perioden, hvor immigrationen foregår. Denne periode betegner de som sårbar, og viser, hvordan de studerende læner sig op ad deres brug af IT. Samtidig konkluderer de, at immigranterne trækker på allerede eksisterende netværk i London for at etablere sig. Min undersøgelse er samstemmende med dette, idet den viser, hvordan færingerne bosætter sig eller arbejder blandt andre færing i Danmark. Deres undersøgelse viser, at den primære årsag til at benytte blandt andet Facebook er for at kunne tale med familien i hjemlandet. I denne artikel fremkommer brugen af Facebook blandt færing dog mere kompleks.

Denne kompleksitet udgøres af forskellige krydsende praksisser, og i Louise Barkhuss og Juliana Tashiros artikel: "Student socialization in the Age of Facebook" fremgår det, hvordan kategorien *studerende* bruger Facebook på én måde. Deres bidrag viser, at unge studerende bruger Facebook til at arrangere sociale sammenkomster i det virkelige liv, hvilket også forekommer blandt de to studerende i denne artikel.

Teoretisk perspektiv og begrebsafklaring

Analysen tager afsæt i begrebet *frivilligt eksil* om færingernes ophold i Danmark. Dette begreb er Barbara Sonja Bergs, som hun har udviklet på baggrund af Edward Saids begreb om eksilmennesket. Said definerer eksilmennesket som en person, der lever i en dobbelthed. Personen er hverken assimileret med sine nye omgivelser ej heller frigjort fra sine gamle, og befinder sig derfor i en kompleks situation, som kan betegnes som en hverken-eller/ en både-og-situation. I hjemlandet bliver man betragtet som dansker og i Danmark er man "færing" (Berg, 2009, s. 34).

Said laver dog en distinktion mellem *exiles* og *expatriates*, som markerer en forskel i graden af frivillighed, hvormed man er draget i eksil (Said, 1994, s. 186 i: Berg, 2009, s. 31-32). Dette er væsentligt i forhold til færingernes situation, og Berg diskuterer, hvorvidt der er tale om et frivilligt eller tvunget eksil for færingerne. Da uddannelsesmulighederne på Færøerne er begrænsede, argumenterer hun for, at der derfor er en vis grad af ufrivillighed i at flytte til Danmark for at kunne tage sin drømmeuddannelse. Men samtidig findes uddannelsesmuligheder på Færøerne, hvilket betyder, at det er muligt at uddanne uden at drage i eksil (Berg, 2009, s. 18).

Informanterne har samme nationalitet og analysen er funderet i Schatzkis definition af praksisbegrebet, som bruges til at vise, hvordan informanterne gør deres nationalitet i praksissen Facebook. Schatzkis definerer en social praksis som:

"A practice is a set of doings and sayings organized by a pool of understandings, a set of rules and a teleoaffective structure" (Schatzki, 2001, s. 53 i: Halkier & Jensen, 2008, s. 53).

Facebookpraksissen er med Schatzkis teori en praksis, hvor gøren og sigen er organiseret af forståelser, regler og teleoaffective strukturer. Mit fokus er på færingernes performances, og

med begrebet om agency argumenter jeg for en kompleksitet i informanternes ageren på Facebook. Min brug af agencybegrebet har baggrund i Halkiers definition:

”som handlekapacitet der refererer til at social handlen både er betinget og skabende samtidig, Individet ses som ’bærer’ af praksisser og som det mødested hvor de mange forskellige praksisser i hverdagslivet krydser hinanden” (Reckwitz, 2002, s. 256 i: Halkier, 2011, s.65-66).

Metode

I dette projekt har vi (Når der i artiklen henvises til vi, indbefatter det Charlotte Selina Helledie, Didde Nielsen Elbæk, Ida Holm, Sara Ronja Duus og Thomas Gredal og Helle Krogh, som i fællesskab har foretaget interviewene) undersøgt hvilke praksisser, der udspiller sig omkring brugen af mobiltelefoner blandt færinger i Danmark. Informanterne består af fire færinger, der er tilfældigt udvalgt gennem bekendtes netværk. Der er anvendt et medieetnografisk interview, hvor informanterne er blevet bedt om at fortælle, hvordan de bruger deres mobiltelefon på en helt almindelig dag. Under interviewet opfordredes informanterne til at se på deres mobiltelefoner, hvorved de blev opmærksomme på, at de havde apps installeret, som de ikke umiddelbart huskede indgik i deres daglige gøremål på telefonen.

Interviewene blev transskriberet og herefter gennemlæst. I denne proces blev det hurtigt tydeligt, at det var svært at se noget specifikt færøsk i deres brug af telefonen, men at der var normer for, hvad der er legitim brug af telefonen generelt. Disse normer sås også i mindre grad i forhold til brugen af Facebook. Derimod var det netop på Facebook, at det færøske eller nationale tilhørsforhold kom tydeligst til udtryk. Med en abduktiv tilgang var det efter inddragelse af Saids teori om eksilmennesket, muligt at opdele informanterne i to kategorier, hvor kategorierne er konstitueret ud fra varigheden af informanternes eksil.

Med denne systematik var det muligt at udskille nogle praksisser, som var kendetegnende for dem alle, og andre praksisser som kom til udtryk hos nogle informanter og på tværs af de to opstillede kategorier. Dette ledte videre til at inddrage teorien om agency. Informanterne er anonymiserede, og der bruges derfor fiktive navne i analysen.

Informanterne

Informanterne består af fire færinger, tre mænd og en kvinde.

Kvinden, Beinta er 61 år og født på Færøerne, hvor hun også er opvokset. Som ung valgte hun at bosætte sig i Danmark, hvor hun har stiftet familie. Hun arbejder i et færøsk miljø, og er medlem af mange Facebookgrupper, hvor faglige og sociale interesser dyrkes sammenkoblet med færøsk nationalitet.

Runi er 42 år og også født og opvokset på Færøerne. Han har som ung valgt at bosætte sig i Danmark, hvor han har stiftet familie og været bosiddende de sidste 20 år. Han arbejder i et færøsk miljø og bruger primært Facebook til at holde kontakt med familien på Færøerne og for at dyrke sine faglige og sociale interesser.

Bergur er ung, studerende og bosat på et kollegie med mange færøske beboere. Han bruger Facebook til at holde kontakt med familie på Færøerne, men er også medlem af grupper, der kobler sociale og faglige interesser med færøsk nationalitet.

Teitur er ung, studerende og bosat på et kollegie med mange færøske beboere. Han bruger Facebook til at holde sig orienteret om arbejde og interesser.

Analyse

Schatzki skelner mellem enkeltstående og sammensatte praksisser. Praksissen 'at gøre Facebook' er en sammensat praksis, og det er konstituerende for praksissen at have venner. "A doing or saying belongs to a given practice if it expresses components of that practice's organization" (Schatzki, 2012, s. 15).

Det er vennernes opdateringer, der gør, at man har et Newsfeed at tjekke. Hvis man ikke har nogen venner, vil der derfor ikke komme billeder, links, tekst og så videre frem, når man åbner sin profil.

Informanterne har alle sammen venner, og flere informanter fortæller, at de har mange færøske venner og er deltagere i grupper, hvor blandt andet den færøske nationalitet er fællesnævneren for fællesskabet.

At informanterne både har færøske og danske venner, peger på den dobbelthed, som Edward Said mener, kendetegner eksilmennesket (Said, 2000, s. 114). Informanten Beinta rammer det meget præcist i interviewet, hvor hun fortæller, at hun er født i Danmark, opvokset på Færøerne, men været bosiddende i Danmark i de sidste 30 år. Om sig selv siger hun; "så jeg er sådan lidt halvt af hver".

Et fælles udgangspunkt for vores informanter er mange færøske venner på Facebook, men derudover er der ikke mange ligheder. I stedet ses en kompleksitet omkring, hvordan de performer deres færøske identitet. Med henblik på at skabe en vis systematik i kompleksiteten deles informanterne i to kategorier, der er konstitueret ud fra varigheden af det selvvalgte eksil. Første kategori består af to informanter, der er i midlertidigt eksil og anden kategori består af de to informanter, der har været i Danmark mindst de sidste 20 år. Indenfor disse kategorier er der flere performances, der går på tværs af de to kategorier, således at der er ligheder på tværs af kategorierne, hvilket peger på, at andre faktorer end nationalitet påvirker informanterne, blandt andet hvad der opfattes som passende performances af informanterne.

Kategori A: I længerevarende eksil

Informanterne i denne kategori er nært knyttet til Danmark, hvor de er født. De er opvokset på Færøerne og har som unge selv valgt at bosætte sig i Danmark, hvor de har stiftet familie og har været bosiddende i de sidste 20 år mindst. De arbejder begge i et færøsk miljø, men performer deres færøske identitet på Facebook meget forskelligt.

Beinta er 61 år og den informant, der er medlem af flest færøske grupper. Om sine gruppe-medlemskaber fortæller hun:

"jeg har færing i Danmark og så har jeg den færøske kunstforening og de færøske socialrådgiverstuderende .... og så har jeg strikkeklubben [også for færing]"

I citatet fremgår det, at hendes performativitet af færing i eksil udgøres af en kompleks sammenhæng bestående af interesser, fagligt fællesskab og nationalitet. Med agencybegrebet kan man sige, at Beinta er mødestedet for sine praksisser som strikkende, kunstinteresseret, socialrådgiver, færøsk og eksilmenneske.

Den anden informant i denne kategori, Runi gør sin færøske identitet meget lidt på Facebook. Hans performances viser også en kompleksitet, men i denne indgår ikke nationalitet. Om sine gruppe-medlemskaber fortæller Runi:

”...mest praktiske ting indendørsfodbold (.) udendørsfodbold (.) øh noget med familierne med familien (.) her i huset har vi noget personalegruppe”

Familiegruppe bruges til at dele billederne af blandt andet børnene. Runi fortæller:

”... fx vi har lige været på ferie... taget nogle billeder så bedsteforældre kan se børnene de ryger ind i en lukket gruppe (.) det rager ikke andre”

Denne del af praksis kan ikke betegnes som værende specifik national, derimod viser den det, som er kendetegnende for studerende, der er immigrerede og som Peile og Hjárts peger på i deres artikel, at den primære årsag til at have blandt andet Facebook er for at kunne tale med familien i hjemlandet. Denne undersøgelse tegner et billede af en mere kompleks brug af Facebook. Runi viser også, at en passende performance for ham er, at man ikke deler billeder eller selv skriver noget på Facebook andet end i en lukket gruppe. Runi fortæller:

”Jeg ligger ikke særlig tit du ved familie-billeder, eller det gør jeg aldrig ud på Facebook”

Denne norm deles af flere informanter og Teitur supplerer: ”men jeg skriver aldrig noget, jeg måske liker noget”.

Som tidligere nævnt viser Beinta eksilmenneskets dobbelthed (Said, 2000), og på trods af mange år i Danmark viser hun stor tilknytning til Færøerne. At mange færinger har denne tilknytning fremkommer også i Bergs speciale. Hun peger på, at mange færinger viderefører en færøsk tilværelse i Danmark, idet de har regelmæssigt samvær med andre færinger, bosætter sig i nærheden af andre færinger, kommunikerer med færinger på Facebook og rejser hjem flere gange årligt (Berg, 2009). Selvom både Runi og Beinta har mindst 20 års ophold i Danmark bag sig, så holder de en mentalt forbundethed med deres hjemland i det virkelige liv, hvor de begge arbejder i et færøsk miljø.

Runis historie ligner på mange måder Beintas, men hans kompleksitet af performances på Facebook viser ikke denne dobbelthed som eksilmenneske som Beintas. ’At gøre færinger’ er dermed ikke en stabil kategori, men en performance i forandring (Halkier, 2011, s. 73), hvor andre faktorer som blandt andet forskellig alder og værende i forskellige livsstadier kan have en betydning for, hvor meget tid man har til rådighed til at dyrke det færøske fællesskab på Facebook.

Kategori B: I tidsbegrænset eksil

Denne gruppe består af studerende, som i udgangspunktet har en tidsbegrænset periode i Danmark, nemlig mens de studerer. De er begge unge mænd, studerende og bosat på et kollegie med mange færinger. Dette viser, at de i nogen grad viderefører, hvad Berg betegner som en færøsk tilværelse (Berg, 2009) ved at bosætte sig med landsmænd. I deres performances på Facebook gør de dog deres nationalitet og eksiltilværelse meget forskelligt.

Som i kategori A ser vi også her en informant, der holder meget fast i medlemskab af færøske grupper.

Bergur fortæller om en færøsk gruppe, han er medlem af. Hovedformålet i denne gruppe er at holde kontakt og være social igennem en fælles aktivitet, nemlig et computerspil. Som vi så i artiklen fra Barkhuss og Tashiro bliver Facebook brugt til at arrangere sociale sammenkomster i det virkelige liv (Barkhuss, 2010). Her bruges det til at aftale en anden social aktivitet som at spille.

”fordi vi har sådan en Facebookgruppe (.) gaminggruppe (.) for ligesom at skrive nogen der er friske på at spille et eller andet counterstrike... Det er faktisk kun faktisk i øjeblikket hvert fald færøske venner (.) gamle barndomsvenner. Som bor (.) det er sjovt fordi nogen bor i Sverige nogen bor på Færøerne nogen bor i Finland nogen bor i Danmark og så kan vi ligesom (.) det er telefonen (.) der bruger vi så øh (.) der kan man så snakke sammen gennem spillet”

Dette afviger ikke fra mange andre unge studerendes brug af Facebook og Counterstrike, men en særlig omstændighed er, at det nationale kobles sammen med en interesse. At det nationale fylder ses ligeledes i Bergurs medlemskab af den færøske studenterorganisation.

”altså jeg er med i den der færøske studenterorganisation ..... og vi arrangerer sådan typisk (.) vi har nogle faste arrangementer i gennem et år og så arrangerer vi to eller tre hvert halve år omkring en eller anden politisk dagsorden der er i øjeblikket (.) så tager vi måske et arrangement omkring det (.) det kan også være sociale arrangementer og der foregår hele kommunikationen på Facebook og så mødes vi typisk øh to gange om måneden måske”

Bergur performer en kompleksitet bestående af kontakt med familie, og hvor interesser og studie sammenkobles med nationalitet. Dette er sammenfaldende med Beintas performance, og kan hænge sammen med, at de har sammenfaldende opfattelser af, hvordan der ’gøres færing i eksil’. Bergurs gruppemedlemskaber og færøske venner sammenholdt med, at han bor omgivet af landsmænd, viser, at Bergur viderefører en færøsk tilværelse i sit midlertidige eksil.

Anderledes forholder det sig med den anden informant i kategorien, Teitur. Han bor også blandt landsmænd, men på Facebook er det hans interesser og job, der er formende for hans brug af grupper. Teitur fortæller, hvad han bruger Facebook til:

”Facebook Messenger er eh (.) ja den bruger jeg både til at snakke med venner og eh arbejde faktisk en del arbejde får jeg via”
”bare at være social og så være i kontakt med mennesker”

Endvidere fortæller han, hvordan Facebook er en inspirationskilde i forhold til hans arbejde:

”men, eh mest eh eh hvad hedder det, andre personer der laver noget af det samme, jeg laver, og eller noget jeg kan få lidt inspiration fra.....så jeg ser på andre fotografer og andre grafikere og folk der laver animationer og sådan noget så (.) som jeg synes er meget fedt”

De to unge studerende er bærere af mange praksisser, hvoraf nogle er sammenfaldende og andre forskellige. Mødestedet ’at gøre færing’ bliver derfor udført forskelligt, hvilket også se i deres performances på Facebook.

Diskussion

Selvom Saids teori peger på, at man som eksilmenneske for altid vil være splittet, så var antagelsen forud for denne undersøgelse, at tilknytningen til den færøske nationalitet aftog jo længere tid, man havde opholdt sig i Danmark. Som det fremkommer i undersøgelsen viser denne antagelse sig ikke at være fyldestgørende. Der peges på flere andre faktorer som influerer på tilknytningen til Færøerne og en færøsk nationalitet. Undersøgelsen har fire færingers informanter og undersøgelsens konklusioner må naturligvis ses i lyset af den begrænset empiriske data. Ved at inddrage flere informanter ville validiteten øges.

Metoden hvorved denne viden er fremkommet består af et medieetnografisk interview per informant om personens generelle brug af mobiltelefon. I analysen tages der afsæt i informantens fortællinger om deres brug af mobiltelefonen, og det bliver derfor informantens subjektive fortolkninger, der er grundlaget for analysen. En øget validitet kunne opnås ved, at informanterne førte logbog over deres mobilbrug med særligt fokus på deres trafik på Facebook i en defineret periode. Dette ville minimere den potentielle uoverensstemmelse, der kan opstå mellem, hvad informanterne fortæller, at de gør, og hvordan de reelt performer.

Konklusion

Informanterne viser i deres virkelige liv en forbundethed med deres nationalitet ved enten at arbejde eller bo sammen med andre færingers. Dette er ikke et fænomen gældende særligt for færingers bosiddende i et andet land, men det viser dobbeltheden ved at være eksilmenneske. Der fremkommer en kompleksitet omkring, hvordan det 'at gøre færing' gøres på Facebook. I denne kompleksitet er hver enkel person mødested for sine andre krydsende praksisser, som indvirker på, hvordan nationaliteten performes. 'At gøre færing' er dermed ikke en stabil kategori, men en performance i forandring, hvor andre faktorer som alder, værende i forskellige livsstadier, beskæftigelse, civilstatus og køn kan have en betydning i forhold til, hvor stor tilknytning til sin nationalitet, man udviser. Der ses dog en tendens til, at for de informanter, der mest eksplicit performer deres nationalitet, der sker det gennem en sammensmeltning af interesser, fag og nationalitet. Dette afdækker også, at der er sammenfald i, hvad der anses som passende performances.

Dette understøttes af flere undersøgelser, der peger på, at i nogle af de mange praksisser, som informanterne er bærere af, der handler de ikke specifikt færøsk, men mere i overensstemmelse med, hvad der kendetegner den specifikke praksis. Dette ses blandt andet i den måde, de studerende informanter bruger Facebook til at koordinere møder, og i hvordan andre immigranter bruger Facebook til at holde kontakt med familien i hjemlandet.

Dette er også medvirkende til, at informanterne har forskellige normer for, hvad passende performance på Facebook er. Der er flere, der peger på, at det selv at poste private billeder og private opslag på egen væg ikke er passende performance.

Referencer

- Barkhuus, L., Tashiro, J. (2010). **Student socialization in the Age of Facebook**. Proceedings of the 28th international conference on Human factors in computing systems - CHI '10
- Berg, B.S. (2009). **Hjemkomst – en kultursociologisk undersøgelse af færingers, der vender hjem efter uddannelse i Danmark**. Skriftligt speciale, DPU
- Halkier, B (2011). Agency og hybridisering – kompleksiteter omkring brug af forandringskommunikation i hverdagen. I: P. Almlund og N. Blom Andersen (red.). **Fra metateori til kommunikation**. S. 59-86. København: Hans Reitzels forlag

- Halkier, B., Jensen, I. (2008). Det sociale som performativitet – et praksisteoretisk perspektiv på analyse og metode. **Dansk sociologi**, nr. 3. 19. årg.
- Jensen, I (2013). **Grundbog i kulturforståelse**. 2. udgave, 2. oplag. Samfundslitteratur
- Jensen, I. (2011). Kommunikation og praksisteori. I P. Almlund og N. Blom Andersen (red.). **Fra metateori til kommunikation**. S. 36-55. København: Hans Reitzels forlag.
- Peile, C. G., Hajar, A.R. (2016). **Immigrants and mobile phone uses: Spanish-speaking young adults recently arrived in London**. Sage journals
- Rienecker, L., Stray Jørgensen, P., Gandil, M. (2008). **Skriv en artikel. Om videnskabelige, faglige og formidlende artikler**. Samfundslitteratur
- Said, E., W. (2000). **Reflections on exile and other essays**. Side 112-124 og 137-150. Harvard university press, Cambridge, Massachusetts
- Schatzki, T. (2012). **A Primer on Practices**. I: Biseth, H.; Holmarsdottir, H.B. Practice-based Education, Sense Publishers, s. 13-27.

Praksissen styrer de unges mobilforbrug

– Et medieetnografisk studie

Ann-Katrine Lloyd Jørgensen

Stud.mag i Læring og Forandringsprocesser

Institut for Læring og Filosofi

Aalborg Universitet - København

Abstract

På baggrund af en medieetnografisk tilgang er tre kvalitative individuelle semi-struktureret interview udarbejdet for at undersøge mobilbrugen blandt unge gymnasiepigter med anden etnisk baggrund end dansk. I artiklen analyseres måden, hvorpå pigerne anvender mobiltelefonen til læring og på samme måde, hvordan mobiltelefonen bruges i fysisk samvær med veninderne. Mobiladfærden synes ikke at være påvirket af forskellige kulturelle baggrunde, men påvirkes i højere grad af de praksisser som pigerne indgår i. I artiklen analyseres det, hvordan pigernes søger at opnå *social, kulturel* og *økonomisk* kapital gennem deres mobilbrug i forskellige felter og omvendt, hvordan en stræben efter disse kapitaler er med til at påvirke deres mobiladfærd.

Indledning

Det danske samfund er i højere grad end tidligere blevet et multikulturelt og multietnisk samfund. Mange mennesker forlader, af forskellige årsager, deres oprindelsesland og bosætter sig i andre lande (Larsen og Jensen 2014, 32). De lever således et multikulturelt liv, hvor de kan opleve et fremmedhad og konflikter mellem forskellige etniske grupper. Larsen og Jensen skriver i artiklen ”Unge etniske minoriteter og nudanskhed – lejre, identitetsarbejde og dobbelte bevidstheder”, at personer med anden etnisk baggrund end dansk ofte bliver skåret over én kam. Et eksempel er Hadi, som har tyrkiske rødder, men har boet i Danmark, siden han var ni år gammel. Han oplever at blive afvist fra diskoteker på grund af sin hudfarve. Etniske minoritetsgrupper beskriver, at de hele tiden må være opmærksomme på deres etnicitet og reflekserivt overveje, hvordan andre ser dem (Larsen og Jensen 2014). Som jeg ser det, er udfordringen, at menneskets forforståelse om en bestemt kultur er med til at forme det enkelte menneskes måde at være på. Men bør det virkelig være sådan? Pierre Bourdieu (1930-2002) peger på, at menneskets ageren påvirkes af de strukturelle rammer (Bourdieu 1997, 44-46). Derfor bør det, ud fra hans synsvinkel, ikke udelukkende være de kulturelle rødder, som former menneskets måde at være på. De strukturelle rammer kan eksempelvis ses som rammerne i en institution, men også mindre strukturer kan have indflydelse på menneskets måde at være på. Lad os eksempelvis se hvordan mobiltelefonen kan påvirke menneskets adfærd.

Mobiltelefonen er vores personlige assistent

Wieland og Thaarup peger på, at mobiltelefonen med årene får større indflydelse på danskeres liv (Wieland og Thaarup 2015, 47-52). De diskuterer, hvorvidt mobiltelefonen går hen og bliver en personlig assistent for danskerne. Dette skyldes eksempelvis, at mobiltelefonen via datadeling fra et puls-ur kan fortælle os, hvor mange kalorier vi bør indtage. På den måde påvirker mobiltelefonen vores adfærd, som en personlig assistent der guider os i forhold til en passende og upassende adfærd.

Mobiltelefonens udvikling

Lad os lige træde et skridt tilbage og se på mobiltelefonens udvikling. I 00'erne begyndte der at komme nye mobiltelefoner, de såkaldte smartphones med 3G netværk, som gjorde det muligt at være på internettet hele tiden. Dog var det først i 2010, at danskere for alvor fik øjnene op for at bruge mobiltelefonens smarte tjenester. Gennem årene har mobiltelefonen ændret danskernes internetvaner, og i 2015 brugte 60 procent af danskerne deres mobiltelefon til at gå på internettet. Mange hverdagsting ordnes nu via mobiltelefonen, der blandt andet fungerer som betalingsapp, GPS samt musik- og TV-tjeneste (Wieland og Thaarup 2015, 47-52). Mobiltelefonen er i høj grad blevet danskernes fortrukne valg i forbindelse med internetsurfing. Den tid, som danskere bruger på internettet via telefonen, er steget fra 35 minutter i 2014 til 41 minutter i 2015, sammenlignet med internetsurfing via computeren, som er faldet fra 74 minutter til 71 minutter (ibid.). Det er tydeligt, at mobiltelefonen bliver et større og større tilvalg, som er blevet en stor del af danskernes hverdag og dermed påvirker adfærden. Det er på baggrund af min viden om etnicitet og mobilkultur, at jeg finder det relevant at undersøge mobilbrugen blandt unge piger med anden etnisk baggrund end dansk, og hvordan forskellige praksisser påvirker deres mobiladfærd.

State of the art

Som nævnt har Larsen og Jensen i 2014 undersøgt, hvordan unge etniske minoritetspersoner oplever at være splittet mellem to lejre, og hvordan de søger at nedbryde etniske grænsedragninger. Artiklen er udarbejdet på baggrund af otte kvalitative individuelle semistrukturerede interviews, hvor unge etniske minoritetspersoner fortæller om, hvordan de hele tiden må forholde sig til, hvem de er. Det beskrives i artiklen, at de unge oplever en dobbeltbevidsthed i et flerkulturelt samfund som Danmark. Her tvinges de til en konstant refleksion over deres identitet, samt hvordan andre ser dem (Larsen og Jensen 2014). På baggrund heraf finder jeg det interessant at undersøge, hvorledes praksisser i højere grad end den kulturelle baggrund kan påvirke personer i en bestemt retning.

Jørgensen, Hasselbalch og Leth udarbejdede i 2013 "Fokusgruppe-undersøgelsen: Unges private og offentlige liv på sociale medier" i samarbejde med Tænk tanken Digitale Unge. Ud fra 11 fokusgruppeinterview med gymnasieelever i hovedstandsområdet og Århus stiller artiklen skarpt på, hvordan de sociale medier – herunder Facebook – er en vigtig del af unges sociale liv og selvfremsstilling. De unge fortæller om, de skrevne og uskrevne regler der er i forbindelse med brugen af Facebook, og hvordan de er bevidste om deres selvfremsstilling. Det beskrives, hvordan unge påvirkes til at være på Facebook for at blive accepteret i et givent felt, og modtage invitationer til begivenheder via Facebook (Jørgensen m.fl. 2013). Undersøgelsen viser en række forskelligheder i, hvad der antages som passende og upassende inden for specifikke sociale grupper, og netop derfor finder jeg det relevant at undersøge mobilpraksissen blandt piger med anden etnisk baggrund end dansk, for at undersøge de skrevne og uskrevne regler om mobilbrugen i forskellige sociale grupper.

Metode

Medieetnografi lyder måske ikke så velkendt i dag, men det er en metode som vandt indpas i 1980'erne og 1990'erne grundet store ændringer i medierne og hverdagskulturen (Drotner 1993, 5-10). *Etnografi* anvendes som kvalitativ beskrivende forskning indenfor forskellige kulturhistorier (Hastrup 2004, 41). Derfor anvender jeg en *kvalitativ medieetnografisk* tilgang for at undersøge mobiladfærden som social konstruerede processer blandt gymnasiepiger i

alderen 17-19 år med forskellige etniske baggrunde end dansk¹⁰. Pigerne, der udgør målgruppen for undersøgelsen, er alle sammen bosat i Københavnsområdet med deres familie, som bærer forskellige etniske baggrunde.

Med en etnografisk forskningstilgang har jeg mulighed for at dykke ned i de kulturelle kontekster, som pigerne befinder sig i og hermed få øje på hverdagens mange regler og mønstre, som udspilles i deres brug af mobiltelefonen (ibid.). Dette har jeg sammen med en gruppe medstuderende gjort, ved at udføre tre kvalitative etnografiske forskningsinterview med før nævnte målgruppe. Her var formålet at undersøge, hvordan pigerne bruger deres mobiltelefon i løbet af et døgn, samt om mobiltelefonen bruges forskelligt afhængig af kontekst. Pigerne blev desuden bedt om at beskrive konkrete læringsmæssige sammenhænge, hvor mobiltelefonen indgik som redskab.

At lytte aktivt til fortællingen

De etnografiske forskningsinterview er udført som *individuelle kvalitative semistrukturerede interview* med mulighed for at spørge uddybende ind til pigernes fortællinger (Brinkmann og Tanggaard 2010, 29-41). Med ønsket om at lade pigerne komme med fortællinger om konkrete handlinger og erfaringer med mobiltelefonen gjorde vi brug af aktiv lytning, hvor *non-verbal* og *verbal lytning* kan skabe en følelse af anerkendelse hos pigerne og dermed en lyst til at fortælle mere (Eide og Eide 2013, 22-24). Vi havde på forhånd planlagt en række *åbne* spørgsmål, som skulle hjælpe til, at vi fik indhentet informationer om de områder, som vi ønskede belyst. Åbne spørgsmål anvendes for at skabe rum for udbydende fortællinger hos interviewpersonen (ibid., 276). Spørgsmålene fungerede som en guideline for interviewereren, som ligeledes havde mulighed for at afvige fra spørgsmålene og følge pigernes fortællinger (Brinkmann og Tanggaard 2010, 29-41).

Etiske overvejelser

Ved udarbejdelse af interviewspørgsmålene var vi opmærksomme på at stille spørgsmålene på en måde, så pigernes multikulturelle baggrund ikke blev italesat som et problem. Fokus var rettet mod at spørge interesseret ind til pigernes kultur og mobilforbrug i forskellige kontekster.

I alle interview kan der opstå bias i forhold til, at pigerne ikke gør som, de siger, at de gør. Dette kan skyldes, at pigerne glemmer, hvordan de har brugt deres mobiltelefoner, hvor særligt de små mobilaktiviteter, som eksempelvis vækkeur, glemmes. Derudover er der risiko for, at nogle mobilaktiviteter undlades, fordi pigerne ikke føler aktiviteterne passende for situationen. For at undgå sådanne situationer er alle interviewene gjort anonyme for at øge chancen for, at de ville komme med uddybende fortællinger om mobilforbruget (Kvale og Brinkmann 2015, 117-119). I starten af interviewet informerede interviewereren om interviewets gang og oplyste pigerne om, at de til enhver tid kunne undlade at svare på det stillede spørgsmål.

Døgnet der gik

For at få pigerne til at huske flest mulige mobilaktiviteter anvendte vi *døgnrytmeskemaet*. Døgnrytmeskemaet er en skematisk fremstilling af døgnets 24 timer opstillet i timeintervaller og fungerede som et redskab til at fokusere dialogen mellem interviewer og den interviewede (Halkier 2010, 132-133). Skemaet blev anvendt med ønsket om at skabe refleksion hos pigerne og påvirke dem til yderligere fortællinger om deres mobilforbrug, som de ikke nødvendig-

---

¹⁰ Alle pigerne ejer en iPhone 6.

vis reflekterer over til dagligt. Med skemaets anvendelse kunne interviewerens systematisk gennemgå det sidste døgn, som øgede sandsynligheden for at alle mobilaktiviteter huskes.

I interviewet anvendte vi desuden en *vigtighedsskala* for at tydeliggøre, hvor vigtig mobiltelefonen var for pigerne. Vigtighedsskalaen gik fra et til ti, hvor et var det laveste og ti var det højeste. Pigerne skulle placere sig det sted på skalaen, som de synes matchede bedst med deres oplevelse af, hvor vigtig mobiltelefonen er for dem. Dette gav interviewerens anledning til at spørge ind til placeringen og åbne op for samtalen.

Teoretisk perspektiv

Inspireret af Bourdieu vil jeg undersøge, hvordan forskellige strukturer har indflydelse på pigernes adfærd og i den forbindelse se på *kultur som praksis*. Ud fra et Bourdieusk syn ses kulturen ikke som et overordnet sammenhængende system, der er bestemmende for individets adfærd, men adfærden vil for være påvirket af felternes individuelle magtkampe (Bourdieu 1997, 104-114, Jensen 2013, 43-51). Jeg anvender teorien til at se på felterne og praksisernes indflydelse på pigernes mobiladfærd. På den måde forsøger jeg at stille spørgsmålstejn ved, hvorvidt pigerne føler sig bundet af deres kulturer, eller om det i højere grad er strukturerne og de sociale konstruktioner omkring dem, som påvirker deres adfærd, og hvordan de bruger deres mobiltelefon. Når jeg anvender Bourdieus teori til at undersøge kultur som praksis, bliver kulturbegrebet mere komplekst, og kultur bevæger sig fra, at være noget man *er*, til at være noget man *gør* (Jensen 2013, 43). Jeg søger på den måde at identificere små handlinger, som kan være årsagen til pigernes mobiladfærd.

Felter overalt

Bourdieu mener, at samfundet er opdelt i sociale *felter*, hvor individerne handler ud fra bestemte betingelser (Bourdieu 1997, 57-58, 93-94). Et felt ses som et netværk af sociale relationer, tid og sted. Et felt har sin egne konstruerede betingelser, hvor der er gældende regler og normer for, hvad der betragtes som passende og upassende (ibid.). Jeg vil i artiklen tage udgangspunkt i to forskellige situationer – skoletiden og venindesamvær. Her fremanalyser jeg de konstruerede betingelser, som pigerne fremhæver som passende for, hvordan de bruger deres mobiltelefon i de respektive felter.

Giver kapital magt?

I et felt mener Bourdieu desuden, at der hersker bestemte værdier, som tillægges en særlig betydning og kan give individet en særlig magtstatus i et givent felt. Disse værdier ses i form af *kapitaler* (Bourdieu 1997, 104-114). I analysen vil jeg undersøge, hvordan pigerne gennem deres mobiltelefoner søger at opnå *social, kulturel og økonomisk kapital* i forskellige felter, som er med til at forme deres mobiladfærd. Her undersøger jeg forskellige praksisser, og hvordan forskellige felter kan være med til at konstruere pigernes mobilforbrug for at opnå en bestemt magtposition i et givent felt. Magtpositionen i feltet kan bestemmes af den samlede koncentration af kapital i feltet, som udtrykkes via *symbolsk kapital* (ibid., 114-122). Det er svært at nævne Bourdieu uden at nævne *habitus*. Habitus ses som et produkt af individets opvækstforhold, som i nogen grad påvirker individet i bestemte retninger (Bourdieu 1997, 24-26, 45). Det kan være usikkert at inddrage habitus i sin analyse, med mindre der foreligger et særlig godt kendskab til målgruppen. Jeg vil derfor, trods bevidsthed om habitusens eksistens, undlade at inddrage habitus i min analyse, da jeg ikke synes at have det fornødne kendskab til målgruppen.

Analyse

I analyseafsnittet vil jeg præsentere nogle af de pointer, som pigerne fremhæver, når de fortæller, hvordan de bruger deres mobiltelefon i forskellige praksisser. Pointerne vil jeg sammenholde med Bourdieus begreber *felt* og *kapital*, for at undersøge hvordan socialt konstruerede praksisser kan påvirke pigernes mobiladfærd, som indlejres i kroppen – eller som pigerne selv betegner det; *hvem man er som person*.

Mobil og læring går hånd i hånd

Det ligger klart i empirien, at alle pigerne i større eller mindre omfang anvender deres mobiltelefon i forbindelse med læring. Det kan enten være i forbindelse med at se YouTubevideoer om, hvordan beskidte pletter fjernes fra hvide sko, til Googlesøgning i forbindelse med ordopslag eller søgning efter nyhedsmedier, som Politiken, BT eller Ekstrabladet, der læses på mobiltelefonen.

En af pigerne fortæller, at hun ofte anvender mobiltelefonen i skolen i forbindelse med læring. Hun giver eksempler på, hvordan mobiltelefonen kan fremtræde som redskab i skolen:

” (...) Det kan være at vi skal aflevere en podcast som en aflevering. Så optager vi det også på telefonen, og så uploader vi det på Lectio, eller hvis vi skal tage billeder til et forsøg under kemi eller fysik, så bruger vi telefonen til data, hvis der er noget vi skal måle, altså tid eller billeder, så sætter vi det ind i vores rapporter (...)”

En anden af pigerne fortæller også, at hun bruger mobiltelefonen i skoletiden, hvor den eksempelvis bruges som lommeregner i matematiktimen. Hun fortæller ydermere, at opgaver og notater altid skrives i Google Drev:

”Og den app findes også på telefonen, så man kan også åbne sine dokumenter der. Så kan man lige læse noget eller skrive i sine dokumenter.”

På den måde gør mobiltelefonen skolematerialet lettilgængeligt, hvor hun i bussen på vej til skole kan læse sine notater inden en eventuel eksamen. Det fortælles yderligere, at de ikke bruger fysiske bøger i undervisningen, men at alt litteraturen ligger tilgængelige via Google Drev, som kan åbnes via mobiltelefonen.

Feltet påvirker praksissen

På baggrund af ovenstående fremlagte empiri opstår gymnasiet som et felt, hvor der er tydelige normer og regler for mobilbrugen i skoletiden. Gymnasiet lægger op til, at eleverne skal bruge mobiltelefonen som en del af deres læring både inde og uden for skoletiden. Derfor er det en rutine for pigerne at anvende deres mobiltelefon i løbet af skoledagen som et redskab i forskellige læringssituationer. På den måde påvirker gymnasiet, de praksisser, som pigerne indgår i, som har indflydelse på deres adfærd, hvor de aktivt bruger mobiltelefonen i deres læring.

Gennem mobiltelefonens anvendelse i skoletiden søger pigerne – bevidst eller ubevidst – at opnå social, kulturel og økonomisk kapital, som giver dem en bestemt magtposition i feltet (Bourdieu 1997, 114-115). Ved at anvende mobiltelefonen til skolerelaterede opgaver udviser pigerne forståelse for mobiltelefonens anvendelse og funktioner. Dermed opnår pigerne kulturel kapital, da brugen af mobiltelefonen symboliserer viden inden for feltet.

På samme måde vil pigerne opnå social kapital, fordi de oplever at være en del af fællesskabet omkring mobiltelefonen og bliver anerkendt af veninderne. At eje en mobiltelefon udviser økonomisk kapital i form af at have råd til at købe mobiltelefonen, samt økonomisk rådighed til de månedlige udgifter der er forbundet med mobiltelefonen. De dominerende kapitaler i feltet er derfor med til at påvirke pigernes adfærd til at opnå en bestemt magtposition i feltet.

For at vende blikket tilbage til kultur som praksis er det tydeligt i ovenstående eksempel, at pigernes adfærd ikke påvirkes af deres forskellige kulturelle baggrunde, men i højere grad påvirkes af den praksis, som de indgår i. Dette skyldes at feltets påvirkning indlejres i kroppen, der udspringer som handlinger, hvor en søgen efter specifikke kapitaler medfører symbolsk kapital i det beskrevne felt (Bourdieu 1997, 104-114). Bourdieu beskriver symbolsk kapital som en anerkendelseskapital, hvor individer gennem forhandlinger og formalisering fremkalder symbolske effekter (Bourdieu 1997, 187-191), som her ses i form af at betjene en mobiltelefonen. Pigernes måde at anvende mobiltelefonen giver derfor anerkendelse i feltet.

Det handler om, hvem man er

Pigerne fremhæver i interviewene, at en given mobiladfærd ikke afhænger af den kulturelle baggrund, men i højere grad om hvem man er som person. En af pigerne fortæller:

”(...) Så det handler meget om, hvem man er også. Men jeg har ikke lagt mærke til sådan noget med kultur, nej.”

En anden af pigerne fortæller i samme situation:

”Jeg tror bare det handler om, hvem man er som person (...)”

Pigerne beskriver altså, at mobiladfærden afhænger af, hvem man er som person i højere grad end den kulturelle baggrund, som en person har. Ud fra et Bourdieusk perspektiv påvirkes adfærden af de omkringliggende strukturerer, som kan have indflydelse på, hvem man er som person (Bourdieu 1997, 104-114). Dette skyldes at en stræben efter en bestemt magtposition i feltet, påvirker pigerne til en bestemt adfærd for at opnå kapital inden for det givne felt. Eksempelvis påvirker gymnasiets omkringliggende strukturer pigerne til at bruge deres mobiltelefon i forbindelse med læring, og er derfor gennem aktiv handlen med til at forme, hvem de er som person.

Nyt felt – nye handlinger

Et andet eksempel på hvordan en praksis er med til at påvirke individets adfærd, er en af pigerne, der fortæller, hvordan hun, sammen med sine veninder, anvender mobiltelefonen til at tage billeder af sushi, som hun poster på de sociale medier. Gennem et billede på de sociale medier forsøger hun at skitsere praksissen.

I det felt, som hun bevæger sig i på det beskrevne tidspunkt, hersker der bestemte normer for, hvad der antages som en passende og upassende (Bourdieu 1997, 187-191). I interviewet bliver det beskrevet som passende at tage billeder sammen med veninder og lægge på de sociale medier, dog vel at mærke et pænt billede. Gennem billedet søger hun at opnå anerkendelse i det felt, som hun begår sig i og er med til at forme hendes kropslige udtryk, samt hvem hun er som person. Så her er det altså nogle andre normer, der gør sig gældende sammenlignet med gymnasiet, som tidligere omtalt. På den måde er det tydeligt, at det er praksisserne og feltet, der påvirker pigerne til forskellige handlinger med deres mobiltelefon. I skolen bliver mobiltelefonen brugt til læringsmæssige sammenhænge, men i praksisser sammen med veninderne

handler det i højere grad om at poste billeder på de sociale medier, for at holde omverdenen ”opdateret” om deres samvær.

I praksissen med veninderne er det, på samme måde som tidligere, feltets dominerende kapitaler, der påvirker adfærden for at opnå en bestemt magtposition i feltet. Ved at vise sin forståelse for mobiltelefonens billedfunktioner- og redigeringsprogrammer opnår hun kulturel kapital i feltet. At være ude og spise sushi kan ligeledes give kulturel kapital, da det sender et signal om at spise moderne mad. Hun øger sin sociale kapital i samværet med veninder og ved at poste et billede på de sociale medier, gør hun sin omgangskreds opmærksom på samværet. Hun øger desuden sin sociale kapital ved at dele oplevelsen på de sociale medier, hvor andre kan kommentere og ’like’ billedet. Til sidst opnår hun økonomisk kapital ved at tydeliggøre, at hun har økonomisk rådighed til at spise sushi samt eje en mobiltelefon. Hendes mobiladfærd er på den måde med til at koncentrere kapitalformerne, som medvirker til, at hun opnår symbolsk kapital i den givne felt. Dette er med til at give hende en bestemt magtposition i feltet, som ubevidst er påvirket af hendes mobiladfærd. Derfor kan det siges at være praksissen, der påvirker hendes mobiladfærd, da hun i andre situationer ikke ville tage et billede og lægge på de sociale medier.

Konklusion

Ud fra analysen kan det konkluderes, at pigerne ikke oplever, at forskellige kulturer har indflydelse på mobiladfærden, men at det i højere grad er praksissen, der påvirker deres måde at bruge mobiltelefonen på. I de forskellige felter hersker der bestemte regler og normer for, hvad der anses som passende og upassende og det er netop disse normer, der er med til at påvirke pigernes adfærd.

I skoletiden anvender pigerne deres telefon til læringsbaserede aktiviteter, hvormed gymnasiet, som felt, har indflydelse på pigernes adfærd, og hvordan de anvender deres mobiltelefon. Gennem mobiladfærden opnår pigerne social, kulturel og økonomisk kapital, hvor koncentrationen af de forskellige kapitalformer har indflydelse på deres magtposition i feltet. Denne stræben efter en bestemt magtposition i feltet har derfor indflydelse på pigernes adfærd, og *hvem man er som person*. Pigerne bevæger sig desuden i andre felter, som lægger op til andre måder at bruge mobiltelefonen på. Dette ses eksempelvis ved venindesamvær. I dette felt anses det passende at bruge mobiltelefonen til at tage billeder af maden og poste det på de sociale medier. Gennem handlingen opnår pigerne kulturel, social og økonomisk kapital, som påvirker deres magtplacering i netop dette felt. På den måde påvirker feltets normer og dominerende kapitaler pigerne til en bestemt handling for at opnå symbolsk kapital inden for feltet.

På baggrund af de to beskrevne episoder afhænger *hvem man er som person* af felternes normer og regler. Pigerne er således ikke alene om at forme *hvem de er som person*, da felternes konstruerede betingelse vil påvirke dem i en bestemt retning. En stræben efter en bestemt magtplacering i feltet gennem økonomisk-, social- og kulturel kapital påvirker således pigerne til en bestemt mobiladfærd. De oplever derfor ikke, at deres forskellige kulturelle baggrunde har indflydelse på deres mobiladfærd, men det er i højere grad praksissen og de omkringliggende strukturer, som de befinder sig i, der har indflydelse på mobiladfærden.

Referencer

Bourdieu, P. (1997). **Af praktiske grunde**. 1. udgave, 6. oplag. København. Hans Reitzels Forlag.

- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I Brinkmann, S. & Tanggaard, L.(red.). **Kvalitative metoder**. 1. udgave 4. oplag. København. Hans Reitzels Forlag.
- Eide, H. & Eide, T., (2013). **Kommunikasjon i relasjoner - samhandling, konfliktløsning, etikk**. 2. red. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsen J. F. & Jensen S. Q. (2014). Unge etniske minoriteter og nudanskhed – lejre, identitetsarbejde og dobbelte bevidstheder. **Dansk Sociologi**, nr. 2/25.
- Halkier, B. (2010). Fokusgruppe. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L (red.). **Kvalitative metoder**. 1. Udgave 4. oplag. København. Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, I. (2013). **Grundbog i Kulturforståelse 2**. Udgave 2. Oplag. Smudslitteratur. Frederiksberg.
- Jørgensen, R. F., Hasselbalch, G. & Leth, V. (2013). **Fokusgruppe-undersøgelsen: Unges private og offentlige liv på sociale medier**. Tænketanken Digitale Unge.
- Hastrup, Kirsten (2004). **Kultur - Det fleksible fællesskab**. Aarhus Universitetsforlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). **Interview - introduktion til et håndværk**. 3. udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels Forlag, København
- Wieland, J. L. & Thaarup, R. (2015). Din bedste ven bor i lommen. I: DR Medieforskning: **Medieudviklingen 2015**.

Digitalt indfødte eller digitalt forskellige?

- et kritisk blik på begrebet digital natives som beskrivelse af unges digitale praksisser

Ida Andrea Nilsson

Stud.mag i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

Abstract

Brugen af internet i alle aldersgrupper er stigende. De 15-18-årige er den aldersgruppe, der bruger mest tid på internettet, og mobiltelefonen er det mest almindelige adgangsværktøj. I denne artikel diskuteres denne udvikling med udgangspunkt i begrebet digital natives. Ud fra empirisk data fra interviews med tre unge piger fra Danmark, argumenterer jeg for, at begrebet digital natives kun delvist kan bruges til at forstå denne gruppe. Hvis uddannelsessystemet skal kunne imødegå nye krav på digital dannelse, er der brug for en mere nuanceret forståelse af unges aktiviteter online, end den som digital natives-begrebet indeholder.

Introduktion

I februar 2017 publiceredes UCC Magasin, med titlen ”Også de indfødte har brug for digital dannelse”. Publikationens fokus er digital dannelse og digitale kompetencer i en dansk kontekst, og budskabet er tydeligt. Uddannelserne, fra børnehaver til læreruddannelser, bliver nødt til at forholde sig aktivt til digitaliseringen (UCC magasin 2017). Internetforbruget blandt både unge og befolkningen som helhed har været stigende siden det digitale gennembrud i 90-erne (Danmarks Statistik 2016, DiMaggio og Hargittai 2001). 100 procent af de unge mellem 15 og 18 år er online mindst en gang om ugen, mens tallet kun er 90 procent for aldersgruppen 19-89. De unge anvender oftest mobilen som adgang til nettet, og der er tydelige forskelle mellem de unges og resten af befolkningens adfærd på nettet. De unge bruger primært nettet til underholdning, herunder musik (94 procent) og streaming af video (99 procent), og sociale medier, hvor 97 procent har mindst en profil. Flertallet har desuden profiler på mere end et socialt medie, med Facebook, Snapchat og Instagram som de tre almindeligste. De unges intensive brug af digitale medier gav allerede tidligt anledning til begreber som ”the net-generation” (Tapscott 1997) eller det mere kendte og brugte ”digital natives” (Premsky 2001), der begge antager, at de unge har stærke, næsten medfødte, digitale færdigheder. Begreberne skulle hjælpe med at forstå digitaliseringens effekt på skolesystemet.

Hvilke nye krav og udfordringer står uddannelsessystemet over for, når de nye elever aldrig har oplevet en verden uden internet og digitale medier? I denne artikel vil jeg argumentere for, at begrebet digital natives beskriver den indbyrdes meget forskellige gruppe ”de unge” som en kulturelt homogen størrelse, og dermed overser relevante uddannelsesmæssige udfordringer ved digitaliseringen. Her læner jeg mig op ad de seneste års kritik af digital natives begrebet, der kritiserer begrebet for at fokusere for meget på essentielle egenskaber og for lidt på diskussion af digital dannelse og kompetenceudvikling. Jeg tager udgangspunkt i Jensens beskrivelse af kultur, som en række af praksisser og handlinger, som skaber og opretholder det sociale (Jensen 2013:47). Dette perspektiv giver mulighed for at bryde med en forståelse af kultur som en homogen helhed, og tillader mig at få øje på relevante forskelle i gruppen. Artiklens formål er at lave en kritisk undersøgelse af begrebet digital natives relevans i en

dansk kontekst, ved at belyse unges brug af deres mobiltelefon med en praksisteoretisk kulturopfattelse som analytisk tilgang. Undersøgelsen af de unges praksis kan være med til at nuancere billedet af de unges mangeartede relationer til digitaliseringen, herunder de kompetencer de opnår via praksis.

Artiklen er opbygget som følger: Først præsenterer jeg relevant forskning om digital natives og skitserer kritikken af begrebet. Herefter beskriver jeg de metodologiske og teoretiske antagelser, der underbygger artiklens empiriske del. Dernæst præsenterer jeg en analyse af tre unge, danske pigers brug af deres mobiltelefon. Analysen tager et praksisteoretisk udgangspunkt, og formålet er at undersøge hvilke praksisser mobiltelefonen indgår i og understøtter, for på den måde at nuancere billedet af unges aktiviteter i relation til mobiltelefonen, og derefter sammenligne deres praksis med den, som digital natives begrebet beskriver.

De digitalt indfødte

Prensky introducerede i 2001 begreberne digital native og digital immigrant for at belyse de store forskelle mellem dem, der er vokset op med internettet og digitale medier som en selvfølge, og dem, der aktivt har måtte tilpasse sig (Prensky 2001). Ifølge Prensky bør begrebet danne udgangspunkt for udviklingen af et skolesystem, der passer denne nye generation. Det gamle skolesystem er ifølge ham oprindeligt udviklet i og til det industrielle samfund, og der er brug for store strukturelle forandringer for at tilpasse skolesystemet til den nye digitale tidsalder. For Prensky har digital natives specifikke egenskaber og præferencer, der adskiller dem fra digital immigrants. For eksempel foretrækker digital natives, ifølge Prensky (2001) hurtig information, simultane processer, at arbejde i netværks-modeller og at få umiddelbar feedback og belønning. De har kompetencer og know-how som digital immigrants ikke har. Prensky mener, at det er u hensigtsmæssigt, at digital natives bliver undervist af digital immigrants i en skole lavet for immigranternes generation. Han argumenterer for, at lærere bør gentænke undervisningen på en måde, der tager højde for de fundamentalt nye forudsætninger digital natives bringer til skoleverdenen.

Begrebet har haft en stor indflydelse på debatten om skolen og brugen af digitale værktøjer i undervisningen, men også blevet en analytisk kategori i uddannelsesforskningen. Internationalt er begrebet alene de seneste år blevet brugt til at studere blandt andet forskelle i afhængighed af mobiltelefon mellem digital natives og immigrants i Sydkorea (Ahn og Jung 2016), sammenhængen mellem Facebook-brug og internetfærdigheder blandt unge i Chile (Correa 2016) og variation i internet-færdigheder i USA (Hargittai 2016).

Digital natives-begrebet har dog været udsat for stigende kritik (Bennett et al 2008, Correa 2016, Hargittai 2016). Kritikken påpeger, at selvom digital natives har andre rutiner og stærkere digitale vaner end ældre generationer, så er det ikke ensbetydende med, at de som gruppe har samme kompetencer, egenskaber og præferencer. Bare fordi unge i dag er vant til at få information hurtigt og i form af feeds (for eksempel på en facebook-væg), betyder det ikke, at de ved, hvordan man håndterer den type information bedst (Bennett et al 2008). Den kritiske vinkling på debatten om digital natives, fylder også her i Danmark. I UCC Magasin udtaler vicedirektør i UCC, Lotta Nyboe:

”Digitaliseringen rummer et demokratisk potentiale – men kun hvis børnene lærer at indhente, vurdere og forholde sig kritisk til den viden, de møder.” (Meinke 2017:6).

Et lignende syn kommer fra lektor ved Pædagoguddannelsen Steen Søndergaard, der siger:

”[børnene] er megahurtige til at finde ind til den underholdning der er. Eksempelvis YouTube eller et spil. Men de har ikke muligheden for at finde ud af, hvordan de gør noget andet, end de plejer.” (Helmer 2017:15)

Disse udsagn støttes endvidere af de tidligere nævnte tal fra Danmarks Statistik, der viser at hovedparten af det, de unge bruger tid på online er underholdning og samvær med venner på samt deling af eget indhold på sociale medier (Danmarks Statistik 2016). Der er desuden rum for at antage, at de unges intensive og store internetbrug via deres telefon, ikke nødvendigvis resulterer i ensartede kompetencer. De unge er bestemt født ind i en digital tidsalder, men hvad betyder det egentlig for deres behov og karakteristika som gruppe?

Mobiltelefonen som objekt i en praksis

Det bliver ofte pointeret at praksisteori ikke er en kohærent størrelse (Jensen 2013:44, Halkier & Jensen 2011, Warde 2005, Nicolini 2012), hvilket medfører, at det bliver vigtigt at skitsere det praksisteoretiske udgangspunkt i det enkelte studie. I denne artikel præsenterer jeg en analyse, der fortrinsvis er bygget på Schatzkis (2012) begreber doings og sayings samt i mindre grad på begreberne regler og teleoaffektive strukturer. I min forståelse og operationalisering af disse, bruger jeg Schatzki's (2012) definition af praksisser. Mit brug af praksisteori er desuden præget af Halkier & Jensens (2011) fortolkning af praksisteori i en socialkonstruktivistisk version, hvor analysen er centreret omkring mangfoldigheden af sociale dynamikker og de måder, de bliver forandret eller vedligeholdte i gennem vores handlinger. Udgangspunktet for denne analyse er, at kultur er noget man gør (Jensen 2013:47). Den digitale kultur de unge i undersøgelsen har, er dermed konstitueret i deres handlinger.

Ifølge Reckwitz (2002) er praksisteori en kulturteori, hvor man undersøger betydningen af symbolske vidensstrukturer for at forstå aktiviteter og den sociale orden. I denne analytiske tradition er Theodore Schatzki en af de mest indflydelsesrige tænkere (Nicolini: 2012). Schatzki (2012:14) beskriver en praksis som ”an open ended spatially-temporally dispersed nexus of doings and sayings”. Doings skal forstås meget konkret som det, vi gør, og sayings som det, vi siger. En doing er for eksempel at skrive en besked, eller kommentere på et billede. En saying er et konkret udsagn der indgår i praksissen, for eksempel ”du er smuk!” som kommentar til nogens nye profilbillede. Disse doings og sayings organiseres af de regler, forståelser og teleoaffektive strukturer, der er forbundet med praksissen. Som tidligere nævnt, er det kun doings, sayings, regler og teleoaffektive strukturer der vil blive brugt i denne analyse. Regler er eksplicite normative udsagn i relation til praksissen. Det kan for eksempel være at man ikke må hacke nogens konto på instagram eller at det er dårligt at publicere nøgenbilleder. Reglerne er med til at skabe rammer for praksissens udfoldelse, både når de bliver efterfulgt og når de bliver brudt. Med teleoaffektive strukturer mener Schatzki (2012) de følelser og mål praksissen kan indeholde. Et accepteret mål på sociale medier er for eksempel at få mange likes, og det er accepteret at det at få mange likes medfører glæde og tilfredshed. Dog kan det i andre sociale rum være mere accepteret at ikke gå så meget op i likes. En praksis kan dermed indeholde flere mulige positioner i forhold til mål og følelser.

Praksisteori danner altså en analyseramme konstitueret af både kropslige og mentale processer i relation til både fysiske og abstrakte genstande. Kort sagt bliver praksisteoretiske begreber i denne undersøgelse brugt til, at kaste lys på 13-14 årige pigers praksisser relateret til deres mobiltelefoner. Fokus ligger på hvad de gør, hvad de siger og hvilke regler, mål og følelser de kobler sammen med deres praksis.

De kvalitative data der ligger til grund for denne undersøgelse, kommer fra semistrukturerede interviews med i alt tre interviewpersoner. Interviewerne blev lavet i forbindelse med et gruppeprojekt på Aalborg Universitet i foråret 2017. Interviewpersonerne er henholdsvis 13 og 14 år gamle og har alle tre bopæl i hovedstadsområdet. Grundet deres unge alder har vi fået forhåndsgodkendelse fra en forælder før interviewet. Alle navne er skiftet ud, og interviewpersonerne er fuldt anonymiserede. Vi fandt frem til interviewpersonerne ved hjælp af såkaldt bekvemmeligheds-sampling. Det betyder, at interviewpersonerne er personer, der på forskellige måder er tilgængelige for os gennem vores netværk (Bryman 2008:183). Der har ved hvert interview været to interviewere tilstede, en hovedinterviewer og en støtteinterviewer.

Navn	Køn	Alder	Telefon
Ronja	Kvinde	14	iPhone 6s
Silje	Kvinde	13	iPhone SE
Simone	Kvinde	14	iPhone 6s

Interviewerne var semistrukturerede, hvilket betyder at en interviewguide blev brugt som udgangspunkt, men at opfølgende spørgsmål og reaktioner på interviewpersonernes udsagn også blev brugt til at føre interviewet fremad. Fordelen ved dette er en mere fleksibel interviewsituation, hvor interviewpersonernes tanker og erfaringer er med til at forme interviewets indhold (Bryman 2008:437-438). I forbindelse med interviewerne udfyldte interviewpersonerne et døgnskema over deres mobiltelefonbrug. Døgnskemaerne indeholder information om interviewpersonernes rutiner og detaljeret beskrivelse af deres brug af telefonen i løbet af en typisk dag, og bliver brugt som kompletterende analyseelementer. Data er efterfølgende blevet kodet ud fra en praksisteoretisk analyseramme.

Ifølge Kvale (2007:126) er interviewbaserede undersøgelser som udgangspunkt kun generaliserbare i forhold til lignende relevante situationer. Dette hænger sammen med, at man i kvalitative studier ofte ser viden som historisk og socialt kontekstualiseret. Det kan derfor være mere passende i kvalitative studier at tale om analytisk generaliserbarhed (Kvale 2007:126, Halkier & Jensen 2011). På linje med dette har denne undersøgelse til formål at bidrage til nuanceringen af billedet af unge menneskers praksisser i relation til deres mobiltelefoner. Dermed er de analytiske konklusioner af undersøgelsen ikke tænkt som en beskrivelse af populationen 13-14-årige unge i Danmark, men der forventes at disse konklusioner kan lægge op til lignende relevant forskning på området.

Mobiltelefonen – facilitator af relationer og underholdning

Et fællestræk blandt interviewpersonerne, i denne undersøgelse, er mobiltelefonens stærke og rutinerede tilstedeværelse. De døgnskemaer, de udfyldte, vidner om en kontinuerlig brug i løbet af en dag, selvom selve aktiviteten, mobiltelefonen bruges til, kan variere. Selvom interviewpersonerne er et par år for unge til at indgå i det datasæt, der danner basis for tallene præsenteret fra Danmarks Statistik (2016), kommer de med udsagn, der peger på, at disse tal er repræsentative for deres mobiltelefonbrug. Interviewpersonerne har alle profiler på tre eller flere sociale medier som de tjekker hver dag - og det er mobilen de bruger til dette formål. I denne analysesektion vil jeg argumentere for to hovedpointer fra arbejdet med det empiriske materiale. Den første drejer sig om karakteren af de aktiviteter mobiltelefonen faciliterer, og hvordan disse spiller ind i Prenskys's (2001) narrativ om digital natives. Den anden pointe handler om at belyse kontraster mellem interviewpersonerne, og disse kontrasters implikationer for digital natives som beskrivende begreb.

Den relationelle praksis

De aktiviteter, interviewpersonerne beskriver, er i udpræget grad centreret omkring kommunikation. Særligt Silje og Ronja taler, og skriver i deres døgnskemaer, om at tjekke telefonen for at se, om nogen har skrevet til dem eller liket et af deres billeder. De bruger Snapchat, Facebook (særligt Messenger-appen) og Instagram; fortrinsvist til at skrive, sende billeder eller videochatte med deres venner. Ingen af dem bruger i særlig udstrækning disse sociale medier til at tale med mennesker, de ikke kender. Det er eksisterende relationer, der er i fokus. Silje fortæller:

”Interviewer: okay, er der nogle, du mest skriver med, men du ikke rigtig taler så meget med i virkeligheden?”

Silje: mmm, nej det vil jeg ikke sige

Interviewer: nej,

Silje: jeg taler mest med dem, jeg sådan, er rigtig meget sammen med eller ja, det lyder lidt underligt, men altså dem jeg sådan der, er tætte med, ja.”

Fokus i deres interaktioner over de sociale medier på mobiltelefonen er altså at vedligeholde relationer de allerede har. Silje reagerer her selv på, at det ”lyder lidt underligt”, at hun bare taler med dem, hun også taler med i virkeligheden. Det hun beskriver, at mobiltelefonen faciliterer en ny arena for samvær for hende og hendes venner. Men mobilen har også, i kraft af de funktioner den har, påvirket de måder man er sammen på. Som Ronja forklarer:

”(...) og jeg gider heller ikke ringe til dem fordi sådan, det koster jo penge, så er det meget nemt at bare lige optage, tage en video eller sådan noget”.

I interviewpersonernes fortællinger om at der i deres aktiviteter fremtræder en relationspraksis, hvor det er lige så naturligt at sende en video som et billede eller en audiofil. Det at ringe nogen – det som telefonen oprindeligt kunne – beskrives som noget, de gør med deres forældre, men at det i relationer med personer i samme alder nærmest ville opfattes som mærkeligt at ringe. På denne måde fremtræder socialt samvær via mobiltelefonen som en reguleret praksis, hvor visse aktiviteter er mere tilladte og ”naturlige” end andre.

Udover interaktion med venner er underholdning den store aktivitet, mobiltelefonen bliver brugt til. Film, serier, filmklip og musik fra applikationer som Netflix, ViaPlay, YouTube og Spotify indgår i interviewpersonernes repertoire. Simone, som bruger YouTube meget, siger, at hun og hendes venner ikke sender links eller deler videoer med hinanden:

”Simone: det er mest hver for sig, så er det kun nogle gange hvor man ser noget sjovt i videoen eller sådan noget, så deler man det

Int: og hvordan ved du hvad det er du skal se på YouTube, altså søger du eller tager du dem der bliver anbefalet til dig?

Simone: ja, jeg tager mest dem, der bliver anbefalet til mig på startsiden”

Hun giver dermed ikke udtryk for selv aktivt at opsøge indhold, og nævner ikke en sorteringsproces af det indhold, der bliver foreslået til hende. Hendes brug af YouTube består dermed i at følge nogle bestemte ”youtubers”, men hun skriver ikke selv kommentarer eller interagerer på andre måder med de videoer, hun ser. Det er derfor tale om en relativt passiv konsumtion af indhold. Det indhold, interviewpersonerne selv producerer ved hjælp af telefonen, består fortrinsvist af billeder og film- eller audioklip til et publikum af personer, de kender på forhånd. Prensky’s beskrivelse af digital natives som netværks-orienterede passer dermed på disse unge – men det drejer sig fortrinsvist om samme netværk de ville have haft adgang til uden mobiltelefon og internet.

Opsummerende kan dermed siges, at de doings, der bliver beskrevet af interviewpersonerne - og den måde de omtaler disse - vidner om, at mobiltelefonen bliver brugt fortrinsvist som middel til samvær med venner. Der er også en praksis, som har fokus på underholdning, hvor de følger kendte mennesker på Instagram, abonnerer på en bestemt youtubers kanal eller følger serier på Netflix. Denne praksis taler ikke umiddelbart ind i det idealiserede billede af en digital native, som Prensky (2001) beskriver. De aktiviteter der beskrives af interviewpersonerne, er ikke nye for deres generation – det nye er, at de nu foregår i mobiltelefonen og at det er mere intensivt. Hvis tidligere generationer vedligeholdt deres relationer fortrinsvist ved fysisk samvær eller over en fastnettelefon, gør man det nu med fordel med mobiltelefonen. Tidligere så man måske fjernsyn i et tv – nu ser man det på telefonen. Formen og til vis del indholdet i deres samvær og aktiviteter er ændret, men den nærmest eksotiske digitalt indfødte med en helt ny innovativ tilgang til relationer og forståelse af verden er ikke nødvendigvis til stede her.

En broget gruppe

Min anden hovedpointe handler om digital natives, som kategori, til at beskrive de generationer af unge mennesker, der befinder sig i skolesystemet i dag. Det empiriske materiale, der er blevet indsamlet i relation til denne undersøgelse, viser ikke et homogent billede af de unges præferencer og kompetencer. Modsat er der i dette lille udsnit af gruppen store forskelle i både den praktiske brug af mobiltelefonen, og de regler og normer de taler om i relation til deres praksisser. De bruger de samme sociale medier, men Silje taler om likes og kommentarer på profilbilleder som meget vigtigt, og behandler dem som valuta i spillet om social status. Hun tjekker telefonen, så ofte hun kan, og er meget frustreret over den mobilfrie måned, hendes klasse gennemgår for tiden. For hende er de teleoaffektive strukturer præget af positive følelser for likes og et mål om, at være tilgængelig mest muligt – noget telefonen er med til at muliggøre for hende. Ronja kan derimod blive træt af, at folk altid kan nå hende og have brug for at slukke telefonen. Hun kan sagtens finde på at slukke for notifikationer på telefonen for at få ro til at lave andet, for eksempel at se en film. Hun giver dermed en anden status til det, at altid være på, og målet om at være tilgængelig er lavere prioriteret for hende.

Ronja nævner også, at hun ofte taler om telefonen med sine forældre, hvilket ikke bliver nævnt af de andre. For Ronja er hendes praksis i forhold til mobiltelefonen noget der er med til at skabe tryghed, da hun kan ringe til nogen, når hun går alene hjem eller lade forældrene vide, at hun er forsinket, så de ikke tror: ” (...) at jeg er blevet kidnappet eller et sådan noget”. Følelser, hun kobler til brugen af mobiltelefon, er derfor for eksempel sikkerhed og tryghed.

Simone giver udtryk for en distance til mange af de ting, de andre interviewpersoner laver med deres telefoner. Hun bruger ikke forkortelser i skrift med telefonen ”for hvis der er andre der forkorter tekst så forstår jeg ikke rigtig hvad de mener”. Hun tager ikke selv selfies eller kommenterer på andres profilbilleder. Hun siger:

” (...) tror de fleste skriver hvis det sådan er selfies. Skriver smukke eller sådan noget. Det er i hvert fald det jeg ser når jeg kigger på kommentarerne på hvem der har skrevet og sådan noget”.

Simone får dermed italesat de andres doings og sayings som naturlige i praksissen, men tager samtidig afstand fra dem – det er ikke sådan hun er social på de sociale medier. Hun får på den måde kommunikeret, at selfies og at søge likes og bekræftelser online ikke er en del af *hendes* praksis, det er noget, de andre gør.

Pointen med disse eksempler er selvfølgelig at demonstrere den bredde af tilgange, der bliver tydelig i denne forhåndsvist lille undersøgelse. Som individer har de unge forskellige tilgange til deres brug af mobiltelefonen, der bygger på forskellige værdier, interesser og færdigheder. Det har selvfølgelig implikationer for, de læringspotentialer der ligger i deres brug af mobiltelefonen, og dermed også for den type støtte de har brug for, for at realisere dette potentiale. Nogle af de unge har en præference for at være konstant forbundet og foretrækker, at kunne reagere umiddelbart på forskellig input. Andre har ikke. De er født ind i en verden, der bliver mere og mere digital. Denne undersøgelse peger på, at vi ud fra generaliserende begreber som digital natives ikke kan komme tæt nok på deres faktiske praksiser, for at afdække de behov og potentialer der er. Prensky (2001) kan have ret i, at skolesystemet og lærernes kompetencer skal tilpasses den digitale tidsalder. Når det kommer til at finde ud af hvordan, er der dog brug for en mere nuanceret tilgang til gruppen unge, end den, digital natives-begrebet tilbyder.

Konklusion

I et mere digitaliseret samfund er det nødvendigt at diskutere implikationer af digitaliseringsprocessen på vores uddannelsessystem. Begrebet digital natives blev oprindeligt brugt af Prensky (2001) for at opfordre til forandringer i den måde vi tænker uddannelse. Han argumenterede for, at den nye generation af unge, der aldrig har levet i en verden uden internet eller mobiltelefoner, kræver nye kompetencer hos lærere, hvis de skal kunne lave relevant undervisning. Dette argument bliver ikke anfægtet i denne artikel. Derimod argumenterer jeg for, at det bliver problematisk, når digital natives bruges for at beskrive gruppen unge som en homogen størrelse. For at belyse denne problematik bruger jeg empirisk data fra tre kvalitative interviews, med unge omkring deres brug af mobiltelefonen. Min konklusion er todelt. For det første er deres brug af mobiltelefonen fortrinsvist en forlængelse og intensivering af allerede eksisterende relationer eller underholdningsaktiviteter – ikke helt nye og anderledes aktiviteter end andre generationer haft. Derudover har gruppen unge internt meget forskellige forudsætninger, præferencer og holdninger til mobiltelefonen. De har dermed ikke, i kontrast til digital natives narrativet, en række kompetencer eller know-how kun fordi de tilhører denne gruppe. Konklusionen bliver derfor, at digital natives bidrager til en unuanceret syn på de unge som gruppe, som ikke er hensigtsmæssig hverken for at afdække nødvendige forandringsprocesser i uddannelsessystemet eller deres egen læringspotentialer.

Referencer

- Ahn, J., og Jung, Y., (2016) "The common sense of dependence on smartphone: A comparison between digital natives and digital immigrants". **New Media & Society**. Vol. 18(7), pp. 1236–1256
- Bennett, S., Maton, K., Kervin, L., (2008) The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence. **British Journal of Educational Technology**. Vol. 39 (5) pp. 775–786
- Bryman, A. (2008) *Social Research Methods*. 5. Udgave. Oxford: Oxford University Press
- Correa, T., (2016) "Digital skills and social media use: how Internet skills are related to different types of Facebook use among 'digital natives'". **Information, Communication & Society**. Vol. 19, (8), pp. 1095–1107
- Danmarks Statistik (2016) **IT-anvendelse i befolkningen 2016**. Danmarks Statistik. Hentet fra: <http://www.dst.dk/da/Statistik/Publikationer/VisPub?cid=020737>.
- DiMaggio P og Hargittai E., (2001) "From the 'Digital Divide' to 'Digital Inequality': studying

Internet use as penetration increases". **Working paper series 15**. Princeton: Princeton University Center for Arts and Cultural Policy Studies.

Halkier, B., og Jensen, I. (2011) "Methodological challenges in using practice theory in consumption research: Examples from a study on handling nutritional contestations of food consumption". **Journal of Consumer Culture, Vol 11** (1), pp. 101-123.

Hargittai, E. (2010) "Digital Na(t)ives? Variation in Internet Skills and Uses among Members of the "Net Generation" " **Sociological Inquiry, Vol. 80** (1), pp. 92-113

Helmer, K. (2017) "En rigtig pædagog kan også 3D printe". **UCC Magasin**, s.14-15. Udgivet 19.02.2017. Tilgængelig via: <https://ucc.dk/magasin/nr-19-februar-2017> . Hentet 22.02.2017.

Jensen, I. (2013) **Grundbog i Kulturforståelse**. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Kvale, S. (2007). **Qualitative Research kit: Doing interviews**. London: SAGE

Meinke, M. (2017) "Danmark skal have guld i digital dannelse". **UCC Magasin**, s.4-5. Udgivet 19.02.2017. Tilgængelig via: <https://ucc.dk/magasin/nr-19-februar-2017> . Hentet 22.02.2017.

Nicolini, D. (2012) **Practice Theory, Work and Organization**. Oxford: Oxford University Press

Prensky, M. (2001) "Digital Natives, Digital Immigrants Part 1." **On the Horizon 9.5**, 1-6

Reckwitz, A. (2002) "Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing". **European Journal of Social Theory. Vol. 5**(2). Pp. 243-263

Schatzki, T. R., (2012) "A Primer on Practices: Theory and Research" i Higgs, J. et al (red) **Practice-Based Education: Perspectives and Strategies**. Rotterdam: Sense Publishers

Tapscott, D. (1997). "Growing up digital". **Information Week, (655)**, pp. 64-73.

UCC Magasin (2017) **Også de infødte har brug for digital dannelse**. Udgivet 19.02.2017. Tilgængelig via: <https://ucc.dk/magasin/nr-19-februar-2017> . Hentet 22.02.2017.

Warde, A (2005) "Consumption and Theories of Practice". **Journal of Consumer Culture, Vol. 5** (2), pp. 132-153.

Smartphones som værktøj for empowerment

- en undersøgelse af mobiltelefonens empowermentpotentiale for etniske minoritetskvinder i Danmark

Line Lind Mohr

Stud.mag i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet, København

Abstract

Artiklen behandler resultaterne fra en empirisk undersøgelse omhandlende empowermentpotentialet i relation til smartphones for etniske minoritetskvinder i Danmark. Det undersøges, hvordan samfundets medialisering – på både mikro- og makroniveau – kan bidrage til empowermentprocesser, med særligt fokus på udvikling af danskundskaber hos målgruppen, samt kontrol og styring af egen økonomi.

Introduktion

I et monokulturelt medieperspektiv har forståelsen af etniske minoriteter i høj grad været centreret omkring en udtalt kulturhomogen forståelseshorisont, hvor en grundlæggende deficitforståelse – sprogligt såvel som kulturelt – har præget tilgangen til danske borgere med etnisk minoritetsbaggrund (Horst 2004). Især etniske minoritetskvinder bliver ofte fremstillet – og dermed mødt af en forforståelse – som havende den svageste position på arbejdsmarkedet, være en byrde for velfærdssamfundet, være socialt isolerede samt ligge under for patriarkalske familieformer, hvor social kontrol og kvindeundertrykkelse finder sted (Albertsen 2013).

I forbindelse med samfundets transformering henimod en mere digitaliseret virkelighed, hvor langt størstedelen af borgerne er en del af forskellige digitale sociale netværk, er det interessant at undersøge, hvorledes nye digitale muligheder kan bidrage til lærings- og forandringsprocesser hos sociale grupper, der fortrinsvist opfattes som udsatte. Artiklen omhandler derfor mulighederne for at facilitere etniske minoritetskvinder i Danmarks empowermentprocesser – både sprogligt og kulturelt – i forbindelse med brug af smartphones.

Artiklen baseres på resultaterne af et kortvarigt feltarbejde udført i et aktions-netværk for etniske minoritetskvinder i Danmark. Empirien heri består dels af observationer, samt tre semi-strukturerede interviews – med en medieetnografisk vinkel - med kvinder i målgruppen. Erkendelsesinteressen i forbindelse med feltarbejdet har været at undersøge, hvorledes smartphones kan bidrage til empowerment af etniske minoritetskvinder i Danmark - med særligt fokus på sprogtilegnelse og økonomistyring.

I artiklen vil jeg først danne et overblik over feltet med hjælp af Stig Hjarvards (2009) begreb medialisering og relevant forskning om læringspotentialet heri for etniske minoriteter. Derefter vil jeg præsentere de metodologiske rammer, der har ligget til grund for undersøgelsens dataindsamling, efterfulgt af en diskussion af det centrale teoretiske begreb i undersøgelsen – empowerment. Afslutningsvis analyserer jeg de empiriske data med henblik på potentialet for empowerment i kvindernes brug af mobiltelefonen.

Samfundets medialisering og læringspotentialet for etniske minoriteter

Professor Stig Hjarvard fra Københavns Universitet benytter begrebet medialisering til at beskrive den digitale udvikling i samfundet, der har fundet sted gennem den sidste del af det 20. århundrede og som fortsat er i vækst. Medialisering af samfundet skal forstås som den proces, hvor samfundet i stigende grad underlægges og bliver afhængige af medierne og deres indbyggede logik. Medierne integreres således i de forskellige samfundsinstitutioner, med den konsekvens at den sociale interaktion indenfor og mellem institutioner – og i samfundet som helhed – kommer til at foregå gennem medierne. Ved mediernes logik skal forstås deres teknologiske og institutionelle virkemåder, der øver indflydelse på både sociale relationers karakter og funktion, idet den påvirker kommunikationens afsender, indhold og modtagere (Hjarvard 2009).

Hjarvard skelner i sin udlægning af medialisering som en samfundsproces mellem en direkte (stærk) og en indirekte (svag) form for medialisering, hvoraf den direkte medialisering er særlig interessant i forbindelse med denne undersøgelse. Ved den direkte medialisering er der tale om, at en aktivitet, der tidligere foregik ved en fysisk forankret lokation, flyttes til en medieplatform, hvorefter aktiviteten i fremtiden udføres gennem interaktion med mediet (Hjarvard 2009). Af eksempler på en sådan direkte medialisering af konkrete handlinger kan nævnes kommunikation med det offentlige Danmark, der i dag i høj grad foregår gennem interaktion med et medie som eksempelvis e-boks, netbank eller nem-id og bankforretninger, der udføres online. Hjarvard taler i den forbindelse om en virtualisering af samfundets institutioner, der bevirker at det enkelte individ kan tage del i forskellige samfundsinstitutioner uden at være fysisk tilstede (ibid.).

I et masterprojekt udarbejdet af Lucht, Knoke & Mortensen (2016), undersøges læringspotentialet i forbindelse med smartphone-medieret sprogundervisning. Formålet har været at undersøge, hvorledes flygtninge benytter smartphones – i projektet med fokus på app'en WhatsApp – til at kommunikere sproglige udfordringer og erfaringer internt flygtningene imellem på tværs af ikke-forbundne domæner. I masterprojektet er disse ikke-forbundne domæner udgjort af erhvervspraktik og sprogundervisning, der for flygtningene foregik i forskellige fysiske arenaer (Lucht, Knoke, & Mortensen 2016). Ideen med at benytte WhatsApp som læringsplatform har været at oprette grupper (op til 100 personer), hvor flygtningene internt kunne stille spørgsmål eller dele billeder af konkrete ting, som de ikke kendte begrebsliggørelsen af. Således kunne flygtningene støtte hinandens sprogudvikling, ligesom de kunne få hurtig sproglig hjælp i konkrete situationer, hvor det ikke ville være hensigtsmæssigt at udskyde betydningsafklaringen til en senere undervisningsgang (Lucht, Knoke, & Mortensen 2016).

Masterprojektets resultater viste, at smartphones kan benyttes som grænseobjekter i et læringsperspektiv forstået på den måde, at smartphones kan fungere som forbindelsesled mellem forskellige domæner. Således kunne flygtningene få omgående feedback eller peer respons på konkrete sproglige udfordringer tilknyttet praktik-domænet, i stedet for at vente på næste formaliserede undervisningsgang i undervisningsdomænet. Ligeledes blev de sproglige udfordringer delt med alle i gruppen, og læringspotentialet rakte således udover det enkelte individ (Lucht, Knoke, & Mortensen 2016).

Forskning på området, i relation til mediernes betydning for samfundet generelt og i et lærings- og forandringsperspektiv, tegner altså konturerne af en fremtid hvor digitale platforme, sociale medier og smartphone-medieret sprogundervisning kan komme til at spille en afgørende rolle i samfundets udvikling, herunder integration af etniske minoriteter.

Undersøgelsens metodiske ramme

Empirien, som artiklen baseres på, har karakter af et kort feltarbejde foretaget af en gruppe kandidatstuderende blandt deltagere i et aktions-netværk for etniske minoritetskvinde i Danmark. Informanterne er alle en del af et opkvalificeringsforløb, hvis formål er at styrke kvindernes kompetencer i forbindelse med erhvervsparathed, samt sproglige og sociale kompetencer.

I feltarbejdet har vi dels foretaget observationer i forbindelse med et ugentligt møde og derudover foretaget tre semi-strukturerede forskningsinterviews, med en medieetnografisk vinkel, blandt kvinder i undersøgelsens målgruppe. At interviewene var semi-strukturerede har den fordel, at interviewsituationen gøres mere fleksibel, således af vi undervejs kunne forfølge interessante vinkler, som de fremkom af informanternes italesættelse (Bryman 2008). En semi-struktureret interviewguide fungerede som udgangspunkt for interviewsituationen. Af de tre interviews er et interview foretaget på arabisk, og herefter oversat i forbindelse med transskribering. Et andet af interviewene er ikke optaget efter informantens ønske, men i stedet er det empiriske data herfra baseret på noter gjort under interviewet. Det sidste interview er foretaget på dansk og transskriberet fra en lydfil.

Vi valgte indledningsvis, inden vores indtræden i felten, at klarlægge vores forhåndsantagelser, idet vi ønskede at bevidstgøre disse i et forsøg på at opnå en højere transparens i forbindelse med vores feltarbejde. Ved at tydeliggøre disse forhåndsantagelser opnåede vi en mulighed for at forholde os kritisk til vores egne positioner, samt disses betydning i forbindelse med feltarbejdet (Gaskell & Bauer 2000).

Denne bevidstgørelse af vores forhåndsantagelser ledte os til en del etiske refleksioner i forbindelse med vores indtræden i felten. Således havde vi en forestilling om, at kvinderne ville være sårbare mennesker i sårbare positioner, og at de ligeledes ville have et udpræget ønske om at værne om deres privatliv. Alan Bryman (2008:118) nævner i den forbindelse fire punkter, man bør være særlig opmærksom på som forsker, når feltet, man undersøger, involverer mennesker. Disse fire er som følgende; 1) Sker der skade på deltagerne? 2) Mangler der informeret samtykke? 3) Sker der invasion af privatliv? 4) Er der bedrag involveret?

I forsøget på at imødegå disse retningslinjer understregede vi for deltagerne, at deltagelse var frivillig. Vi har desuden arbejdet med anonymiseringen af deltagerne, og der fremgår derfor ikke væsentlige oplysninger om dem i indeværende artikel. Respekten for deltagerens privatliv var udfordrende at arbejde med, da vores erkendelsesinteresser jo netop vedrørte deres private brug af smartphones. I stedet italesatte vi overfor informanterne, at de til enhver tid kunne afbryde interviewet eller undlade at besvare specifikke spørgsmål.

Informanterne er udvalgt efter det, Bryman betegner som bekvemmelighedssampling (Bryman 2008:183), der henviser til, at informanterne udvælges på baggrund af, hvem forskeren har adgang til i den pågældende målgruppe. Kontakten med kvinderne i dette aktions-netværk er således etableret gennem et gruppe-medlems bekendtskab fra tidligere beskæftigelse i det pågældende felt.

De observationer der er foretaget under det undersøgte aktiveringstilbuds ugentlige møde - der den pågældende torsdag omhandlede brugen af e-boks, nemID, netbank og e-mail - blev nedskrevet som feltnoter efter mødets afslutning. Vi valgte at nedskrive observationsnoter efter mødets afslutning, da vores deltagelse i mødet blandt andet var baseret på et ønske om at opbygge et tillidsforhold til kvinderne inden interviewene, og vi derfor ikke ville risikere at forstyrre denne relationsopbygning ved undervejs at være fokuseret på at nedskrive noter.

Dette har den betydning, at feltnoterne ikke kan anses som udpræget deskriptive, da de baseres på subjektive gengivelser af en situation løsrevet fra den oprindelige kontekst. I analysen har de tre semi-strukturerede interviews derfor fungeret som primær empiri, mens observationsstudierne er blevet benyttet som refleksionsgrundlag.

Hensigten med artiklen er at belyse etniske minoritetskvinders brug af mobiltelefonen fra et empowermentperspektiv. Artiklen skal dermed ses som et bidrag til en nuancering af forskningsfeltet på dette område. Undersøgelsen kan dermed, på linje med Kvaales (2007:126) begreb analytisk generaliserbarhed, kun generaliseres i forhold til lignende relevante situationer.

Empowermentbegrebet

I det følgende vil det teoretiske perspektiv, der er benyttet i analysen af smartphones bidrag til etniske minoritetskvinders empowermentprocesser, blive introduceret.

Empowerment kan beskrives som; ”processer hvorigennem underprivilegerede sociale grupper forbedrer deres evne til at skabe, overskue og kontrollere materielle, sociale, kulturelle og symbolske ressourcer”, (Bilfeldt, Andersen & Jørgensen 2012: 132). Empowermentbegrebet fokuserer altså på at udvikle myndiggørelse og kapacitetsopbygning - og derigennem handling – hos individer eller kollektive grupper, der anses for udsatte i samfundet. I empowermentbegrebet ligger der et implicit kritisk samfundsperspektiv, idet det antages, at en gruppe mennesker i samfundet har behov for en styrket position (ibid.)

Ofte opdeles empowermentbegrebet i mægtiggørelse og myndiggørelse – også betegnet den objektive og subjektive dimension af empowerment. Mægtiggørelse henviser til de forandringer af strukturer på samfunds-, institutions- og organisationsniveau, der bidrager til individers og fællesskabers faktiske muligheder for at skabe forandring. Myndiggørelse henviser omvendt til udviklingen af aktørers evne og kapacitet til at udnytte de etablerede muligheder for at skabe positiv forandring. Empowermentbaserede forandringsprocesser har dermed to ben; 1) ændringer i det objektive mulighedsrum og 2) udvikling af aktørers subjektive kapacitet til at udnytte dette ændrede objektive mulighedsrum til at skabe positiv forandring (Bilfeldt, Andersen & Jørgensen 2012: 132).

Der skelnes endvidere mellem vertikal og horisontal empowerment. Ved vertikal empowerment fokuseres der på at styrke sociale grupper og lokalsamfund i forhold til økonomiske og politiske magtcentre, ligesom der arbejdes med transformering af overordnede diskurser og tænkemåder. Ved vertikal empowerment styrkes magtpositioner således opadtil og udadtil i forhold til målgruppen (Bilfeldt, Andersen & Jørgensen 2012: 133). Ved horisontal empowerment er der derimod tale om etablering og styrkelse af netværk indadtil og nedadtil mellem aktører på samme niveau (ibid.).

Empowermentprocesser og sprogtilgængelse

En vigtig del af kompetenceudviklingen i aktions-netværket bestod i udviklingen af kvindernes danskundskaber og kvinderne, der deltog i undersøgelsen, havde også sproglige udfordringer. I det følgende vil der derfor blive præsenteret uddrag fra resultaterne af undersøgelsen, hvor empowermentprocesser i relation til kvindernes sprogudvikling kunne identificeres.

Et eksempel på en empowermentproces, med potentiale for at styrke kvindernes danskundskaber, var en kvindes medlemskab af en facebookgruppe, hvor en mandlig syrisk flygtning underviste i dansk, med primært fokus på grammatik – denne undervisning foregik på både kurdisk og arabisk. Et sådan digitalt baseret initiativ kan betragtes som en horisontal empowermentproces, hvor der etableres netværk indadtil i den pågældende gruppe. Således er det

aktører indenfor gruppen, der etablerer muligheden for objektiv empowerment på gruppens vegne, og det er efterfølgende afgørende, om det enkelte individ kan mobilisere den nødvendige subjektive empowerment for at indgå i processen. Kendetegnende for en horisontal empowermentproces er overvindelse af apati og tillids- og netværksopbygning. I dette tilfælde var der tale om en informant, der havde opholdt sig i Danmark i mere end 20 år, men med begrænsede dansk kundskaber trods formaliseret undervisning. Interviewet blev udført på arabisk - og alligevel var hun engageret i en facebookgruppe, hvor der blev undervist i dansk. Om underviserens videoer udtalte hun;

”det er en flygtning fra Syrien, der har lært det danske sprog. Og nu lærer han alle andre, hvor han underviser på kurdisk og arabisk. Han underviser i grammatik og der er mange der bruger hans videoer, de er virkelig gode”

I dette tilfælde har den syriske flygtning, der har lært det danske sprog, formået at etablere et objektivt mulighedsrum – i form af en Facebook-baseret undervisningsplatform - der matcher denne kvindes subjektive kapacitet til at indgå i en positiv forandringsproces omkring hendes sprogudvikling.

De to andre kvinder beskriver også begge, hvordan deres smartphones hjælper dem i udviklingen af dansk kundskaber. Den ene fortæller, hvordan det hjælper hende at se dansk TV og film, eller engelsksprogede film med danske undertekster. I dette tilfælde giver adgangen til en smartphone kvinden mulighed for at udnytte det objektive mulighedsrum, der ligger i adgangen til film og TV på andetsproget. Kvinden foretrækker dog primært indiske eller pakistanske film, hvilket indikerer, at hendes subjektive kapacitet stadig er rettet mod oprindelsesproget.

I den tredje kvindes tilfælde er der tale om vertikale empowermentstrategier i udviklingen af hendes sprogkundskaber. Denne informant er ordblind - noget hun først fandt ud af, da hun begyndte i sprogskole i Danmark. I den forbindelse har hun brug for hjælp til både at læse og skrive, og hun fortæller, at hun oftest må spørge sin søn om hjælp til at læse breve eller kommentarer på Facebook. Hun har i relation til denne problematik fået udleveret nogle CD'er med hjælpeprogrammer til ordblinde, der kan foreslå ord baseret på nogle enkelte bogstaver i ordet. Det objektive mulighedsrum der her stilles til rådighed kræver, at brugeren fysisk befinder sig i nærheden af en CD-afspiller. Det matcher derfor ikke kvindes subjektive kapacitet, idet hun har brug for en forhåndenværende mulighed for sproglig støtte i sin hverdag, hvis det skal forbedre hendes muligheder for empowerment i forhold til udviklingen af dansk kundskaber.

Empowermentprocesser og økonomistyring

Informanterne, der deltog i undersøgelsen, havde alle nemID, e-boks og netbank. To af informanterne udtrykte desuden stor tilfredshed med muligheden for, nemt og enkelt, at kunne tjekke op på deres økonomi. En af kvinderne svarede således på spørgsmålet til, hvordan hun brugte sin smartphone i løbet af 24 timer,

”Når alarmerne ringer og hun er vågnet, er det første hun gør på sin telefon at tjekke sin konto for hvor mange penge hun har tilbage, og tjekke op på om regninger, der skulle betales, er blevet betalt”

I dette tilfælde er der tale om, at der er blevet etableret nogle vertikale empowermentprocesser, der gør det muligt for denne kvinde på egen hånd at kontrollere hendes økonomi igennem

brug af smartphones. Med tanke for det deficitblik, der netop har præget tilgangen til etniske minoritetskvinder i Danmark, hvor det blandt andet antages, at kvinderne ligger under for patriarkalske familiestrukturer, kan en selvstændiggørelse i forhold til kontrol af egen økonomi næppe overvurderes. For at kunne indgå i processen er kvindens subjektive kapacitet dog nødt til at indeholde en række elementer, herunder kendskab til brug af nemID, bankens software-system og telefonens tekniske egenskaber. For at tydeliggøre vigtigheden af empowerment for kvinderne i relation til økonomistyring, kan en observation fra feltarbejdet, i forbindelse med det ugentlige torsdagsmøde i aktions-netværket, danne refleksionsgrundlag. I forbindelse med socialrådgiveren tilknyttet netværkets gennemgangen af brugen af nemID, e-boks osv., blev kvinderne kollektivt spurgt ind til, hvem af dem der havde et nemID og om de var i stand til at benytte det. I den forbindelse fortalte en af kvinderne, at hun havde et nemID, men ikke vidste hvordan hun skulle bruge det. Hendes mand kunne finde ud af det, men var ikke interesseret i at lære hende det. I dette tilfælde er der tale om, at der gennem vertikale empowermentprocesser stilles et objektivt mulighedsrum for økonomistyring til rådighed for kvinden – i kraft af en medialisering af bankforretningers strukturer - men at kvinden ikke er udstyret med den fornødne subjektive kapacitet til at deltage i denne empowermentproces. For at denne kvinde kan opnå myndiggørelse i forhold til egen økonomi, er det derfor nødvendigt at kvalificere hendes subjektive kapacitet, således at hun kan blive i stand til at benytte de funktioner, netbank og nemID tilbyder i relation til dette.

Afrunding

Samfundets gennemgående medialisering tilbyder en række muligheder for empowerment i forhold til målgruppen; etniske minoritetskvinder i Danmark. Smartphones, som adgang til digitale platforme, har den fordel, at de er i kraftig vækst i forhold til udbredelse, ligesom de er mobile enheder, der kan medbringes overalt. Disse funktionaliteter ved smartphones er yderst relevante i relation til potentialet for empowerment i forhold til målgruppen. I relation til kvindernes udvikling af dansk kundskaber lader det til, at facilitering af horisontale empowermentprocesser – hvor det er medlemmer af samme sociale gruppe, der etablerer objektive mulighedsrum – har en gavnlige effekt. Yderligere forskning i hvordan sådanne horisontale empowermentprocesser kan understøttes, kan derfor være relevant. I forbindelse med empowerment i forhold til økonomistyring viser de vertikale empowermentprocesser – herunder adgangen til eksempelvis netbank – sig gavnlige for målgruppen. Dog ses der tegn på, at der bør arbejdes med at styrke målgruppens subjektive kapacitet i forhold til at indtræde i disse empowermentprocesser.

Referencer

- Albertsen, A. Bech. (2013). Velfærdsfortællinger med eller uden slør – om fortællinger om velfærdsstat, etnicitet og køn. I: **European Journal of Scandinavian Studies** (årg. 43, hft. 2, 01-2013, s. 235-244), Berlin: De Gruyter.
- Bryman, A. (2008). **Social Research Methods**. (3. udgave) Oxford: Oxford University Press
- Bauer, M.W. & Gaskell, G. (2000) Towards Public Accountability: Beyond Sampling, Reliability and Validity. I: M. W. Bauer & G. Gaskell. (2000) (red), **Qualitative Researching with Text, Image and Sound: A Practical Handbook**. London: Sage.
- Bilfeldt, A., Andersen, J. & Jørgensen, M.S. (2012). Empowerment og aktionsforskning. I: (red.) (2012), **Refleksiv praksis: Forskning i forandring**. (1. udgave, s. 129-153). Aalborg. Aalborg Universitetsforlag. (serie om Lærings- og forandrings- og organisationsudviklingsprocesser/Series of Transformational Studies; Nr. 1, Vol. 1)

- Gaskell, G. (2000), Individual and Group Interviewing. I: Bauer, M. W. & Gaskell, G. (red), **Qualitative Researching with Text, Image and Sound: A Practical Handbook**. London: Sage.
- Gholamian, J., & Jensen, I. (2014). **Fra multikulturalisme til transkulturalisme**. I: A. Bilfeldt, I.
- Hjarvard, S. (2009). **Samfundets medialisering. En teori om mediernes forandring af samfund og kultur**. Lokaliseret d. 27. februar 2017 på World Wide Web: <http://www.nordicom.gu.se>
- Horst, C. (2004). Kulturmødet: Norm og acceptabilitet; Kan det flerkulturelle inkorporeres i den nationale danske dannelse?. I: (red.) C. Horst & K. Lund (2004), **Norm og acceptabilitet : sproglige og kulturelle forskelligheder i det flerkulturelle samfund**. København. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag
- Bilfeldt, A., Jensen, I., & Andersen, J. (red.) (2014). Rettigheder, empowerment og læring. (1 udg.) Aalborg: Aalborg Universitetsforlag. (Serie om Lærings-, forandrings- og organisationsudviklingsprocesser/Series in Transformational Studies).
- Kvale, S. (2007). **Qualitative Research kit: Doing interviews**. London: SAGE
- Lucht, M., Knoke, G. E. & Mortensen, K. R. (2016). **Smartphone-medieret sprogundervisning af nyankomne flygtninge i praktik**. (Masterprojekt, Master i IKT og Læring). Aalborg. Aalborg Universitet; Det Digitale Projektbibliotek. Lokaliseret d. 28. februar på World Wide Web: <http://projekter.aau.dk>

”Det er ikke i medarbejdernes interesse at sidde her i dag”

- et spændingsfelt af kulturelle logikker i strategiarbejde

Britta Møller

Stud.mag i Læring og forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

Abstract

Med udgangspunkt i en sundhedsforvaltning i en større dansk kommune undersøger artiklen, hvordan mødet mellem kulturelle logikker hos medarbejdere og strategiafdeling påvirker arbejdet med at implementere en strategi. Analysen tager afsæt i Hasses (2011) kulturforståelse og Ellströms (2012) definition produktionens og udviklingens logik i organisatorisk læringskultur.

Indledning

Det er ikke bare at ville noget med nogen! Implementering af strategier viser sig ofte at være en vanskelig sag. Undersøgelser¹¹ viser, at 60-80 % ikke lykkes med at opnå de mål og levere den performance, som er fastlagt i virksomhedernes strategier (Pedersen & Arlbjörn, 2011, s. 35). Et review over forskning i strategiarbejde viser, at der er et ensidigt fokus på strategiformulering og -indhold frem for strategiimplementering (Pedersen & Arlbjörn, 2011, s. 36). Denne problemstilling har vakt min nysgerrighed for, hvordan organisationer lykkes med at implementere strategier, således at processen i højere grad formår at udspringe af en kompleksitet blandt organisationens medlemmer.

Denne artikel er baseret på en empirisk undersøgelse foretaget over to semestre i en sundhedsforvaltning i en større dansk kommune med fokus på forvaltningens strategi. I undersøgelsens kvalitative interviews foretaget på 7. semester med social- og sundhedshjælpere, ledere og strategiafdeling tegnede sig et billede af kulturelle forskelle mellem medarbejdere og strategiafdeling i, hvad der tildeles betydning og som motiverer til handling i forhold til strategien. Dette vakte en nysgerrighed på, **hvordan mødet mellem de kulturelle logikker på medarbejder- og strateginiveau i påvirkede arbejdet med strategien i sundhedsforvaltningen?**

Kulturanalyse som metode

Da fokus for det modul, *Læring i multikulturelle kontekster*, på kandidatuddannelsen i Læring og Forandringsprocesser, som artiklen knytter an til, indebærer feltarbejde som metode, var det nærliggende at få stillet denne nysgerrighed gennem et feltarbejde i sundhedsforvaltningen. Det ville give mig mulighed for bevæge mig fra at 'høre' om arbejdet med strategien gennem interviews på 7. semester til at 'erfare' de handlinger, der realiserer arbejdet med strategien – gennem iagttagelser af konkrete møder på 8 semester. Jeg valgte at afgrænse mit feltarbejde til at udgøre deltagerobservation.

Det blev muligt for mig at deltage i:

---

¹¹ Kaplan & Norton (2008), Mankins & Steele (2005) i Pedersen og Arlbjörn 2011.

- To tværfaglige møder á en times varighed. Her deltog 15-16 deltagere bestående af hjælpere, assistenter, ergoterapeut, fysioterapeut og sygeplejerske, to ledere og en borgerkonsulent. Disse møder blev fulgt af en uformel samtale med en leder, samt uformel snak i frokoststuen med hjælpere og assistenter.
- Et to timers strategimøde i en demensplejegruppe, hvor en strategikonsulent skulle holde oplæg og proces om strategien med en tværfaglig personalegruppe med 16 deltagere bestående af hjælpere, assistenter, ergoterapeut, fysioterapeut, sygeplejerske og teamleder. Dette møde blev fulgt af en uformel samtale med lederen og konsulenten.

Som forberedelse til feltarbejdet foretog jeg to analytiske greb. For det første nedskrev jeg de forforståelser, jeg gjorde mig om det empiriske felt i den grad, jeg var i stand til. Disse forforståelser udspringer af de forbindelser, som jeg i forvejen har til feltet – gennem mødet med feltet i 7.semesterprojektet, gennem tidligere vikariansættelse i hjemmeplejen og ikke mindst gennem den mediedækning, som området har fået de senere år. Ved at skærpe kendskabet til mine egne grænsedragninger, hvor visse elementer ubemærket bekræftes og andre ekskluderes, vil jeg opøve min kulturelle læsefærdighed. (Hasse, 2011, s. 15-17).

Deltagerobservation karakteriseres som ustruktureret, da det foregår i det empiriske felts naturlige rammer og med en forholdsvis åben observationsguide (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 48). Jeg valgte som et andet analytisk greb at udarbejde en observationsguide. Den tager afsæt i Batesons 'kontekstmarkører' - tid, sted, relationer, indhold (Olsen, 2005, s. 3) kombineret med Hasses begreber kulturmarkører, artefakter (Hasse, 2011, s. 149).

Iagttagelsesspørgsmålene satte bl.a. fokus på, hvad aktørerne talte om, hvad de ikke talte om, hvem der talte og hvem, der ikke talte. At indtage et teoretisk perspektiv på et tidligt stadie, vil skabe specifikke opmærksomhedsfelter i det empiriske felt og kunne komme til at spærre for, at feltet overrasker med uventede nuancer. Derfor krævede det en stor opmærksomhed fra min side også at lægge mærke til de tegn, der ikke passede ind i det analytiske felt. Hasse beskriver dette som de forbløffende læreprocesser, der kan skabe adgang til at lære nye forbindelser (Hasse, 2011, s. 175). For at skabe rum til det uventede lod jeg observationsguiden adskille det at 'se', 'tænke', 'undre'. Dette betød, at jeg havde et sted at 'gøre af det', når der dukkede begyndende analyse op undervejs i deltagerobservationen – og at jeg havde et greb til at sikre, at min iagttagelse blev sansende og ikke tænkt eller vurderende.

Kulturforståelsen, som denne artikel beror sig på tager afsæt i Hasse (2011). I et kort teoretisk afsnit vil teorien blive operationaliseret i en række analysebærende begreber, som efterfølgende holdes op for udvalgte pointer i empirien. Til en udvidet forståelse af begrebet 'handleviden' inddrager jeg Schön (2012) med hans begreb om 'viden-i-handling'. For at anskueliggøre det spændingsfelt, som træder frem i kulturen mellem medarbejder- og strateginiveau inddrages Ellström (2012) med hans forståelse af læring mellem udviklingslogik og produktionslogik.

Kultur som læreproces

"Kultur er en kraft, der virker gennem klynger af lærte forbindelser, der dannes, mens vi handler og skaber nye kulturelle forbindelser" (Hasse, 2011, s. 31-32).

Således lyder antropolog og professor Cathrine Hasses definition af kultur. Gennem de kulturelle forbindelser skabes kontinuerligt nye tilblivelsesmuligheder for mennesket og kulturen, når mennesker, ord og materialiteter tillægges betydning gennem inklusion og eksklusion. Dermed er kulturen konstant i bevægelse. Der knyttes kontinuerligt forbindelser mellem betydning og materialitet i det sociale rum (Hasse, 2011, s. 69). Kultur ikke som **noget vi har**

(et funktionalistisk kulturbegreb), **noget vi er** (et fortolket symbolsk kulturbegreb) eller **noget vi skriver** (et dekonstrueret kulturbegreb). Det ontologiske perspektiv i denne artikel er, at kultur er **noget vi gør** (Hasse, 2011, s. 35). Der sker ud fra en handleviden, der er blevet kropsligt sedimenteret og selvfølgegjort gennem kulturelle læreprocesser. De skaber og organiserer over tid nye forbindelser ml. genstandsartefakter, handlinger og kolleger (Hasse, 2011, s. 260).

Dernæst træder det epistemologiske spørgsmål frem om, hvordan man får adgang til viden om de kulturelle forbindelser. Hasse beskriver, at det bliver muligt ved at opsøge og deltage i de kulturelle læreprocesser, for på den måde at blive en aktiv medskaber af den viden, som gøres til genstand for analyse (Hasse, 2011, s. 26). Denne viden er præget af aktørernes sociale udpegning af kulturmarkører, som træder frem som legitime og meningsfulde i felten. Hasse bruger begrebet 'handleviden', hvilket minder om Schöns begreb 'viden-i-handling'. Det er en viden, der ligger kropsligt indlejret, som en know-how, der afslører sig i intelligente handlinger (Schön, 2012, s. 345). Den gør aktørerne i stand til at handle uden at tænke over det, i en proces mellem genkendelse, beslutning og justering.

Hasse opgiver med sit kritisk realistiske perspektiv det logisk empiriske rationale om at kunne beskrive verden 'som den er' (Hasse, 2011, s. 280). Det epistemologiske afsæt er, at viden er mulig gennem fortolkning. Denne artikels sigte med kulturanalysen er dog ikke at komme 'ind bag facaden' af de subjektive oplevelser, følelser og motiver, men nærmere at undersøge de mønstre af italesættelser omkring de kulturelle forbindelser og de opmærksomhedsfelter, som åbner sig med dette. Det er de kulturelle forbindelser, der udgør den mindste analyseenhed. Dermed ligger artiklens metateoretiske felt i et univers mellem kritisk realisme og socialkonstruktivismens fokus på mønstre og strukturer i det sociale felt.

Figur 1 samler det analytiske felts iagttagelsesbærende kulturbegreber. I det følgende vil pointer fra det empiriske felt blive analyseret i denne forståelse.

Figur 1. Definition af begreber til operationalisering af kulturteorien (Baseret på Hasse, 2011)	
Forbindelse ml. betydning og materialitet	Skaber bestemte opmærksomhedsfelter, tolkningsrammer og handlingsmuligheder
Artefakter	Indlejret erfaringer og betydning i materialiteter, der skal læres af deltagerne gennem social udpegning
Social udpegning	Artefakter som forskelle, der gør en forskel tillægges betydning af de mere erfarne i organisationen
Kulturelle læreprocesser	Når vi deltager og handler i et socialt felt, lærer vi de betydningbærende forbindelser
Grænsedragning – inklusion og eksklusion	Ikke alt kan tillægges betydning og ikke alle tillægger den samme betydning
Handleviden	Er kropsligt sedimenteret selvfølgelig
Kulturel læsefærdighed	Opøves ved at lære nye forbløffende betydninger gennem social udpegning og egen grænsedragning med de implicitte komparationer

Empirien set i Hasses Kulturforståelse

Strategien som materialitet, der skal forbindes med betydning

Strategien står som materialitet, der af organisationens deltagere skal forbindes med betydning. Denne betydningsdannelse vil ske i forhold til de allerede eksisterende kulturelle forbindelser mellem materialiteter og betydning på de organisatoriske niveauer. De forskellige kulturelle kontekster hos medarbejderne og hos strategiafdelingen vil definere strategien og dens udfordringer til praksis helt forskelligt. Hvad der virker helt logisk i strategiafdelingen, kan skabe kaos og usikkerhed hos medarbejderne. I en pause under 'Strategimødet' i demensafdelingen spørger jeg en medarbejder, om de har arbejdet med strategien på denne måde før. Hun bekræfter, at det har de gjort mange gange. Alligevel virker medarbejderne fremmede over for strategien. Det er svært for dem at koble deres praksis til strategien med eksempler fra arbejdet med borgerne.

"Det er ikke i medarbejdernes interesse at sidde her i dag". Denne udtalelse fra lederen efter 'strategimødet' bliver en markant markør i undersøgelsen. Den bekræfter min egen fornemmelse under mødet. Medarbejderne virker ikke til at skabe forbindelse til at arbejde med strategien på den måde. De kommer dryssende til mødet. Et par stykker ved ikke, at de skal deltage i mødet. Der går 40 minutter, før alle er samlet omkring bordet. Det første pakker sammen og går uden kommentar 10 min, før mødet slutter. Det kan virke som mangel på respekt for tiden eller for lederen, hvilket hun selv vurderer det til. Men det kan også handle om en oplevelse af en manglende forbindelse til strategien, eller måske en negativ forbindelse. Der kan være skabt en betydning, hvor strategien som artefakt er knyttet til ligegyldighed, til afstand, til manglende relevans. Strategien synes at være ekskluderet som kulturel artefakt. Den giver ikke mening ind i deres tolkningsrammer.

Det teknisk rationelle som kulturmarkør

Til det tværfaglige møde indgår kategoriseringen af borgeren i en afklaring af indsatsen. "Er han i 'Rehab' eller kompenserende ydelser". "Har han et modul '5', '10', '20'". "Hvad siger ydelseskataloget?". "Hvad siger hverdagsplanen?". Disse teknisk rationelle begreber fremstår som væsentlige kulturmarkører, der afgør medarbejdernes sprogbrug, forståelse af borgeren og valg af handlinger. Til mødet virker borgerkonsulenten til at sidde som en stærk kulturmarkør, der kan afgøre om kategoriseringen skal revideres. Der er brug for medarbejdernes evne til at beskrive og dokumentere, i hvilken grad borgeren lever op til de kategorier, som ydelseskataloget indeholder. Der er ikke brug for medarbejdernes vurderings- og refleksions-evne jf. en udtalelse fra borgerkonsulenten "Vi skal ikke diskutere, hvad der skal til. Det beskriver kataloget".

Den sedimenterede og selvfølgelige handleviden

"Jeg ved det ikke. Jeg kan simpelthen ikke svare på det. Jeg synes ikke at jeg gør noget anderledes", svarer en hjælper, da konsulenten spørger om, hvad hun gør, når noget lykkes for hende. Medarbejderen har vanskeligt ved at sætte ord på sin praksis. Refleksionen er bundet til konkrete forhold i forhold til den konkrete borger.

Det er muligt, at særligt social- og sundhedshjælpernes korte uddannelse spiller en vigtig rolle, da de ikke som fagprofession har velopbygget fagsprog at betjene sig af med sig. Samtidig udfordres medarbejderne af, at deres 'handleviden' ligger som en tavs viden, der er implicit i deres handlinger. Så når medarbejderne siger "Det aner jeg ikke", så er der noget om det. At

sætte ord på handlingerne vil altid være en analytisk konstruktion, som der skal et sprog til at kunne skabe og et fællesskab til at tillægge betydning. Til det tværfaglige møde sættes der et flag ved en afsluttet succesfuld rehabilitering. De taler sammen om at huske at fejre sine succeser. Men de taler ikke om, hvad der gjorde succesen. ”Hvordan knækker man koden”, spørger lederen. Spørgsmålet er, hvordan kan man opøve et fagligt sprog, således at medarbejderne bedre kan sætte ord på deres faglighed. Det kræver et rum til at udforske de konkrete selvfølgelige forbindelser mellem materialiteter og betydning i medarbejdernes arbejde. Det kræver kulturel læsefærdighed.

Diskussion: Kulturel læsefærdighed som kulturelt beredskab

Den kulturelle læsefærdighed handler om at lære nye forbløffende betydninger gennem social udpegning og egen grænsedragning med implicite komparationer (Hasse, 2011). Det er ikke kun den nyankomne eller forskeren, der har brug for kulturel læsefærdighed – også medarbejderen, lederen, konsulenten og strategiafdelingen kan med fordel opøve den kulturelle læsefærdighed, for at forsøge at komme bag om de implicite forbindelser, der giver mening i hverdagslivet. Handleviden er indlejret i en socialt og institutionelt strukturerende tolkningsramme med værdier, præferencer og normer, der deles af et fællesskab af praktikere (Schön, 2012). Derfor er der altså tale om, at den kulturelle læsefærdighed skal opøves i et praksisfællesskab, som et kulturelt beredskab. Den kulturelle læsefærdighed blandt medarbejdere og strategiafdeling afhænger blandt andre forhold af, hvilke betingelser for kulturelle læringsprocesser, der dominerer sundhedsforvaltningen på de forskellige niveauer.

Læring mellem produktions- og udviklingslogik

Den svenske professor i læring og innovation i arbejdslivet Per-Erik Ellström skelner mellem læring i et **tilpasningsorienteret** og et **udviklingsorienteret** perspektiv (Ellström 2012). Han pointerer, at disse perspektiver kan opfattes som ekstremerne i et kontinuum, hvor imellem der træder en række læringsformer frem (Ellström, 2012, s. 469). Der er tale om sameksisterende og komplementerende læringsaspekter, der kobler sig til to organisationslogikker: Produktionens og udviklingens logik. Begreberne kan fortælle noget om, hvilken type læring, der dominerer og de betingelser, der er for læring i en konkret organisation (Ellström, 2012, s. 470).

I **produktionens logik** er der fokus på den tilpasningsorienterede læring, der skal sikre stabilitet og ensartethed gennem standardisering og rutinemæssige handlinger. Medarbejderne skal arbejde på at undgå fejl og at reducere variation, så praksis kan fungere effektivt med en kortsigtet produktivitet for øje. Den nyansatte skal tilegne sig praksisfeltets koder og lære sig ’best practice’.

I **udviklingens logik** er der fokus på den udviklingsorienterede læring, hvor alternativ tænkning og kritisk refleksion skal motivere til udforskning og afprøvning. Medarbejderne skal være villige til at løbe risici, eksperimentere og turde lave fejl. Variation og mangfoldighed skal øges, så der sikres langsigtet udvikling.

I figur 2 gives et overblik over organisationslogikkerne. Disse vil i den efterfølgende analyse blive reflekteret ind i den organisatoriske kontekst i sundhedsforvaltningen.

Produktionens logik	Udviklingens logik
Tilpasningsorienteret	Udviklingsorienteret
Effektivitet	Kritisk refleksion
Fokus på best practice	Fokus på udforskning, afprøvning
Ensartethed	Mangfoldighed
Standardisering	Refleksion over handling, konsekvens
Stabilitet og sikkerhed	Risikovillighed og tolerance for fejl
Rutine handlinger	Refleksive handlinger
Tilegne sig koden	Kollektive eksperimenter
Reducere variation	Forøge variation
Kortsigtet produktivitet	Langsigtet udvikling

Empirien set i Ellströms organisationslogikker

Tegn på produktionens logik på medarbejderniveau

Reproduktion af løsninger, der virker. Til det tværfaglige møde oplever jeg, at deltagerne udveksler synspunkter omkring de borgere, som er sat på dagsordenen. Der er fokus på at placere opgaverne hos de rette fagfolk i samarbejdet. Der skabes ikke en undersøgelse af perspektiver i det kollegiale netværk om den rette indsats. Det er kategorisering/standardisering, der er i fokus. Det betyder, at beskrivelser af borgernes behov og en passende indsats kommer til at fremstå som en reproduktion af tidligere løsninger, der plejer at virke og ikke som en kreativ problemløsningsproces med mulighed for kritisk refleksion, der kan kvalificere opgaveløsningen. Det taler ind i produktionens logik, hvor der er fokus på 'best practice' og rutinehandlinger, der kan sikre stabilitet og effektivitet.

Er konsensus målet? Til strategimødet bliver medarbejderne i små grupper bedt af konsulentten om at give point til, i hvilken grad de i det daglige arbejde oplever at arbejde med en af strategiens ledetråde. En gruppe giver 8 ud af 10 og en anden gruppe 2 ud af 10. Den efterfølgende snak handler om, at de ikke er enige. Uenigheden bliver ikke brugt som en kreativ katalysator til at få øje på forskellige perspektiver på opgaveløsningen. Det tyder på en produktionslogik, hvor det handler om at reducere variation og skabe ensartethed.

Undgå fejl? Til det tværfaglige møde diskuteres forståelsen af begrebet UTH – Utilsigtede Hændelser. Der ytres forskellige opfattelser. Hjælperne vurderer, at begrebet skal bruges, når de ansatte er involveret i hændelser, der kan registreres som 'fejl'. Altså i en produktionslogik, som en dokumentation, kontrolmekanisme, minimering af fejl. En leder har det synspunkt, at det handler om at blive klogere, når sker noget, der kunne være undgået, også når de ansatte ikke er involveret, fx hvorfor en borger er faldet.

Tegn på udviklingens logik på strategifdelingsniveau

Oversætte strategien, så praksis udvikles. Konsulentten repræsenterer på strategimødet strategifdelingen. Hun fortæller, at hun er sendt ud i 'praksis' for at oversætte, formidle og 'processe' strategien med spørgsmålet om, hvordan strategien oversættes til medarbejdernes daglige arbejde, så den kommer tættere på praksis. Strategimødet bærer præg af, at medarbejderne skal reflektere over strategien og komme med eksempler fra deres hverdagsliv. Fokus er på at udvikle praksis og arbejde med, at medarbejdernes refleksion og læring.

Læringsdesign på vej mod en læringskultur. Konsulenten afholder mødet på foranledning af lederen. Hun tilbyder hende i den uformelle samtale at hjælpe med at udforme et læringsdesign for, hvad hun kalder kompetenceudviklingen af medarbejderne. Hendes opgave er at bidrage til at udvikle en læringskultur og lære ledere at lære medarbejdere at lære.

Metodekritik

Det er vigtigt at bevare en ydmyghed over for analysen og pointerne, som frembringes i artiklen. For det første beror feltarbejdet på et kortvarigt forløb i felten. Den tid, jeg har haft til rådighed til at lære de lokale kulturelle forbindelser er begrænset. For det andet er min deltagelse præget af, at jeg med undtagelse af de uformelle samtaler udelukkende havde adgang til en position som observatør. I de uformelle samtaler med ledere, mødefacilitator og konsulent delte jeg nogle af mine iagttagelser. Det blev i begge tilfælde gensidigt berigende samtaler, hvor jeg oplevede, at jeg gjorde en produktiv forskel. Den samme forbindelse oplevede jeg ikke til medarbejderne. De skyndte sig alle gange ud af rummet, og gik ikke i dialog med mig. Det er ikke til at vide om min tilstedeværelse har været negativt forskelsskabende for dem. Det må tages i betragtning, at min adgang til feltet var igennem leder og konsulent, og at jeg for dem jeg legitimt deltagende, mens medarbejderne ikke havde valgt min deltagelse.

Analysen i rapporten er lagt med fokus på kategorien 'medarbejder'. Det er formentlig ikke en rimelige kategorisering at skære alle medarbejdere over en kam, da de ikke tilhører én gruppe, men flere grupper fx i kraft af deres forskellige stillingsprofiler. Kategoriseringen kan derfor problematiseres som analytisk.

Konklusion

I min undersøgelse af, hvordan mødet mellem de to kulturelle logikker på medarbejderniveau og strategiafdelingsniveau i sundhedsforvaltningen påvirker arbejdet med strategien kan jeg konkludere følgende. Mødet mellem medarbejderniveau og strategiafdelingsniveau kan beskrives som mødet mellem produktionens logik hos medarbejderne, hvor effektivitet, stabilitet, ensretning, nulfejl er vigtige værdier og udviklings logik i strategiafdelingen, hvor læring, refleksion, muligheden for at tage fejl og eksperimentere er vigtige værdier. Hos medarbejderne er kerneopgaven driften med den daglige omsorg for borgeren og i strategiafdelingen er kerneopgaven udviklingen af organisationens kvalificering og effektivitet.

Strategiafdelingens sigte med strategien er at skabe en højere grad af udviklingslogik hos medarbejderne, således at der opbygges en læringskultur med refleksivitet og læring. Det virker dog ikke til, at medarbejderne har skabt forbindelse til at arbejde med strategien på den måde, som strategiafdelingen lægger op til. Selvom strategiafdelingen er præget af udvikling, refleksiv tænkning og udforskning, ligger den teknisk rationelle logik med effektivitet, standardisering og ensretning, som en underliggende og konstituerende tone under deres arbejde. Der slår igennem i kategoriseringen på medarbejderniveau og kommer til at reproducere produktionens logik. Og det virker endnu til at kategorisering, ydelser og hverdagsplan står som stærkere kulturelle markører end læring, refleksion og udforskning. Det kunne tale for at opøve organisationens kulturelle læsefærdighed på alle niveauer af organisationen.

Perspektivering

Flere steder støder kategoriseringen af borgeren sammen med mennesket! Ydelserne, bevilningerne, hverdagsplanen sætter grænser for medarbejdernes mulighed for at 'gribe chancen'

og handle på nye måder. Det rejser det interessante spørgsmål om, hvilken betydning kategorisering og regelstyring har på medarbejdernes kreativitet og mulighed for at skabe kreative og innovative løsninger i arbejdet? Og hvordan kan man støtte og udvikle medarbejdernes kreative potentiale, så de i højere grad medvirker til at skabe innovative løsninger?

Referencer

- Ellström, P. (2012). Læring i spændingsfeltet mellem produktionens logik og udviklingens logik. I: Illeris, K. 49 tekster om læring. Samfundslitteratur
- Hasse, C. (2011). Kulturanalyse i organisationer. Begreber, metoder og forbløffende læreprocesser. Samfundslitteratur
- Kristiansen, K. & Krogstrup, H. K. (1999): Når deltagende observation bliver til data i en forskningsproces. I: Kristiansen, K. & Krogstrup, H.K. Deltagende Observation – introduktion til en forskningsmetode. Hans Reitzels Forlag
- Olsen, T. (2005). Når vi kløjs i kommunikationen – en introduktion til begrebet kontekst. Erhvervs47yuuypsikologi, vol. 3, nr. 2, juni 2005
- Pedersen, S.G og Arlbjørn J.S. (2011): Implementering af strategi. I: Ledelse & Erhvervsøkonomi nr.3 2011
- Schön, D. (2012). Refleksion-i-handling. I: Illeris, K. 49 tekster om læring. Samfundslitteratur

Samskabelsens fem fede fif!

- et pragmatisk perspektiv på uddannelse til samskabelse

Britta Møller

Kandidat i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

Abstract

Denne artikel diskuterer, hvordan den offentlige sektor kan håndtere uddannelse af ledere og medarbejdere til de kompetencer, som det nye paradigme om samskabelse kræver. Artiklen argumenterer med et pragmatisk perspektiv på læring for, at det kræver andre principper og arbejdsformer i tilrettelæggelsen af uddannelse, når målet er samskabelse. Læs artiklen og få 'fem fede' fif til samskabelse!

På vej mod et nyt paradigme i den offentlige sektor

Artiklen knytter an til et feltarbejde udført over fire måneder i efteråret 2016 omkring et uddannelsesforløb i en efter- og videreuddannelsesafdeling på en professionshøjskole, University College, hvor ledere og medarbejdere fra en kommune skulle uddannes til at varetage og udbrede samskabelse. Semesterprojektet havde til formål at udforme, afprøve og evaluere et design for læring af samskabelse (Møller 2017).

Kommunernes øgede opmærksomhed på at samarbejde med borgere, civile aktører og erhvervsliv om at skabe velfærdsløsninger af højere kvalitet og med mere innovativ ressourceudnyttelse peger på en bevægelse i den offentlige sektor. Demografiske og økonomiske udfordringer i velfærdsstaten sætter krav om at producere "mere for mindre", men mulighederne for at opnå yderligere gevinst via intern effektivisering synes at være udtømte (Sørensen & Torfing 2011: 24). Effektivitet og rationalisering fra de seneste årtiers New Public Management-reformer af velfærdsydelser i den offentlige sektor er derfor i det nye paradigme skiftet ud med innovation og samskabelse af velfærdsopgaver. Det betyder, at den offentlige sektor i højere grad har behov for at trække ressourcer fra borgere, civilsamfund og erhvervsliv ind i en samskabelse af prioriteringen, planlægningen og produktionen af de stadig mere komplekse opgaver - de såkaldte wicked problems (Agger & Tortzen 2015: 5). Borgere og civile aktører skal derfor inviteres ind, så de i højere grad bliver medansvarlige i at realisere det gode samfund (Agger & Lund 2011: 185).

En ny faglighed eller en ny måde at anvende faglighed på?

Med det ændrede fokus i opgaveløsningen rejser der sig et spørgsmål om, hvad dette kræver af de fagprofessionelle i den offentlige sektor. Er der tale om en ny faglighed eller skal de fagprofessionelle anvende deres faglige viden på nye måder i samskabelsesparadigmet? En undersøgelse foretaget i 2016 blandt fag- og forvaltningschefer i landets 98 kommuner omkring samarbejdet mellem kommunen og civile aktører af KORA¹²-forskerne Bjarne Ibsen og Helle Espersen pointerer, at faglig kvalitet ikke længere er tilstrækkeligt i opgaveløsningen:

---

¹² KORA: Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

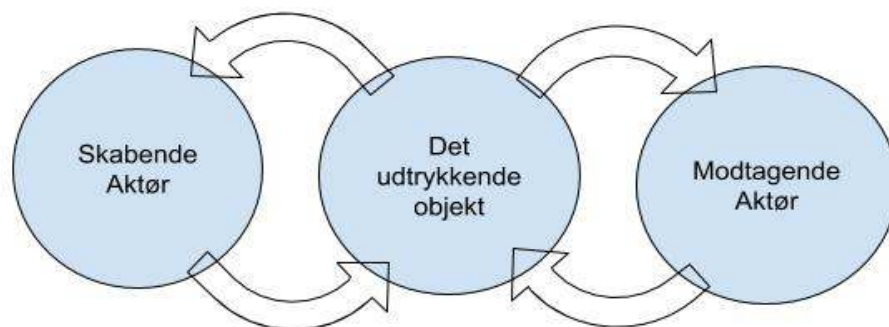
“Når kommunerne bevæger sig fra at levere services til borgerne *til* at skabe løsninger *sammen* med borgere og interessenter i og omkring den kommunale service, er det ikke længere tilstrækkeligt, at kommunens ydelser har en høj faglig kvalitet. De skal også spille sammen med lokalsamfund, pårørende og borgerne selv i nye helhedsløsninger” (Ibsen & Espersen 2016: 12).

De fagprofessionelle kan altså ikke længere alene definere deres faglighed ud fra, at de skaber høj faglig kvalitet. De skal også have viden om, hvordan de kan ‘spille’ sammen med andre om at skabe løsninger af høj kvalitet. Det efterlader et spørgsmål om, hvordan de fagprofessionelle kan udvikle og anvende kompetencer til at skabe sammen med andre i ligeværdige relationer, hvor alle parter har magt og kraft til at bidrage til at skabe bedre velfærd.

Dette aktualiserer et spørgsmål om uddannelse til samskabelse i landets kommuner. Ifølge undersøgelsen af Ibsen og Espersen afholder omkring halvdelen af kommunerne workshops, seminarer og lignende for medarbejdere, borgergrupper og civile aktører, mens decideret efteruddannelse og kurser for medarbejdere om samskabelse kun i mindre grad anvendes (2016: 53). Da undersøgelsen samtidig viser, at 82 % af landets kommuner inden for det seneste år har haft særligt fokus på at opbygge nye samarbejder med civile aktører (ibid. 34), og kun 8 % *ikke* har en politik for samarbejdet med civile aktører (Ibid.: 30), må det formodes, at behovet for udvikling af kompetencer til samskabelse vil stige i de kommende år. Ydermere viser undersøgelsen en tendens til, at samarbejdet med de civile aktører vedrører udførsel af velfærdsopgaverne frem for planlægningen af velfærden (Ibid.: 48). Hvis samskabelse i de kommende år udbredes til også at involvere at definere og prioritere velfærd sammen med de borgere, civile aktører og erhvervsliv, vil behovet for at uddanne de fagprofessionelle givetvis også stige. Det rejser et spørgsmål om, hvordan kommunerne kan tilrettelægge denne kompetenceudvikling for de fagprofessionelle, så deres kompetencer får betydning i samarbejdet med borgere, civile aktører og erhvervsliv.

Et pragmatisk bud på samskabende læring

Et bud på tilrettelæggelse af uddannelse til samskabelse kan tilbydes af et pragmatisk perspektiv på læring, i dette tilfælde præsenteret ved en læsning af filosof og uddannelsesreformator John Dewey. Selvom Dewey skrev sine tekster for 80-100 år siden kan hans perspektiver på erfaring, læring og demokrati stadig tilbyde en aktuel og nuanceret forståelse af, hvad vi kan kalde ‘samskabende læring’, der egner sig som arbejdsform, når de fagprofessionelle og de civile aktører sammen skal skabe velfærd af høj kvalitet. Den ‘samskabende læring’ er afbilledet i nedenstående model og forklares i det følgende:

Figur 1, Egen model efter Dewey 1934

‘Samskabende læring’ er kendetegnet ved at generere en arbejdsform, hvor der arbejdes på at gøre hinanden og det, man skaber sammen endnu bedre ved at turde gribe, værdsætte og afprøve hinandens initiativer i eksperimenterende processer. “At lære af erfaringen er at skabe en baglæns og en forlæns forbindelse mellem det vi gør og det vi som konsekvens heraf nyder eller lider under“, beskriver Dewey (Dewey 1916/2005: 158). Han definerer med dette en bevægelse mellem aktive afprøvende handlinger og passiv underkastelse af konsekvenserne af disse (Ibid.: 143). Dette sker i sociale rum, hvor den enkelte griber ind i verden, forandrer denne og selv bliver forandret. Når den enkelte skaber sin indgriben i verden, træder denne i den andens sted, for i forestillingen at værdsætte konsekvenserne af sine handlinger. Den samme bevægelse mellem værdsættelse og produktion er til stede for den, som erfarer handlingerne (Dewey 1934: 37). Handlingerne bliver på den måde et ‘udtrykkende objekt’ i bevægelsen mellem produktion og værdsættelse. Dermed bliver begge parter modtagere og skabere i en samskabende læringsproces.

Læring og erfaringsdannelse er altså en social proces, som kan styrkes ved at gøre det sociale rum til et refleksivt redskab for læring. Når samskabelse er middel til at nå et mål om velfærd af høj kvalitet, må denne kvalitet vurderes i forhold til, om aktørernes bidrag skaber værdi i praksis. Dewey siger således, at noget er først værdifuldt, når det er ønskeligt, og at det først er ønskeligt, når det gør vores tilværelse og erfaringsverden rigere (Brinkmann 2006: 151). Dermed bliver ‘samskabende læring’ et demokratisk anliggende, der kræver en moralsk stillingtagen og involverer, at aktørerne handler intelligently på fællesskabets vegne. Dette giver et behov for diskutere, hvordan man kan arbejde sammen på måder, så disse potentialer for at skabe og modtage i det sociale felt anvendes konstruktivt.

Samskabelsens fem fede fif

Det er denne artikels hensigt at give et bud på principper, som kan operationalisere den ‘samskabende læring’ som en arbejdsform for samskabelse. Vi kunne populært kalde principperne for ‘Samskabelsens fem fede fif’. Lad mig præsentere og forklare:

Samskabelsens fem fede fif - Principper for samskabende læring

Gør det - og gør det igen!	Vi eksperimenterer og udforsker konsekvenser af handlinger
Tag erfaringer seriøst!	Vi sætter ord på vores sanselige oplevelser og deres værdi
Sig hvad du ønsker!	Vi skaber positive hypoteser om fremtidige handlinger
Grib det!	Vi griber og accepterer hinandens tilbud om handling
Tag ansvar!	Vi gør hinanden og dét, vi skaber sammen, bedre

(Figur 2 - egen model efter Dewey 1916/2005, Dewey 1934)

Aktørerne i samskabende læringsprocesser gives mulighed for at eksperimentere og udforske konsekvenserne af deres handlinger - **at de gør og gør igen** uden at være bekymret for at fejle og blive fordømt. De har mulighed for **at tage deres erfaringer seriøst** og lade sig undergå konsekvenserne af hinandens handlinger ved sanseligt at værdsætte deres værdi for praksis. Aktørerne **formulerer positive hypoteser om fremtidige handlinger**, så de i stedet for at kritisere, siger, hvad de oplever kan gøre det fælles arbejde endnu bedre, så den foranderlige verden kan mestres. Dermed **griber de hinandens tilbud om handling** og lader praksis afgøre deres værdi i stedet for at forkaste dem. De understøtter hinandens ideer og kvalificerer

dem, med det fælles produkt for øje. Dette for sidst, men mindre vigtigt **at tage ansvar for at gøre hinanden og det, de skaber sammen, endnu bedre.**

Hvilke konsekvenser får det for uddannelse i samskabelse?

Dette pragmatiske perspektiv på læring som en samskabende proces og for samskabelse som 'samskabende læring' giver konsekvenser for måden kommuner og uddannelsesinstitutioner skal tilrettelægge kompetenceudviklingen af de fagprofessionelle. Et pragmatisk perspektiv på et læringsdesign vil fordre, at indhold og metoder ikke adskilles, men at indholdet - i dette tilfælde læring af samskabelse - påvirker de arbejdsformer og den didaktik, som uddannelse af samskabelse tilrettelægges med. Dewey mente, at man ikke kan adskille et indhold fra en metode: "Metoden er ensbetydende med det arrangement af lærestoffet, der gør det mest anvendeligt. Metode er aldrig noget, der står uden for materialet" (Dewey 1916/2005: 182). Med dette rettes en opmærksomhed på, hvordan stoffet kan arrangeres, så det opleves anvendeligt for deltagerens læreproces. Man kan derfor argumentere for, at når målet er læring af samskabelse, så må metoden være samskabende læring. Disse får følgende konsekvenser for relationen mellem underviser, undervisningsstof og deltagere:

- Undervisningen må tage afsæt i deltagerens personlige interesse, deres bekymring og omsorg for at påvirke begivenhedernes gang. Dette bevirker, at deltagerne i samarbejde med underviseren skal opstille de læringsmål, som undervisningen skal rette sig imod
- Underviseren må dermed turde stå i det uvisse skabende rum sammen med deltagerne uden af have formuleret svaret på deltagerens læring på forhånd og med en parathed til at skifte retning i undervisningen, hvis deltagelsen fordrer dette. Dette kræver et fleksibelt undervisningsdesign
- Underviseren må undersøge deltagerens lærings- og deltagelsesforudsætninger, så der kan opstilles situationer, der udfordrer deltagerne tilpas i usikre og dog håndterbare situationer. Denne afsøgning må foregå som en løbende afstemning mellem underviser og deltager.
- Deltagerne må gives mulighed for ikke blot at dele erfaringer, men også at skabe erfaringer sammen. Det betyder, at der i tillidsfulde læringsgrupper bør være mulighed for at eksperimentere med handlinger og lade sig undergå konsekvenserne af disse. Dermed *deler* deltagerne ikke blot viden - de *skaber* ny viden sammen.
- Underviseren skal stille sig til rådighed i den 'samskabende læring' som den 'mere modne, som kan sikre udvikling af det, som deltagerne allerede har erfaret henimod en mere fuldblyndet, rigere og mere organiseret erfaring (Dewey 1938/2008: 80).
- Den 'samskabende læring' som arbejdsform må ekspliciteres. Dette for at skabe en refleksivitet over, at den 'samskabende læring', som afspejler sig i undervisningens arbejdsform, tilsvarende den måde at arbejde på, som deltagerne skal tilegne sig for at opbygge kompetencer til samskabelse af velfærd.

Så hvad er budskabet?

Denne artikel er skrevet med afsæt i et behov for at diskutere, hvordan kommuner kan håndtere uddannelse af de fagprofessionelle i den offentlige sektor, så de kan håndtere den stigende tendens til at prioritere samskabelse af velfærd med borgere, civile aktører og erhvervsliv. Budskabet med artiklen er, at tilrettelæggelsen af undervisningen kræver didaktiske overvejelser over, hvordan kompetencer til samskabelse kan udvikles. Et bud er, at disse overvejelser kan understøttes af et didaktisk perspektiv på 'samskabende læring', hvor deltagerne arbejder på at gøre hinanden og det, de skaber sammen endnu

bedre ved at turde gribe, værdsætte og afprøve hinandens initiativer i eksperimenterende processer. Lad 'Samskabelsens fem fede fif' komme an på en prøve!

Referencer og baggrundslitteratur

- Agger, A. & Lund, D. H. (2011). Borgerne og brugerne i samarbejdsdrevne innovationsprocesser. I: Sørensen & Torfing (Red.). Samarbejdsdreven innovation i den offentlige sektor. DJØF- Forlag
- Agger, A. & Tortzen, A. (2015). Forskningsreview om samskabelse. UCL
- Brinkmann, S. (2006). *John Dewey. En introduktion*. Hans Reitzels Forlag
- Dewey, J. (1896/2009). *Hvordan vi tænker*. Klim
- Dewey, J. (1916/2005). *Demokrati og Uddannelse*. Klim.
- Dewey, J. (1934/2005). *Art as experience*. A Perigee Book.
- Dewey, J. (1938/2008). *Erfaring og opdragelse*. Hans Reitzels Forlag
- Ibsen, B & Espersen, H.H. (2016) : Kommunernes samarbejde med civile aktører – Forskelle og ligheder i forventninger, praksis, samarbejdspartnere og oplevet udbytte. KORA Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning. SDU
- Møller, B. (2017), *Samskabende læring - et pragmatisk perspektiv på læringsdesign for samskabelse*. AAU
- Sørensen, E. & Torfing, J. (2011). *Samarbejdsdrevet innovation i den offentlige sektor*. DJØF- Forlag

Kære organisation. Drop nu bare den fælles identitet...?

Gitte Smidt Blytt og Mette Gram Rugholm

Stud.mag i Læring og Forandringsprocesser

Institut for Læring og Filosofi

Aalborg Universitet

Abstract

“Denne faglige artikel stiller skarpt på begrebet “kollektiv identitet” (Frello 2012) i organisationer, og diskuterer begrebet ud fra en hverdagslogik, fællesskaber og arbejdsmotivation. Med udgangspunkt i et aktionsforskningsforløb i en kommunal ungdomsskole, ser vi på hvordan kollektiv identitet, kan spille sammen med forståelser og forestillinger, når organisationens medarbejdere og ledelse ikke har daglig kontakt. Vi ser i denne sammenhæng på, hvilke drivkræfter kollektiv identitet er båret af, og diskuterer aktuelle faldgruber i forhold til marginalisering af medarbejdergrupper. Vi vender begrebet på hovedet i en hverdagsproglig sammenhæng og tilbyder en anden forståelsesramme at folde begrebet ud i”.

Udfordringer i måden vi taler om identitet på?

Hvordan tales der egentligt i hverdagssproget om organisationers identitet? Er der en tendens til, at ville definere begrebet, som noget vi søger hen imod - noget allerede defineret? Og hvilken betydning kan det få for medarbejdernes arbejdsmotivation og deres følelse af at være en del af organisationen...? Kan det tænkes, at deltagelse i fællesskabet udfordres? Endda yderligere i kommunale ungdomsskolels mangfoldighed og fragmenterede organisations opdeling, med adskilte arbejdsopgaver i det daglige, og måske endnu mere på baggrund af den tid vi lever i, hvor organisationer hele tiden forandrer sig på forskellig vis (Stegeager & Laurson 2011).

To hoveder er bedre end ét og tre er endnu bedre

To hoveder er bedre end ét, og der er i praksis og med rette fokus på fællesskaber - for det er samspillet med andre at udvikling og læring for alvor finder sted, og det er når vi forhandler vores meninger, at vi oplever medlemskab i organisationer (Wenger 2004). Der er brug for fællesskaberne og samspillene for at organisationerne bevæger sig. Organisationens medlemmer har brug for at spejle sig i hinanden og dermed få deres forståelser sat aktivt i spil - og i dag mere end nogensinde (Ibid.).

Når identitet i stedet forstås som noget vi gør...

Fællesskabet, de fælles forståelser og forestillingen om kollektiv identitet bliver udfordret på grund af det definerede fællesskab i en verden, der ikke lader sig definere og hvis forståelsen af dette, betragtes som entydig, ud fra én logik (Frello 2012). Forståelser, fortolkninger og en måde hvor der tales om identitetsbegrebet som noget fælles defineret - en opfattelse af og målsætning om at kunne arbejde hen imod “Den fælles identitet” kan anskues som værende problematisk. Hvis der i medarbejdergrupperne, italesættes en homogen forståelse af identitet som en trykghedsskabende ramme, kan det måske i stedet bremse udvikling og marginaliserer grupper af medarbejdere, hvis identiteter ikke sættes i spil i så høj grad som andres (Hall & Gay 1996).

Identitet kan i den sammenhæng anskues som noget vi gør, i stedet for noget vi har, og vi bevæger os dermed hen i mod en forståelse af identitet, som noget der skabes i relationerne og

som ændres fra gang til gang og er afhængig af dem, vi er sammen med her og nu (Ibid.). Vi bevæger os dermed væk fra at anskue organisationens identitet som værende i besiddelse af en fast kerne. Perspektivet tager i stedet sit udgangspunkt i en mere foranderlig forståelse. Der bliver i stedet tale om flere identiteter, der griber ind i og påvirker hinanden i relationerne i en konstant udviklingstendens (Ibid.). Figuren nedenfor illustrerer denne dynamik, i form af tandhjul der arbejder sammen. I et perspektiv hvor identitet er noget, “vi gør”, bliver det fælles dér hvor identiteterne mødes og griber ind i hinanden, forstået som broer der fører os ind og ud af fællesskaberne.

Figur 1. Tilknytning til organisationen gennem overlappende identiteter.

Må vi være med?

Der er i de vestlige samfund en tendens til, at måden vi anskuer os selv på, er som verdens midtpunkt. Den måde at anskue identitet på, skaber noget der bliver “til overs”, i forståelsen af enten at høre til, eller også ikke at høre til, i en given sammenhæng (Hall & du Gay 1996). Set fra et medarbejderperspektiv, vil det der forbindes med medlemskab af et fællesskab, have betydning for hvordan der deltages i det daglige arbejde. Når medarbejderne gennem daglige meningsforhandlinger, oplever sig selv som synlige og som en del af os, bliver det muligt at skelne mellem os og de andre (Wenger 2004). I forhold til den enkelte medarbejder i det store fællesskab, bliver det vigtigere at se på identitet, som sammenhængen - en slags bro mellem det sociale og det individuelle (ibid). Det centrale bliver at tænke i gensidige forhandlingsprocesser, der har samspillet i fokus for at undgå marginalisering af medarbejdergrupper (Ibid.).

Det skal give mening at deltage – aktivt samspil som motivationsfaktor

Det skal give mening for den enkelte medarbejder at deltage i praksisfællesskabet og det kræver, at man bliver budt ind - at man få en stemme. Individet har et behov for fællesskaber, at danne sig aktivt i (Stegeager & Laursen 2012). Organisationen har dermed muligheden for at facilitere rammer og strukturer, hvor medarbejderen har muligheden for at indgå i et fælles meningsfyldt og aktivt samspil, der understøtter identitetsdannelsen og livslang læring (Ibid.).

Meningsoplevelser skaber motivation hos medarbejderne, og det kræver en høj grad af meningsudveksling i organisationen.

Som tidligere nævnt i denne artikel er der brug for fællesskaberne og samspillene for, at organisationerne bevæger sig. Det samme gør sig gældende for medarbejderne, der er lige så afhængige af samspillene for at kunne "bevæge sig". Det er i fællesskaberne og i samspillene medarbejderen finder motivationsfaktorer for engageret deltagelse.

Fra en fælles identitet til kollektive identiteter i konstante samspil

Samspillet mellem kollektive identiteter kan altså bruges som motivationsfaktor, til at arbejde med kultur og værdier i organisationen. Vi har hermed erstattet "fælles" med "kollektiv" identitet ud fra forståelsen af, at intet kan gøres "statisk fælles" men, at vi kan få identiteterne til at gribe ind i hinanden og kollektivt til at spille sammen med henblik på fælles samskabelse.

Prøv at spørge os...

En måde at arbejde med det på, kan være at åbne op for reflektiv nysgerrighed omkring selve begrebet fælles identitet i organisationen. Vi anlægger en undersøgende tilgang, der inviterer organisationens medlemmer ind i samtaler om forståelser af begrebet og taler om, hvad de aktuelle forståelser kan give af muligheder for handlinger i praksisfeltet. Her gælder det om, at tænke alle medarbejderne ind, så der på den måde skabes motivation ude i de lokale kontekster, der hvor de daglige opgaver løses.

Sprogets evne til at indgå i nye sammenhænge og skabe nye muligheder sættes hermed i fokus! Det at skabe mening i ens daglige arbejde uanset, om det handler om at løse opgaver af ledelsesmæssig karakter, eller at løse opgaver ude i felten sammen med de unge, kræver adgang til løbende, at kunne forhandle fælles forståelsesrammer (Gergen 2010). Både i det lokale og i det store praksisfællesskab, så der opstår en fælles udvikling af praksis, i tråd med organisationens kultur og værdier.

Når vi bringer kultur og værdier på banen, skal de forstås som del af organisationens pejlemærker, i forhold til tænkemåder og tilgange til at løse sine opgaver på. Det gælder for kulturen og værdierne som motivationsfaktorer for forståelser af fælles identitet, at de forhandles frem i takt med de forståelser, organisationens medlemmer sammen skaber (Haslebo & Haslebo 2007). Hverken kultur, værdier, eller fælles identitet, forstås her som noget entydigt, der kan besluttes, nedfældes og bruges som opslagsværk i det daglige arbejde. Derimod gælder det om, via sproget, at skabe mening i bestemte situationer, der medvirker til at organisationens medlemmer, kan handle meningsfuldt sammen (Haslebo 2004). De ting der bliver vigtige i den daglige praksis, opstår herved gennem sproget, når vi taler og handler. Derfor er det heller ikke ligegyldigt, hvordan vi taler sammen i organisationer og hvilke emner vi vælger at tale om, og på hvilken måde vi taler om dem på (Ibid.).

Hvis organisationens identitet italesættes og praktiseres ud fra en forståelse som værende flere identiteter, der griber ind i hinanden, kan medarbejderens identitetsudvikling foregå i aktive samspil og i takt med at organisationen udvikler sig på baggrund af motiverede medarbejders aktive deltagelse...

Referencer

Frello, B. (2012). **Kollektiv identitet – kritiske perspektiver**. Samfundslitteratur.

Gergen, K. (2010). **Relationel tilblivelse**. Psykologisk Forlag

Hall, S. & Du Gay, P. (1996). **Questions of Cultural identity**. Dp&A Editora.

Haslebo, G. & Haslebo L. M. (2007). **Etik i organisationer**. Psykologisk forlag

Stegeager, N. & Laursen, E. (2011). **Organisationer I bevægelse**. Samfundslitteratur

Wenger, E. (2004). **Praksisfællesskaber**. Hans Reitzels forlag.